

181 ПЕЧАТА ИЗ БЪЛГАРИЯ

ЛОВЕЦ НА ПЕЧАТИ

Пътеводител за любопитни

ПЪРВО ИЗДАНИЕ • 2026

Първо издание

Първо издание, есента на 2026 г. Пътеводител по 181-те места за печат на движението „Опознай България – 100 национални туристически обекта“: за всяко място снимка, история, мисия, съвет и рег „На място“.

Неофициално е. Не е одобрено от Българския туристически съюз (БТС) и не е свързано с него. Името на движението се споменава само за да се каже за какво е книгата. В нея няма логотип и изображения на печатите на БТС: кръглите печати по страниците са рисунка на редакцията.

Текстовете са на Редакцията на Patevoditel.com и следват фактите на справочника patevoditel.com, който посочва източник за всеки факт – каталога на БТС, сайтовете на музеите, общините и парковите дирекции, Уикипедия и Уикиданни. Числата и имената на всяка страница са сверени със записа на обекта.

Регът „На място“ – къде е печатът, работното време и входът в евро – е по официалните страници на обектите и общините и по каталога на БТС, проверен на 27.10.2026 г. Часовете и цените се менят: преди път провери на страницата на обекта.

Правилата на планината са кратко изложение по указанията на Планинската спасителна служба, МВР и дирекциите на националните паркове. При съмнение важат техните актуални указания.

Снимките са от Уикимедия Комънс, с автора и лиценз по всяка и в раздела „Снимките“; изрязани са до рамката. **Картата** е по Natural Earth (обществено достояние), **координатите** са от Уикиданни (CC0).

Грешки има. Ако намериш една, значи си чел внимателно. Пиши ни на kontakt@patevoditel.com.

Ловец на печати

*Неофициален пътеводител по 100-те
национални туристически обекта на България*

Накъде отиваме

За това издание	2
Здравей, ловцецо	5
Как се лови печат	6
Как да четеш страница	7
Рангове	8
Картата на обиколката	9

ОБИКОЛКАТА

1 София и около	10
2 Рила, Пирин и югозапад	42
3 Рогоните	62
4 Тракия и Пловдив	80
5 Югоизток, Странджа и Бургас	116
6 Северно от Балкана до морето	142
7 Дунавският бряг	160
8 Сърцето на Стара планина	184

СЛЕД ГЛАВИТЕ

Уикенд маршрути	211
Рекорди и странности	216
Правилата на планината	217
Албум на печатите	220
Дневник на ловца	221
Снимките	227

Здравей, ловецо

Някъде в чекмеджето ти – или в раницата, или в жабката на колата – има книжка, която чака печати. Тази книга е, за да я напълниш с печати.

Българският туристически съюз е подредил из страната сто места, номерирани от 1 до 100. Посетиш ли място, получаваши печат. Заг един номер често има няколко обекта, а някои номера носят и букви – 1а, 5а, 5б – и всеки от тях има своя страница. Така стават 181 страници за печат и 264 обекта в 127 населени места.

Тук няма да ги намериш по номера, а по пътя. Книгата обикаля страната обратно на часовниковата стрелка: от София през Рила и Родопите, Тракия и морето, наголу по Дунава и обратно през сърцето на Стара планина. Съседите в книгата са съседи и на картата, така че лесно ще нанижеш по няколко печата в един ден.

Всяка страница е за един печат: снимка, кратка история, един факт, който не е за учебник, една мисия за мястото и един съвет. Най-отдолу е редът „На място“: къде е печатът, работното време и входът в евро по официалните данни от есента на 2026 г. Те остаряват по-бързо от всяка книга, затова преди път провери на страницата на обекта.

Не е нужно да ги събереш всичките. Но когато ги видиш подредени един до друг, ще ти се иска.

Как се лови печат

1

Вземи книжка

Туристическата книжка се продава от БТС, от неговия Информационен център, от туристическите дружества и от почти всички обекти в движението.

2

Намери печата

Всяко посещение се доказва с печат на съответния обект в книжката. Повечето обекти са музеи, манастири и резервати с работно време, а някои се затварят сезонно или за ремонт – провери, преди да тръгнеш.

3

Или го вземи дигитално

Има безплатно мобилно приложение на Yettel, достъпно и за абонати на други оператори, на български и английски. Печатът се добавя с QR код от табелата на обекта, а приложението проверява къде си. Според БТС хартиеният и дигиталният паспорт имат еднаква стойност.

4

Събирай и марки

Освен печатите има марки, които се купуват на обектите. Според БТС събирането им продължава и с дигиталния паспорт.

5

Вземи значка

Бронзова за 25 посетени обекта, сребърна за 50 и златна с грамота за всичките 100. Заявяват се в централния офис на БТС в София, бул. „Васил Левски“ 75. Носителите на значки участват в годишна томбола с предметни награди и екскурзии. Как точно се броят номерата с букви за значка, питай директно БТС.

ОТКЪДЕ ИДВА ИГРАТА

Движението е започнато от БТС през 1966 г. – първата стъпка е на Черни връх във Витоша, а още на следващата година, през юли, първите участници получават златните си значки на връх Мусала. През 2003 г. съюзът го възражда със списък и нови книжки; старите остават валидни.

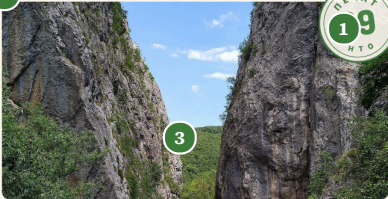
Правилата могат да се променят. Последната дума имат БТС и неговият Информационен център.

Как да четеш страница

1

2

УРОДА Трън - област Перник

4

Ждрелото на Ерма: влюбени, превърнати в скали

5

Теснина, широка около 5 м, и река, която според преданието тръгва от свлази.

6

НА НАЙ-ТЯСНОТО МЯСТО стениците на ждрелото са на около 5 м една от друга. Ерма е произлязла здрави варовици от древен морски басейн и на гъното е издъбвала улеи и малки водопади. Над теснината, една срещу друга, стоят Жилав камък и Църквицето, а по тях са прокарани над десет километъра маршрута.

7

ЗНАЕШЕ ЛИ? Ерма идва от Сърбия, минава през Трън и след ждрелото пак излиза от страната - за да се влее в Нишава.

8

☐ **Мисия** Омалял от гърбените мостове стениците на ждрелото и потърси над теснината Жилав камък и Църквицето - двете скали, които преданието нарича влюбени.

9

СЪВЕТ Във влажно или мъгливо време не тръгвай по пътеката. Обувките да са затворени и със сцепление - камъните са хлъзгави и когато е сухо. Питейната вода няма, а изкачването към водоизточника на скалите е само за опитни.

42.8614° с.ш., 23.6500° из.д.
12 СОФИЯ И ОКОЛО

Моят печат: дата _____

10

- 1 **Печатът.** Номерът му в книжката на БТС; буквата означава отделна страница.
- 2 **Видът.** Лентата и печатът носят цвета на вида място.
- 3 **Снимката.** Авторът ѝ е в края на книгата.
- 4 **Заглавието.** Какво да очакваш.
- 5 **Кукама.** Един рег, за да решиш дали да четеш.
- 6 **Историята.** Две кратки части, преразказани от справочника.
- 7 **Знаеше ли?** Факт, който се помни.
- 8 **Мисия.** Нещо за потърсене на място. Квадратчето е за теб.
- 9 **Съвет.** Практично нещо за това място.
- 10 **Датата.** Когато хванеш печата, запиши кога. Долу вляво са координатите.

ЦВЕТОВЕТЕ НА МЕСТАТА

	Музеи и галерии	35		Археология	19		Къщи-музеи	14
	Природа	12		Крепости	11		Върхове	10
	Манастири	10		Паметници	10		Храмове	9
	Пещери	8		Наука и техника	7		Резервати	6

Рангове

Отбелязвай печатите и гледай как растеш. Значките и прагове 25, 50 и 100 са на БТС; имената на ранговете са наши.

Любопитко

Броиш първите. Всичко ти е интересно.

Следотърсач

Вече знаеш къде да гледаш.

Бронзов ловец

Бронзова значка на БТС.

Сребърен ловец

Сребърна значка на БТС.

Златен ловец

Златна значка и грамота на БТС.

Обиколката

Цвятът е цветът на главата. Точките са по координати.

1 София и около	2 Рила, Пирин и югозапад	3 Родопите	4 Тракия и Пловдив
5 Югоизток, Странджа и Бургас	6 Северно от Балкана до морето	7 Дунавският бряг	8 Сърцето на Стара планина

1

София и около

От каска под земята до вятър на Черни връх

Започваш в града с най-много музеи в списъка – исторически, природонаучни, технически, – а над него се издига Витоша с хижа „Алеко“ и Черни връх. Извън София пътят води към Копривицица, Самоков, Етрополе и Ботевград, под земята в Перник и чак до Мусала в Рила.

Ловът тук върви на два темпа. В града по няколко музея се събират в един ден. В планината е друго: тръгваш рано, с вода, шапка и ръкавици дори през лятото, а при мъгла не изпускаш маркировката.

НЕ ПРОПУСКАЙ В ТАЗИ ГЛАВА

Боянската църква – 240 образа на светци и ангели в стенописите от 1259 г.

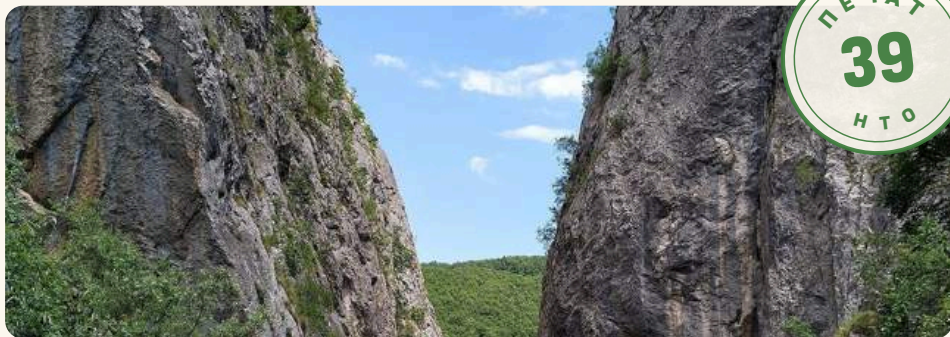
Мусала – с 2925 м е над всички върхове на Балканския полуостров.

Копривицица – в родния дом на Каравелови е машината, с която издига Ботевото „Знаме“.

ПЕЧАТИТЕ В ТАЗИ ГЛАВА

39	Жрелото на р. Ерма, Трън	12	62a	Първи войнишки паметник, Алдомировци	13
39a	Подземен минен музей, Перник	14	58a	Боянска църква, София	15
58	Национален исторически музей, София	16	61	Музей „Земята и хората“, София	17
61a	НДК, София	18	66	Музей на спорта, София	19
59	Храм „Св. Александър Невски“, София	20	65	Природонаучен музей, София	21
62	Етнографски музей и Национална галерия, София	22	63a	Национална галерия – Двореца, София	23
68	Археологически музей при БАН, София	24	65a	Софийска синагога	25
68a	Политехнически музей, София	26	59a	Национален военноисторически музей, София	27
66a	Антропологичен музей, София	28	64	Софийски зоопарк	29
74	Хижа „Алеко“, Витоша	30	74a	Черни връх, Витоша	31
79a	Цари Мали град, Белчин	32	79	Исторически музей, Самоков	33
80	Връх Мусала, Рила	34	79b	Траянови врата и Костенски водопад	35
82b	Къща-музей „Елин Пелин“, Байлово	36	63	Музей, кула и манастир, Етрополе	37
82a	Часовникова кула и музей, Ботевград	38	82	Костница на Ботевите четници, Скравена	39
78	Манастир „Сегемте престола“	40	75	Копривицица – архитектурен резерват	41

Ждрелото на Ерма: влюбени, превърнати в скали

Теснина, широка около 5 м, и река, която според преданието тръгва от сълзи.

НА НАЙ-ТЯСНОТО МЯСТО стените на ждрелото са на около 5 м една от друга. Ерма е прорязала здрави варовици от древен морски басейн и на дъното е издълбала улеи и малки водопади. Над теснината, една срещу друга, стоят Жилав камък и Църквицето, а по тях са прокарани над десет алпийски маршрута.

Преданието е за беден момък и девойка от богат дом. Майката на девойката ги проклела и те се превърнали в скали на двата бряга – един срещу друг, но завинаги разделени, а от сълзите им потекла реката. Алеко Константинов пък описва тези места в пътепис и ги поставя над прочутите пейзажи на Тирол и Швейцария.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Ерма идва от Сърбия, минава през Трън и след ждрелото пак излиза от страната – и се влива в Нишава.

МИСИЯ Огледай от гърбените мостове стените на ждрелото и потърси над теснината Жилав камък и Църквицето – двете скали, които преданието нарича влюбени.

СЪВЕТ Във влажно или мъгливо време не тръгвай по пътеката. Обувките да са затворени и със сцепление – камъните са хлъзгави и когато е сухо. Питейна вода няма, а изкачването към подножието на скалите е само за опитни.

НА МЯСТО Печатът е в информационния център в Трън (по каталога на БТС). Зимно 8:30–17:00, лятно 9:30–18:00, почивни пн и вт. Вход свободен. (Проверено 27.10.2026)

До българското знаме в Алдомировци се вее и италианско

Гранитна пирамида, осветена през 1891 г., пази паметта на боевете от ноември 1885 г.

КОГАТО ТУК СЕ почита паметта на бойците, до българското знаме се вее и италианско. То напомня за около сто италиански работници от железопътната линия София – Драгоман. Те копаят окопите при Алдомировци и Братушково заедно с местни жени, деца и старци. На 5 и 6 ноември 1885 г. тук се водят първите позиционни боеве от войната: сръбските части успяват да влязат в част от селото, но са отблъснати.

Паметникът в местността „Мрамор“ е на бойците от 7-и пехотен Преславски полк. Идеята е на капитан Вичо Диков, а парите идват от лични дарения на офицерите. В ниша под постамента са положени останките на подпоручиците Александър Папанчев и Петър Кочев – поколенията го знаят като „Папанчевия паметник“.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Пирамидата е висока 5,9 м, а по страните ѝ са изписани не само имената на двамата подпоручици, но и на двама млади унтерофицери и на загиналите редници.

☐ **МИСИЯ** Прочети надписите по страните на пирамидата – посвещението към полка и имената на подпоручици, унтерофицери и редници – и помълчи малко.

СЪВЕТ Паметникът е място за почит – пази тишина и не оставяй отпагъци. Екопътеката „Войнишка памет“ минава през борова гора: вземи удобни обувки, а в топлите месеци и вода. При възпоменания е оживено – ако искаш тишина, провери предварително.

НА МЯСТО Печатът е в Общината в Сливница (пл. „Съединение“ 1), в неработно време – при охраната. Паметникът е на открито, достъпът е свободен. (Проверено 27.10.2026)

Каска на главата и 630 м галерии в Перник

Рудник до 1966 г., музей от 1986 г. – обиколката е с екскурзовод и каска.

ПРЕДИ ДА СЛЯЗАТ В РУДНИКА, миньорите докосвали вкаменено гърво на повече от 50 милиона години – „гървото на щастие“. Днес то стои до входа на музея. „Старите рудници“ са открити през 1891 г. и там до 1966 г. се вадят кафяви въглища, когато запасите свършат. Музеят отваря врати през 1986 г.

Обиколката е с екскурзовод, трае около 40 минути и минава през две запазени галерии с обща дължина 630 м, разделени на около 30 ниши. Пред очите ти се подрежда развитието на техниката – от ръчната количка и гървените тарги до вагонетките, товарачните машини и проходческия комбайн. Има и електрически локомотив „Сименс“ от 1925 г. Най-дълбоката точка е на около 50 м под повърхността.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Идеята за музея идва от гостуване в полската солна мина „Величка“, превърната в подземен музей: в началото на 80-те години пернишки миньори се връщат с желание за такъв обект у дома.

☐ **МИСИЯ** Потърси нишата, която напомня за стотиците коне, работили в пернишките рудници – повечето от тях изцяло под земята.

СЪВЕТ В галериите е студено през цялата година, затова вземи връхна греха и удобни затворени обувки. Обиколката е с екскурзовод и каска – следвай указанията му. Провери работното време и дали за група е нужна заявка.

НА МЯСТО Ежедневно, V–IX 9:00–18:00, X–IV 9:00–17:00; на групи от 3 до 20 души, по заявка. Вход 5 €, ученици и студенти 1,50 €. (Проверено 27.10.2026)

Боянската църква: 240 образа и надпис на вратата

Три части, строени по различно време, и стенописи от 1259 г. в списъка на ЮНЕСКО.

БОЯНСКАТА ЦЪРКВА е три постройки в една. Най-старата, източна част е малка кръстокуполна църква; през XIII в. севастократор Калоян и съпругата му Десислава добавят двуетажна постройка с гробница долу и семеен параклис горе, а западната част е достроена през 1882 г. Фасадата на Калояновата постройка редува бял камък и червени тухли с вградени цветни керамични „чашки“.

Славата ѝ идва от втория живописен слой от 1259 г. – 240 образа на светци и ангели, дело на Боянския майстор и неговите помощници. Ктиторските портрети на Калоян и Десислава, както и на цар Константин Асен и царица Ирина, имат ярка индивидуалност – специалистите виждат в тях предвестие на Ренесанса. Около храма има малък парк със северноамерикански секвои.

ЗНАЕШЕ ЛИ? През 2016 г. археолози разчитат надписа върху гъбовата врата „Аз, Василий, писах“ – според учените го е оставил един от зографите от 1259 г. Така вратата се смята за най-старата позната в България.

МИСИЯ Огледай фасадата на Калояновата постройка и открий вградените в нея цветни керамични „чашки“ между белия камък и червените тухли.

СЪВЕТ Стенописите са крехки – не ги докосвай и следвай указанията на персонала. Правилата за снимане вътре могат да са ограничени, затова питай на място. Провери условията за посещение и остави време за парка около църквата.

НА МЯСТО Ежедневно, IV–X 9:30–18:00, XI–III 9:00–17:30. Вход 10 €, студенти и деца над 7 г. 3 €. Едновременно влизат най-много 9 души. (Проверено 27.10.2026)

Историческият музей в Бояна: от Магурата до Антарктида

В бившата правителствена резиденция днес блестят тракийско злато и сребро.

ОБИКОЛКАТА ЗАПОЧВА ОТ праисторията – неолит, халколит, бронзова епоха и копие на скалните рисунки от пещерата Магурата. После идва залата на траките, която блести със съкровища от злато и сребро: Боровското, Летнишкото и част от Рогозенското. Следват Първото и Второто българско царство, османската власт и Възраждането, а последната голяма зала е за Третото българско царство.

Освен основните зали има експозиции за народни носии, монети, история на костюма и модата, Аполония, колекцията „Боян Радев“ и дори Антарктида. Музеят се нанася в бившия Дом № 1 в Бояна през 2000 г., а първата му експозиция, от 1984 г., е в Съдебната палата в центъра на София.

ЗНАЕШЕ ЛИ? През 90-те години на XX в. музеят поема колекциите на два закрити музея – на българо-съветската дружба и на революционното движение.

☐ **МИСИЯ** Намери в залата на траките съкровищата от злато и сребро – Боровското, Летнишкото и част от Рогозенското – и спри пред онова, което те загързва най-дълго.

СЪВЕТ Предвиди достатъчно време – експозицията е обширна, а за траките отдели още. Боянската църква, филиал на музея, е в същия квартал. Временните изложби се сменят: виж какво има, преди да тръгнеш.

НА МЯСТО Ежедневно, IV–IX 9:30–19:00, X–III 9:30–18:00. Вход 9 €, ученици и студенти 2 €, пенсионери 3 €. (Проверено 27.10.2026)

Земята и хората: кристали колкото човек

В бивш артилерийски арсенал близо до НДК са подредени образци от цял свят.

НАЙ-ЦЕННА ЗА НАУКАТА е сбирката „Гигантски кристали от Бразилия“, дарена от Илия Делев през 1985 г. Такива гигантски кристали са рядкост в природата и малко музеи в света могат да покажат цели галерии от тях. Освен нея има тематични експозиции – „Скъпоценни камъни“, „Минерали на Земята“, „Минерали на България“ – и за минералните ресурси на Земята и на България.

Музеят заема най-голямата постройка на някогашния Софийски артилерийски арсенал – издигната в края на XIX в. Основан през 1986 г., той отваря за посетители на 19 юни 1987 г. и е създаден изцяло с дарения, а реставрацията е платена от фонда „13 века България“. Има и детски и интерактивен кът, и школа по геология.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Държавната печатница се настанява в тази сграда по време на Втората световна война и остава тук до 1975 г.

☐ **МИСИЯ** Потърси в музея кристал с размерите на човек и го сравни с ръста си – само с поглед, без да го докосваш.

СЪВЕТ Провери работното време и програмата на временните изложби. С деца попитай за образователните занимания и детския кът. Правилата за снимане в залите попитай на място. НДК е наблизо – двата обекта лесно се съчетават в един ден.

НА МЯСТО Ежедневно 10:00–18:00, без почивен ден. Вход 5 €, ученици, студенти и пенсионери 2 €. (Проверено 27.10.2026)

НДК: 13 зали и станции за бъдещото метро

Строежът отнема по-малко от три години – и сградата е готова за 1300-годишнината на държавата.

НА ТЕРЕНА ТОГАВА има стари казарми. Първоначално той е предвиден за оперен театър, но международният конкурс завършва без победител и след дискусии се решава да се вдигне многофункционален център. Първата копка е на 25 май 1978 г., откриването – на 31 март 1981 г. Основната сграда е проект на колектив с ръководител арх. Александър Баров, а пространството около нея – на екип начело с арх. Атанас Агура.

Числата са на цял град: 18 300 кв. м площ, 576 800 куб. м обем, осем надземни етажа и три подземни нива, 13 зали и десетки конферентни помещения. Под площада още при откриването има гараж, търговски площи и заложени в груб строеж станции за бъдещото метро.

ЗНАЕШЕ ЛИ? През 2005 г. Международната асоциация на конгресните центрове удостоверява НДК с отличието „Най-добър конгресен център в света“.

МИСИЯ Застани в парка пред гвореца и преброй надземните етажи на сградата.

СЪВЕТ Виж програмата предварително – много от залите са достъпни само при събития. При големи концерти и изложения очаквай тълпа и заделай време за влизане. Паркът пред гвореца е добро място за разходка преди или след това.

НА МЯСТО Пн–пт 9:00–20:00, сб, нд и празници 10:00–20:00. (Проверено 27.10.2026)

Шампионите дават, музеят на спорта пази

Парцалена топка, куфарът на Дан Колов и олимпийски медали от Мелбърн и Мюнхен.

ФОНДОВЕТЕ НА МУЗЕЯ са почти изцяло дарени – от Христо Стоичков, Йорданка Благоева, Диана Йоргова, Здравка Йорданова, Крум Лекарски и много други състезатели, треньори и дейтели. Сред експонатите са екипът и капитанската лента на Георги Аспарухов – Гунди, фланелка на Стоичков, бронзовият медал на Манол Манолов от Мелбърн 1956 г. и сребърният на Диана Йоргова от Мюнхен 1972 г.

Освен медалите има и по-скромни вещи: парцалена топка, ушита от футболиста Никола Димитров – Фъц, и куфарът на Дан Колов. Отделен кът е за алпинизма – с вещи на Христо Проданов, първия българин, изкачил Еверест. Музеят е на стадион „Васил Левски“, а първите си посетители посреща на 30 март 1962 г. в Спортната палата.

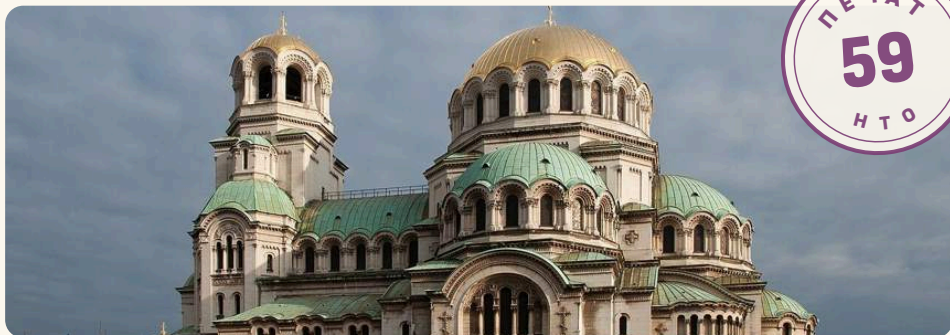
ЗНАЕШЕ ЛИ? Музеят има над 5000 експоната – сред тях са копие на първия български велосипед и фехтовален костюм от олимпиадата в Амстердам през 1928 г.

МИСИЯ Потърси парцалената топка на Никола Димитров – Фъц и я сравни с футболните топки, които познаваш.

СЪВЕТ Музеят е в сградата на стадиона – по време на мачове и големи събития гостът може да е различен, затова уточни предварително.

НА МЯСТО Пн–пт 10:00–12:00 и 14:00–17:00, събота и неделя почивни. (Проверено 27.10.2026)

Александър Невски: позлатени куполи и камбани от Москва

Паметник на загиналите в Руско-турската война, който побира около 5000 души.

ОСНОВНИЯТ КАМЪК Е положен на 3 март 1882 г., но строежът започва чак през 1904 г. и завършва през 1912 г. Храмът е вдигнат с народни дарения като паметник на загиналите в Руско-турската война от 1877–1878 г. Проектът е на руския архитект Александър Померанцев, в строежа участват майстори от шест националности, а освещаването е през септември 1924 г.

Централният купол се издига на 46 м, а камбанарията – на 53 м. Дванадесетте камбани са излети в Москва и тежат общо 23 тона. Вътре има онукс, алабастр и цветни мрамори от Бразилия, Мароко, Италия и Германия, а в криптата – сбирка от икони от Средновековието и Възраждането.

ЗНАЕШЕ ЛИ? През Първата световна война храмът е преименуван на „Св. св. Кирил и Методий“, но през 1920 г. старото име е върнато.

☐ **МИСИЯ** Ogледай отвън позлатените куполи и сравни високия 46 м централен купол с камбанарията, която се издига на 53 м.

СЪВЕТ Храмът е действащ – облечи се прилично и пази тишина, особено по време на служба. Криптата е отделна експозиция с отделен вход.

НА МЯСТО Храмът е отворен ежедневно 7:00–19:00, криптата – вт-нд 10:00–18:00. Вход за криптата 10 €, пенсионери и студенти 4 €. (Проверено 27.10.2026)

Природонаучният музей: мечка със златен медал от Берлин

Над милион екземпляра в колекцията и четири етажа експозиция – от минерали до насекоми.

МЕЧКА ОТ РИЛА стои изправена в цял ръст. През 1937 г. тя печели в Берлин златен медал на международна ловна изложба. Сред бозайниците и птиците е един от последните чистокръвни европейски зубри, има и диорами с едри хищници от тропическите гори. Особено ценна е сбирката от пещерна фауна – с видове, непредставени в никой друг музей.

Обиколката тръгва от неживата природа: около 450 вида минерали на първия етаж, после вкаменелости, сред които гигантски амонит на около 84 милиона години. Началото на музея поставя княз Фердинанд – първата основа на сбирката са личните му колекции от птици, бозайници и пеперуги, а за посетители се отваря през 1907 г.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Колекциите растат не само с експедиции, обмен и дарения, но и с екземпляри, предадени от митниците.

МИСИЯ Намери изправената мечка от Рила – онази със златния медал от Берлин – и гигантския амонит на около 84 милиона години.

СЪВЕТ Музеят е на четири етажа – предвиди време и удобни обувки. Някои диорами с хищници могат да впечатлят по-малките деца.

НА МЯСТО Ежедневно 10:00–18:00 (последен вход 17:30). Вход 6,50 €, ученици, студенти и пенсионери 3,50 €. (Проверено 27.10.2026)

Кукерски маски и живопис в бившия царски дворец

Етнографията е в бившите покои на царското семейство, а галерията – в централния корпус.

ЧАСТ ОТ ФОНДА на Етнографския музей оцелява след бомбардировките през 1944 г., защото е била изнесена предварително – сградата му е разрушена. Днес музеят заема източното крило на бившия царски дворец, където някога са били личните покои и приемните на царското семейство. Тук има кукерски маски, писани яйца, сватбени знамена и над 20 000 единици традиционно облекло.

Националната галерия е създадена с правителствено постановление на 24 ноември 1948 г. В двореца заема централния корпус и северозападното крило, а входът е общ с Етнографския музей. В колекцията има живопис, скулптура, графика, творби на европейски майстори и предмети от Азия, Африка и Америка. Сегашното си име носи от 2015 г.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Част от Националната галерия живее в крилатата на храм-паметника „Св. Александър Невски“. Другите ѝ филиали са „Квадрат 500“, Музеят на изкуството от периода на социализма и Софийският арсенал.

☐ **МИСИЯ** Потърси в етнографската експозиция кукерските маски, писаните яйца и сватбените знамена – три вида вещи, които музеят пази.

СЪВЕТ Двата музея делят вход, но са отделни институции – провери работното време и на двата. Националната галерия има сгради из града, затова уточни коя експозиция търсиш.

НА МЯСТО Музеите са в бившия Княжески дворец. Вт–нд 10:00–18:00, понеделник почивен. Етнографски музей 5 €, Национална галерия 8 €. (Проверено 27.10.2026)

Дворец с асансьор, изграден върху турски конак

От турския конак остават каменните основи и част от главната фасада, а над тях израства дворец.

СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО СОФИЯ става столица и княз Александър I Батенберг възлага на виенския архитект Виктор Румпелмайер да преустрои стария турски конак. От него остават каменните основи и част от главната фасада. Дворецът е официално открит на 26 декември 1882 г., а в новото крило са тронната зала, балните салони, трапезарията и зимна градина.

При княз Фердинанд австрийският архитект Фридрих Грюнангер добавя между 1894 и 1896 г. триетажен североизточен корпус – с покоите на княжеското семейство, библиотека, зимни градини и дори асансьор. Днес там е Националният етнографски музей, а залите на двореца приютиват изложби на родно и чуждестранно изкуство.

ЗНАЕШЕ ЛИ? След 1944 г. дворецът е седище на Министерския съвет – музеите го получават по-късно.

МИСИЯ Разгледай двореца и помни: от стария турски конак на това място остават каменните основи и част от главната фасада.

СЪВЕТ Провери коя изложба е актуална – програмата в двореца се сменя. Галерията има няколко сгради из центъра, затова уточни къде е експозицията, която търсиш.

НА МЯСТО Вт–нд 10:00–18:00, понеделник почивен. Вход 8 €, пенсионери, над 65 г. и студенти 4 €; всеки четвъртък 2 €. (Проверено 27.10.2026)

Археологическият музей в джамия с девет купола

В бивша джамия от XV в. има зала „Трезор“ и над 300 000 монети.

ДЕВЕТ НИСКИ КУПОЛА покриват голямата джамия от XV в., в която днес е музеят. Известна е като „Коджа Махмуд паша джамиси“ по името на великия везир, поръчал строежа ѝ. При Освобождението е порутена и с паднало минаре, но е спасена, като е дадена на библиотеката. Бомба я засяга през 1944 г., музеят отваря пак през 1948 г., а ремонтът върви на етапи между 1993 и 2005 г.

В „Трезор“ са изложени три световноизвестни съкровища – Вълчитрънското, Луковитското и съкровището от Николаево – заедно с находки от гробове. Експозицията има още Централна зала, зали „Праистория“ и „Средновековие“ и място за временни изложби. Нумизматичната колекция е с над 300 000 монети и е най-богатата в страната.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Още през 1881 г. Константин Иречек вижда в бъдещия музей място, където всеки да опознае отечеството си.

☐ **МИСИЯ** Преброй ниските купола на бившата джамия – по записите са девет – и после потърси в „Трезор“ съкровището от Николаево.

СЪВЕТ Провери работното време и временните изложби преди посещението. Огледай и самата сграда – куполите на старата джамия са част от разходката.

НА МЯСТО V–X 10:00–18:00 всеки ден, XI–IV 10:00–17:00, понеделник почивен. Вход 6 €, ученици и студенти 1,50 €. (Проверено 27.10.2026)

Софийската синагога: Венециански мозайки под осмоъгълен купол

Построена по виенски образец, днес в нея има и Еврейски исторически музей.

ХРАМЪТ ПОБИРА НАД хиляда души: мъжете се молят в централното пространство, а жените и децата – на вътрешните балкони. Стените са украсени с многоцветни венециански мозайки и мраморни колони, а таванът завършва с голям осмоъгълен купол. В двора има микве – помещение за ритуални умивания.

Строежът върви от 1905 до 1909 г. по проект на виенския архитект Фридрих Грюнангер, който взема за образец Леополдщадската синагога във Виена. На откриването на 9 септември 1909 г. са цар Фердинанд, министри, дипломати и софийският митрополит. От 8 май 1992 г. в сградата работи Еврейският исторически музей – за общността, Холокоста и спасяването на българските евреи.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Синагогата, храмът „Света Неделя“, джамията „Баня баши“ и катедралата „Свети Йосиф“ са съседни в центъра на София и очертават т. нар. квадрат на толерантността.

МИСИЯ Вдигни поглед и потърси под осмоъгълния купол най-големия полилей в България, ако сградата е отворена за посетители.

СЪВЕТ Синагогата е действащ храм – облечи се скромно и пази тишина. Провери кога са отворени сградата и музеят. Попитай дали снимането в молитвената зала е разрешено, а после тръгни към другите храмове от квадрата.

НА МЯСТО Нд–пт 9:00–17:00, събота затворено. Вход 10 €, студенти и пенсионери 8 €; в билета са експозицията „Нишата“ и аудиогид. (Проверено 27.10.2026)

От фонограф до космическа оранжерия – в Политехническият музей

Идеята за музей на техниката е от 1885 г., а самият музей – от 1957 г.

ФОНОГРАФ ОТ ФИРМАТА НА ЕДИСОН, телескопът на г-р Петър Берон, часовници от царския дворец, миньорски лампи – около хиляда предмета са подредени на около 1000 кв. м. Тук са камерата на първото телевизионно предаване у нас, първият български космически уред, космическата оранжерия, първият електроорган, създаден в България, и стари автомобили и мотоциклети.

Темите вървят от времеизмерването и двигателите през транспорта и звукозаписа до радиото, телевизията, пишещите и шевните машини. Музеят е създаден на 13 май 1957 г. с решение на Министерския съвет и получава собствена сграда в края на 1992 г. За ученици има програми по физика, „забавна наука“ и работилници, в които децата правят опити.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Музеят стопанисва и ВЕЦ „Панчарево“ – една от първите водноелектрически централи в страната, построена през 1900 г. и спряна през 1986 г.

☐ **МИСИЯ** Намери телескопа на г-р Петър Берон, фонографа от фирмата на Едисон и космическата оранжерия – и реши кой от трите ти разказва най-много.

СЪВЕТ С група деца попитай предварително за образователните програми.

НА МЯСТО Печатът се поставя само след закупен билет. Зимно пн-сб 9:00–17:00, неделя почивен. Вход 7 €, ученици, студенти и пенсионери 3 €. (Проверено 27.10.2026)

Военноисторически музей: над милион ценности, 28 000 на показ

Оръжия, униформи, ракети и самолети на открито – и Детски музей за възраст от 3 до 12 години.

ВЪВ ФОНДОВЕТЕ НА Националният военноисторически музей са над един милион ценности, а на показ има около 28 000, разпределени в три експозиции. Първата проследява битките, войните на армията и героите на освободителните борби, втората е колекция от оръжия, униформи и отличия, а третата е на открито.

Външната експозиция, на 40 декара, събира над 270 образца: артилерия и ракети, бронетанкова и авиационна техника, военноморски и инженерни образци. А за деца от 3 до 12 години има отделен Детски музей МИГ – „мислители, изобретатели, герои“.

ЗНАЕШЕ ЛИ? През 2001 г. музеят символично се връща там, откъдето е тръгнал през 1916 г. – в помещенията на някогашното военно училище. Между двете дати няколко пъти сменя името и адреса си.

☐ **МИСИЯ** Обиколи външната експозиция и намери по един образец от бронетанковата и авиационната техника, от ракетите и от артилерията. Само гледай – не докосвай.

СЪВЕТ Част от разглеждането е на открито – облечи се според времето. Музеят е обширен, затова остави му достатъчно време и провери работното му време предварително. Ако водиш деца, виж програмата на Детския музей МИГ.

НА МЯСТО Ср-нд 10:00–18:00, почивни дни понеделник и вторник. Вход 5,11 €, ученици, студенти и пенсионери 1,02 €. (Проверено 27.10.2026)

Антропологичен музей: как от череп се получава лице

Владетели, възрожденци и безименни предци – с лица, възстановени по черепа.

ТУК ЩЕ СРЕЩНЕШ ЦАР САМУИЛ, цар Калоян, Георги Раковски, Любен Каравелов и Захари Стоянов – не на портрет, а като лица, възстановени по череп. Автор на възстановките е проф. Йорган Йорганов, а витрина в началото на залата показва етапите на работата му. Сред образите има още тракийска принцеса от Могиланската могила във Враца и жрец от гроб № 43 на Варненския некропол.

Залите вървят по епохи – от праисторията до Възраждането, а най-старото, което ще видиш, е на около 8000 години. Има изкуствено деформирани черепи, следи от трепанации, болести и травми, има и възстановки на погребения. Експонатите разказват и как са се лекували хората, и какви обреди са спазвали.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Музеят се ражда от пътуваща изложба: големият интерес към „Човекът в миналото“ е поводът да бъде учреден през 2007 г.

МИСИЯ Намери витрината в началото на залата и проследи етапите, по които от един череп се получава лице.

СЪВЕТ Някои от експонатите са човешки останки – подготви децата и се отнасяй с уважение.

НА МЯСТО VI–IX вт–нд, X–V вт–сб, 9:00–16:30. Понеделник е почивен ден. (Проверено 27.10.2026)

Софийски зоопарк: започва с един черен лешояд

Първите жители: лешояд, фазани, елен и мечки – а лъвовете стават родители още в годината, когато пристигат.

ПЪРВИЯТ ЕКСПОНАТ НА зоопарка е черен лешояд. Събира го в двора на двореца Фердинанд – колекционер на диви животни, най-вече на птици. Следват фазани, елен и двойка кафяви мечки, а през 1892 г. при тях идват два лъва, които още в същата година стават родители.

Днес зоопаркът е в Горни Лозенец, близо до Витоша: на 360 декара живеят 237 вида, 29 от тях застрашени, с общо над 2150 животни. Планът за новото място е завършен в началото на 1966 г., а животните се преместват в началото на 80-те години. Влиза се от запад или от изток – има два входа.

ЗНАЕШЕ ЛИ? През 1894 г. зоопаркът получава първия си басейн – за розови пеликани – и първата си еднотърба камила.

☐ **МИСИЯ** Запомни първите обитатели на зоопарка – лешояд, фазан, елен, мечка, лъв и пеликан – и спри пред всеки, когото срещнеш днес.

СЪВЕТ Територията е голяма – обуи удобни обувки и остави достатъчно време. В топлите дни носи вода и шапка. Не храни животните и следвай указанията на табелите и служителите.

НА МЯСТО Ежедневно, без почивен ден. Касите работят IV–X 9:30–18:00, XI–III 8:30–16:30. Билет 5,11 €, учаци и пенсионери 2,56 €. (Проверено 27.10.2026)

Хижа „Алеко“: строена с труда на туристи и скиори

Първата хижа на Витоша: с ресторант, ски център, спасителна база и пътека към Черни връх.

МЕЖДУ 1924 и 1932 г. в местността Масловица израства хижа, вдигната от самите туристи и скиори – с техни пари и техен труд. Те се смятат за последователи на Алеко Константинов, когото имат за рогоначалник на туризма у нас, и хижата носи името му и до днес.

Днес „Алеко“ е масивна сграда на три етажа с ресторант, кафене, магазин със стоки за туристи и ски гардероб. Около нея са влековете, седалковите лифтове и пистите на ски центъра, а зад нея, в отделна постройка, има база на Планинската спасителна служба за Витоша. Маркирани пътеки тръгват към Черни връх, хижа „Тинтява“ и „Златни мостове“.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Хижата е точка от европейския маршрут Е-4, а кабинковият лифт от Симеоново те оставя съвсем близо до нея.

☐ **МИСИЯ** Потърси пътеките към Черни връх и „Тинтява“ – до върха ти трябва около час и половина до два часа, до хижата около час и половина.

СЪВЕТ На Витоша времето се обръща бързо – и през лятото вземи топла дреха и гръждобран. Към Черни връх тръгвай рано и с вода. Провери дали лифтът от Симеоново работи, а през зимата ходи само по маркирани и обезопасени маршрути.

НА МЯСТО Хижата е отворена цялгодишно. Информация и резервации ежедневно 8:00–20:00, настаняване 14:00–20:00. (Проверено 27.10.2026)

Черни връх: поляна, от която тръгва туризмът

Първенецът на Витоша е заравнена поляна, на която през 1895 г. се събират около 300 души.

ВЪРХЪТ НЕ Е ОСТЪР ЗЪБ, а заравнена поляна във формата на неправилна елипса, сред обли каменни грамади. Висок е 2290 м, а вятърът тук духа със средна скорост 9,3 м/с – в страната по-ветровит е само Мургаш. В ясен ден от него се различават Рила, Стара планина, Средна гора и Осогово.

На 27 август 1895 г. Алеко Константинов кани гости на върха – идват около 300 души, между тях Иван Вазов. Тази дата се смята за начало на организирания туризъм в България, а Вазов разказва за деня в стихотворението „На Черния връх“. От 1966 г. оттук тръгва и движението „Опознай България – 100 национални туристически обекта“.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Метеорологичната станция на върха е построена през 1935 г. Днес в нея можеш да седнеш в малка чайна, а там е и постът на Планинската спасителна служба.

МИСИЯ Потърси на сградата на наблюдателницата и на скалата го нея барелефите на Алеко Константинов.

СЪВЕТ Дори през лятото вземи яке, шапка и ръкавици: горе е ветровито, а времето се обръща бързо. Тръгни рано, носи вода, а при мъгла се дръж строго за маркировката. Печат има в чайната и в хижа „Алеко“.

НА МЯСТО Печатът е на върха (2290 м). Свободен достъп; от хижа „Алеко“ около 1:30 ч пеша. (Проверено 27.10.2026)

Цари Мали град: колове, камък и тухла

Хълмът над Белчин е бил тракийско светилище, късноантична крепост и място за три храма.

СТЕНА ОТ КОЛОВЕ, плет и глина – така през III в. е оградено мястото над Белчин, където още в ранната желязна епоха траките имат светилище. Камъкът идва през IV в., при император Валент – крепост от около един хектар, преустроена по-късно при Юстиниан I.

Крепостта има само една порта – на северната стена, пазена от две правоъгълни кули. Във възстановените кули днес има експозиции – за военния живот, монетите, керамиката, бита и праисторията. Стените са градени от камък, прекъсван от пояси тухли.

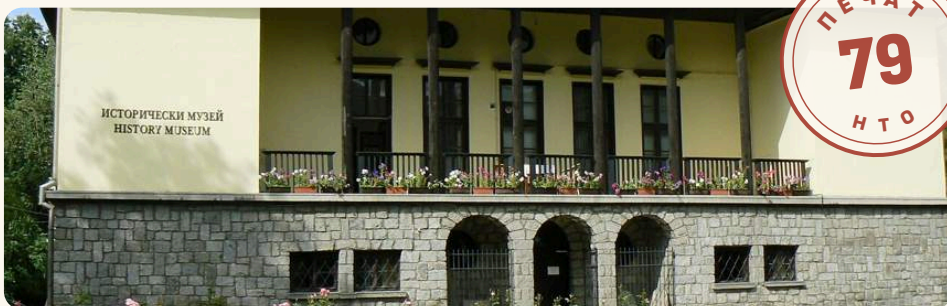
ЗНАЕШЕ ЛИ? Пред северната стена са разкрити храмове от три епохи – от края на IV в., от VI в. и от XV в. Оброкът за Спасовден е почитан тук чак до средата на XX в.

МИСИЯ Потърси в зидарията пояси от тухли между камъка и намери портата на северната стена, защитена от две кули.

СЪВЕТ Две туристически пътеки тръгват от Белчин към крепостта – обуи удобни обувки и носи вода. Провери работното време на музейния комплекс предварително. Църквата „Света Петка“ в селото е действаща – влез с подходящо облекло и пази тишина.

НА МЯСТО Почивни дни и вт. До 31.X ср-пт 9:00–17:30, сб-нд 9:00–18:30; от 1.XI ср-пт 9:00–16:30, сб-нд 9:00–17:30. Вход 5,11 €, учаци и пенсионери 3,58 €. (Проверено 27.10.2026)

Самоков: град, кръстен на големите чукове

Музей с преса от 1828 г., икони на зографи и манастир, който самоковци наричат „Бабите“.

САМОКОВ НОСИ ИМЕТО на „самоковите“ – големите чукове, които водите на Искър загвиждат, а майсторите обработват с тях желязото. Ковашкият мях и чуъкът са показани в музея като макети. Сред документите има отпечатък от „Любословие“ на Константин Фотинов от 1844 г. – първото българско списание, а особено ценна е печатарската преса на Никола Карастоянов от 1828 г.

Другият адрес в града е действащият Девически манастир „Покров Богородичен“, който самоковци наричат „Бабите“. Баба Фота, бабата на просветителя Константин Фотинов, се свързва с основаването му. Църквата е от 1837–1839 г., иконите в нея са дело на Димитър Зограф, а и днес монахините поддържат кухня за бедни.

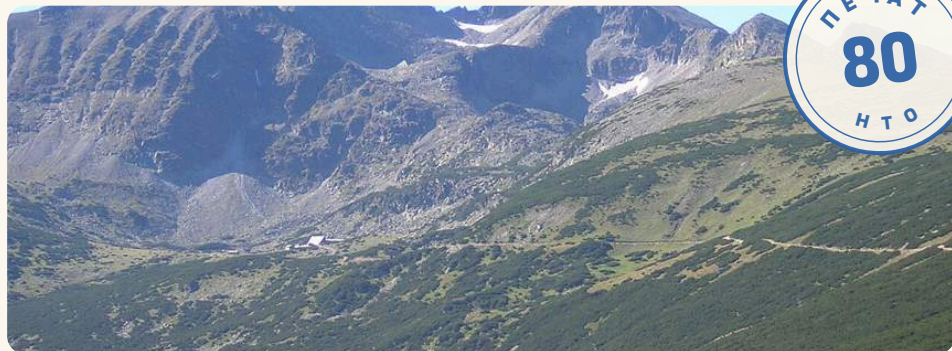
ЗНАЕШЕ ЛИ? Идеята за музей, основан през 1930 г., е на група самоковски художници – сред тях Наум Хаджимладенов и Христо Йончев-Крискарец.

МИСИЯ Намери печатарската преса на Никола Карастоянов и отпечатъка от „Любословие“ сред документите – пресата е от 1828 г., отпечатъкът от 1844 г.

СЪВЕТ В манастира се дръж тихо и се облечи скромно – обителта е действаща. Преди да снимаш в експозициите или в църквата, попитай на място – правилата може да се различават.

НА МЯСТО Историческият музей е на ул. „Проф. Васил Захариев“ 4. Девическият манастир „Покров Богородичен“ е отворен всеки ден 7:30–18:00 (по каталога на БТС), вход свободен. (Проверено 27.10.2026)

Мусала: с 8 м над Митикас и с 11 над Вихрен

2925 м гранит, сняг средно 254 дни в годината и име, което най-често се тълкува „място близо до Бога“.

МУСАЛА НАДВИШАВА с 8 м гръцкия Митикас на Олимп и с 11 м – пиринския Вихрен. Така, с 2925 м, тя е над всички върхове на Балканския полуостров. От север изглежда като гранитен конус, а около нея стоят Манчо, Маришки връх и Близнаците.

Климатът е суров: средната годишна температура е минус 2,9 градуса, а снежната покривка стои средно 254 дни в годината. Повечето тръгват от Боровец – лифтът стига до Ястребец, после се върви пеша покрай хижа „Мусала“ и заслон „Еверест“. От юг пътят започва от хижа „Грънчар“ и е около 4 часа.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Върхът е носил официално името Сталин – от 1949 до 1962 г. А наблюдателницата, построена на него през 1932 г., е първата високопланинска метеорологична в България.

☐ **МИСИЯ** Потърси на върха метеорологичната станция и екологичната обсерватория на БАН, а при ясно време огледай съседите му: Манчо, Маришки връх и Близнаците.

СЪВЕТ Тръгни рано – времето се разваля бързо, особено следобед. Носи топли дрехи, шапка, ръкавици и вода – и през лятото. Провери дали лифтът от Боровец работи. През зимата – само с екипировка и опит. Печатът е в станцията на върха.

НА МЯСТО Свободен достъп. От Боровец с кабината до Ястребец, оттам около 3 ч до върха (2925 м). (Проверено 27.10.2026)

42.1792° с.ш., 23.5853° и.г. · Снимка: Preslav~commonswiki, Моят печат: гама _____
обществено достояние

Костенец: Траянови Врата не са на Траян

Проход с няколко имена, крепост с арка и водопад, на който Вазов посвещава две стихотворения.

ИМЕТО ТРАЯНОВИ ВРАТА лъже. Появява се чак през XV в. и по грешка свързва крепостта с император Траян. Проходът е известен още като Суки, Царски проход и Българска порта. На 17 август 986 г. българската войска на бъдещия цар Самуил разбива тук армията на император Василий II.

Крепостта „Стенос“, наричана и Щипон, е проучена през 1975 г. Водопадът на Стара река пада от около 12 м, на около 3 км южно от село Костенец, а до него има топли минерални извори. През лятото на 1917 г. Иван Вазов отгъхва в Костенец и посвещава на водопада две стихотворения.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Арката на портата на „Стенос“ е висока около 18 м и е оцеляла чак до XIX в.

МИСИЯ Застани на безопасно разстояние от водопада на Стара река и се вслушай: Вазов му посвещава „Над водопада“ и „Водопадът плаче“.

СЪВЕТ Край водопада скалите и пътеката могат да са мокри и хлъзгави – обуй стабилни обувки и не се приближавай до ръба. Към крепостта в прохода тръгни само по маркирана пътека.

НА МЯСТО Траянови врата са в Ихтиманска Средна гора, в община Костенец, при магистрала „Тракия“ (около 55 км от София). Костенският водопад е на около 3 км южно от Костенец. (Проверено 27.10.2026)

Елин Пелин в Байлово: орех, рало и иконостас

Къщата на писателя пази иконостас, направен от баща му, и орех, който е връстник на Елин Пелин.

СТАРИЯТ ОРЕХ В двора на къщата в Байлово е връстник на писателя. На приземния етаж бащата, Йото Варджията, урежда първото училище в селото и го издържа със свои пари. Най-ценният предмет вътре е иконостас, който бащата е направил със собствените си ръце – с иконата на св. Мина.

В стаята на писателя се палят писалката и мастилницата, работната маса и леглото, книгите на семейството и ловните принадлежности. По времето, когато е учител в родното си село, Елин Пелин създава тук ранни разкази – „Ветрената мелница“, „Напаст божия“ и „Гост“. Домът-паметник в центъра на селото допълва картината с документална експозиция за живота и творчеството му.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Реставрацията е от 1977 г. – годината на 100-годишнината от рождението на писателя – и е дело на строители от Копривищца.

МИСИЯ Потърси в двора стария орех – връстник на Елин Пелин, а под навеса – гървеното рало и гуканята.

СЪВЕТ Провери работното време предварително – музеите-филиали често имат свой график. Прочети отново някой ранен разказ на Елин Пелин, преди да тръгнеш, а в центъра на селото отдели време и за Дома-паметник.

НА МЯСТО Печатът е в къщата-музей. Вт-сб 9:00–12:30 и 14:00–18:00, почивни нд и пн. Вход 2,56 €, учаци и пенсионери 1,53 €. (Проверено 27.10.2026)

Етрополе: кула, която първо пази, после отброява часове

Отвори за стрелба по стените, икона с подпис от 1598 г. и скривалище, приготвено за Левски.

НА ТРИ ОТ стените на кулата в Етрополе още личат отвори за стрелба – построена е през 1710 г. от майстор Тодор за наблюдение и отбрана. Часовникова я прави през 1821 г. майстор Дидо. Историческият музей в града е в стария конак: десет зали, над 1200 предмета, от археологията до освободителните борби.

Пет километра извън града, под вековни гървета, до река и малък водопад, е манастирът „Света Троица“, познат като Варовитец. В XVI–XVII в. там работи калиграфско-художествена школа, чиито книжовници преписват и украсяват десетки книги за богослужение. Може да видиш и скривалището, което изумен Хрисант приготвя за Васил Левски.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Подписът на зографа Недялко от Ловеч стои на иконата „Св. Троица“ от 1598 г. – първата известна у нас средновековна икона, подписана от автора си.

МИСИЯ Намери на западната страна на кулата каменния циферблат с годината на строежа и потърси отворите за стрелба по три от стените ѝ.

СЪВЕТ Музеят в града и експозицията в манастира може да работят в различни часове – уточни предварително. В манастира се облечи подходящо и пази тишина. Около водопادا земята е неравна и влажна – обуи удобни обувки.

НА МЯСТО Печат и марки – в Историческия музей, бул. „Руски“ 105; залите са затворени до 30.11.2026. Пн–сб 8:00–12:00 и 13:00–17:00, нд 9:00–15:00. (Проверено 27.10.2026)

Ботевград: кулата, чийто оригинален часовник е в музея

30-метрова кула, удари на камбана, които се чуват на около 3 км, и механизъм на местен Железар.

ЧАСОВНИКОВАТА КУЛА В Ботевград е висока 30 м. Идеята е на Мидхат паша, строител е майстор Вуно Марков, а камъкът и гървото идват от Боженица и Врачеш. Отгоду нагоре кулата се стеснява на три етапа: каменна основа с квадратен план, среден пояс с полуколони и леко вълнообразни стени, а най-горе – шестоъгълният връх, където са часовникът и камбаната.

Железарят Генчо Наков, известен като Кантарджията, прави часовниковия механизъм, а банският майстор Лазар Димитров отлива медната камбана. Оригинален е в Историческия музей, а в кулата е вярно копие, което работи – дело на майстори от Етър. Всеки кръгъл час ударите му се чуват в радиус около 3 км.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Преданието пази образа на фигура в турска носия, която се показвала от кулата при удар на часовника. След Освобождението местните я свалили и я изгорили.

МИСИЯ Застани на площада, преди да удари кръгъл час, заслушай се и преброй ударите на камбаната.

СЪВЕТ Ако имаш време, отскочи до костницата на Ботевите четници в Скравена – селото е от същата община.

НА МЯСТО Печатът е в Историческия музей (пл. „Саранск“ 1) или в туристическия информационен център. Музей: пн–пт 8:30–12:30 и 13:30–17:30, сб–нд 10:00–17:00. (Проверено 27.10.2026)

Костницата в Скравена: десет черепа, опазени от селяни

От църковния двор през дървената витрина до паметника – пътят на десет черепа на Ботеви четници.

ГЕОРГИ АПОСТОЛОВ ВОДИ ГРУПА ЧЕТНИЦИ, оцелели след разгрома на Ботевата чета през 1876 г. – в Рашов дол край Руплите те попадат в засада и всички загиват. Главите им минават през Скравена по пътя към Орхане, а селяните са принудени да гледат. Двама видни селяни – Георги Стаменов и Петко Студеновски – ги откупват, жените ги измиват, а свещеникът ги погребва в църковния двор.

През 1930 г. черепите са погредени в дървена витрина в храма „Св. безсребреници Козма и Дамян“ и всяка година излизат за поклонение на мегдана. През 1982 г. се преместват в нарочно построена костница, днес са в стъклени саркофази, а вътре стои скулптурата „Майчина болка“.

ЗНАЕШЕ ЛИ? БТС твърди, че именно заради тази костница Орхане получава името Ботевград.

МИСИЯ Застани тихо пред костницата и се възгледай в релефите по фасадата – ако влезеш, потърси вътре скулптурата „Майчина болка“.

СЪВЕТ Посещението се уговаря предварително с читалището. Мястото е мемориал, затова се дръж тихо и с уважение. На 2 юни е възпоменанието.

НА МЯСТО Ключът и печатът са в читалището в Скравена. Пн–пт 9:00–12:00 и 14:00–18:00, през III–XI и сб–нд 10:00–18:00. (Проверено 27.10.2026)

„Седемте престола“: седем олтара под един покрив

Седем иконостаса в една църква и полюлей „Хоро“ от петнадесет части.

СЕДЕМ ПРЕСТОЛА СТОЯТ в една църква – всеки със свой иконостас и свои стенописи, а четирите основни олтара са подредени във формата на кръст. Според специалисти в друга българска църква такова решение няма. Иконите и резбата, от XVII–XVIII в., са дело на местни майстори: поп Никола от Тетевен, Стою от Троян, гаскал Урош.

Манастирът в долината на река Габровница е действащ, мъжки, посветен на Рождество Богородично. Сигурните данни за него стигат до средата на XVI в., а през 1848 г. тук се открива килийно училище. Иван Вазов често идва и му посвещава стихотворението „Клепалото бие“, а зад църквата, в двора, е погребан детският писател Змей Горянин.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Една от старите книги в библиотеката на манастира е подарък от руската императрица Екатерина.

МИСИЯ Преброй седемте престола в църквата и потърси полюлея „Хоро“, съглобен от петнадесет части.

СЪВЕТ Манастирът е действаща обител – облечи се скромно и пази тишина. Към Латинското кале води стръмна пътека – трябва да си вземеш здрави обувки и вода. В църквата снимането може да е ограничено – попитай на място.

НА МЯСТО Ежедневно 8:30–16:30, през цялата година. Вход свободен. (Проверено 27.10.2026)

Копривщица: от печатарска машина до медальони с Кайро

Неравни улици, къщи-музеи и град, който има за химн „Хубава си, моя гора“.

НА МЕДАЛЬОНИТЕ ПО стените на Лютовата къща са изобразени галечни градове, до които стопанинът е стигал – Кайро и Александрия са два от тях. Къщата е от 1854 г., дело на пловдивски майстори, в град на около 1060 м надморска височина, който често наричат „бунтовната столица на Българското възраждане“.

В родния дом на Каравелови е печатарската машина, с която са издизали вестниците на Любен Каравелов, Ботевото „Знаме“ и – след Освобождението – първата българска Конституция. Къщата на Тодор Каблешков разказва за автора на „Кървавото писмо“, а Мавзолеят костница пази паметта на копривщенци, загинали през 1876 г.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Църквата „Успение Богородично“ от 1817 г. е построена с гарения на 460 души.

☐ **МИСИЯ** Намери в родния дом на Каравелови печатарската машина, а в Лютовата къща потърси медальоните с галечните градове – Кайро и Александрия.

СЪВЕТ По старите улици се върви по неравно и на места нагоре – обуи удобни обувки. Климатът е планински: вечерите са хладни и през лятото, а зимата е студена и снежна.

НА МЯСТО Музеите: XI–III 9:00–17:00, IV–X 9:30–17:30; почивен ден пн, а в къщите на Каравелов и Бенковски и в „Просветно дело“ – вт (по каталога на БТС). Вход 5 €, за 6 музея 10 €. (Проверено 27.10.2026)

2

Рила, Пирин и Югозапад

Мрамор на Вихрен, изба в скалата, пирамиди, изваяни от вода

Тук са най-високият връх на Пирин, Рилският манастир, Седемте рилски езера и Руен в Осогово. Долу, в долините на Струма и Места, са възрожденският Банско, Мелник с къщите и манастирите си, античната Хераклея Синтика край Рупите.

Тук ловецът работи на два етажа. В долините се събират по два-три обекта на ден, а планините искат ранен час: времето в Рила и Пирин се променя бързо. За Руен първо уреди разрешение от Гранична полиция.

НЕ ПРОПУСКАЙ В ТАЗИ ГЛАВА

Рилският манастир започва с един отшелник – кулата на Хрелъо от 1335 г. и кръст със 104 сцени, изрязани от един монах.

Стобските пирамиди – водата ги е изваяла, а селяните разказват за вкаменена сватба.

Мелник – къща, строена за вино: тунел-изба в скалата и 24 прозореца в голямата зала.

ПЕЧАТИТЕ В ТАЗИ ГЛАВА

26a	Връх Руен, Осогово	44	26	Галерия, музеи и „Св. Георги“,	45
28a	Стобски пирамиди, Стоб	46	27	Кюстендил Исторически музей и Вароша,	47
28	Рилски манастир	48	29	Благоевград Седемте рилски езера и хижа	49
3	Църква „Св. Теодор Тирон и	50	1	„Скакавица“ Музейни къщи и иконна изложба,	51
1a	Стратилат“, Добърско	52	2	Банско	53
46	Църква „Света Троица“, Банско	54	4	Връх Вихрен, Пирин	55
4a	Епископска базилика и музей,			Исторически музей и	
	Сангански			Кордопулова къща, Мелник	
	Роженски манастир, Рожен	56	5	Храм „Св. Петка Българска“,	57
56	Хераклея Синтика, Рупите	58		Рупите	
596	Исторически музей, Гоце Делчев	60	5a	Самуилова крепост, Ключ	59

Руен: 2251 м по широк черен път

Лек подход и три водоизточника – но първо ти трябва разрешение от Гранична полиция.

РУЕН Е НА ГРАНИЦАТА, затова не се стига до него просто така – първо ти трябва разрешение от Гранична полиция. После подходът е технически лек, макар и дълъг: от Три буки маршрутът е около 12,5 км, маркиран в червено, предимно на открито по широк черен път. По средата има заслон „Превала“, а изкачването отнема около 3.30–3.45 ч.

Името му е загадка. Според една версия идва от червения цвят: след първите слани есенна боровинковите листа обагрят масива в ярко червено. Гледката при ясно време стига до Краище, Влахина планина и Беласица, а при добра видимост – чак до Рила, Пирин, Витоша и Стара планина.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Около три четвърти от Осогово е в Северна Македония, само една четвърт – в България. Освен това на Руен се пресичат двете главни била на планината.

☐ **МИСИЯ** Огледай се от върха и опитай да назовеш видимите планини – Краище, Влахина планина, Беласица, а при добра видимост и Рила и Пирин.

СЪВЕТ Осигури си разрешение от Гранична полиция предварително. Тръгни рано, носи вода и върхна дреха – времето се променя бързо. През зимата следвай само коловата маркировка и следи лавинната обстановка.

НА МЯСТО Отворен връх, без вход. От хижа „Осогово“ или „Три буки“ – около 3:30–3:45 ч пеша по маркирана пътека. (Проверено 27.10.2026)

Кюстендил: четири адреса на един печат

Галерия със светлина през тавана, къща-копие и църква с корниз „вълчи зъб“.

В ГАЛЕРИЯТА „МАЙСТОРА“ се върви по кръг през зали на различни нива, а дневната светлина слиза от тавана. Началото ѝ е през 1944 г. – 50 творби, дарени от самия художник; днес фондът е 3180 творби, 1357 – негови. Заг нея стои къщата на Димитър Пешев – точно копие на родния му дом, вдигнато през 2002 г. Разказва за март 1943 г., когато по негова инициатива е написано протестно писмо на 43 народни представители срещу депортирането на евреите.

Колуша, квартал в подножието на Осогово, пази най-старата оцеляла в града средновековна църква – „Св. Георги“, от тухли върху каменни основи, със стенописи от няколко епохи. В зала „Асклепий“ на Регионалния исторически музей чакат бюстове на Зевс и Хера от светилището край Копиловци.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Началото на историческия музей е училищна сбирка, открита към Педагогическото училище на 3 ноември 1897 г.: третият училищен музей в страната.

МИСИЯ Забележи в галерията как естествената светлина слиза от тавана и следвай кръговия маршрут през залите.

СЪВЕТ Галерията и къщата на Пешев са една до друга – започни оттам. Провери работното време на всеки от четирите обекта поотделно, в църквата пази тишина, а за снимане питай на място. Остави половин ден.

НА МЯСТО Музеите: ср-нд (РИМ всеки ден), IV–IX 9:30–18:00, X–III 8:30–17:00, с обедна почивка. Вход 2,56 €, учаци и пенсионери 1,53 €. (Проверено 27.10.2026)

Стобските пирамиди: сватбата, която стана камък

Водата ги е изваяла, а селяните разказват, че това са вкаменени сватове.

НАЙ-ИЗВЕСТНАТА ГРУПА В Стобските пирамиди се казва Сватовете. Преганието гласи, че някога това е била сватба. Според едни е вкаменена от клетвата на майката на булката, според други – защото кумът не устоял на хубостта на младоженката. Селяните са кръстили и други групи – Кулите, Чуките, Самогивски комини, Зъберите, Братята.

Геологията е по-делова. Материалът е 30–40-метров пласт от гревни ледниково-речни наслаги, който ерозията бавно размива. Пирамидите са обикновено 6–10 м високи, най-високите стигат 12 м, а някои завършват с каменна „шапка“ и приличат на гъби. Скалите са в нюанси на светложълтото, тъмнокафявото и червеното.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Пирамидите са природна забележителност от 1964 г., а Червената книга на България определя местообитанието им като критично застрашено.

МИСИЯ Потърси пирамида с каменна „шапка“ като гъба и преброй колко различни цвята има в скалата. Най-много форми са по южния склон на руда.

СЪВЕТ Остани на пътеките и не се катери по пирамидите – наслагите са рохкави и се рушат лесно. През лятото на откритите склонове е горещо, затова носи вода и шапка. За условията питай в информационния туристически център в селото.

НА МЯСТО Печатът е в Информационно-туристическия център при пирамидите. Лятно 8:30–19:30, зимно 8:30–17:00 (сб, нд почивни). (Проверено 27.10.2026)

Благоевград: музей с маски, купна и 24 писма

Тракийски воин в пълно снаряжение вътре, възрожденски къщи и църква навън.

СГРАДАТА НА МУЗЕЯ ВЪВ ВАРОША, дело на арх. Иван Битраков от 1978 г., е проектирана от самото начало като музей – у нас такива има малко. Експозицията се разгръща на четири нива, от праисторията до революционното движение. Вътре са пълното снаряжение на тракийски воин от село Плетена, Купата на Херакъл с пет от подвизите му и 24 оригинални писма на Гоце Делчев.

Вароша е възрожденският квартал на стария Благоевград, на левия бряг на Бистрица – някогашната Горна Джумая. От 1969 г. запазените къщи са паметници на културата; Мощанската е с рисувана украса отвън. Църквата „Въведение Богородично“, вдигната между 1840 и 1844 г. с дарения на местните българи, има резбован иконостас по образец на този в Рилския манастир.

ЗНАЕШЕ ЛИ? В много европейски градове и в Токио са показвани римските маски на вакханки и сатири от II в., които този музей пази.

МИСИЯ Намери във Вароша Мощанската къща с рисувана украса отвън и в двора на църквата паметника на майор Николай Орлински.

СЪВЕТ Музеят е във Вароша, така че двата обекта се обхождат пеша за една разходка – с удобни обувки. Църквата е действаща: облечи се подходящо и пази тишина по време на служба.

НА МЯСТО Музеят в кв. Вароша (ул. „Рила“ 1) е затворен за ремонт; кварталът е отворен за разходка, свободен достъп. (Проверено 27.10.2026)

Рилският манастир започва с един отшелник

Основан през Х в., в списъка на ЮНЕСКО от 1983 г. и с кръст, изработван 12 години.

ЙОАН РИЛСКИ, роден около 876 г. в село Скрино, избира уединението – и с времето край него се събират монаси. Умира през 946 г., канонизиран е, а мощите му дълго пътуват и се връщат в манастира чак през 1469 г. Най-старата запазена сграда е кулата на Хрелъо от 1335 г.; на върха ѝ е параклисът „Свето Преображение“, изписан през същия век.

След пожарите от 1778 и 1833 г. оцеляват почти само кулата и църквата, а майстор Алекси Рилец възстановява останалото. Главната църква „Рожество Богородично“ изписват Захари Зограф, Димитър и Симеон Молерови и други зографи от Банската и Самоковската школа. Неофит Рилски основава тук килийно училище.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Кръстът на монаха Рафаил в музея е дървен, 81 на 43 см, и на него са изрязани 104 религиозни сцени и около 650 миниатюрни фигури. Рафаил го работи 12 години и губи зрението си.

МИСИЯ Потърси кулата на Хрелъо – най-старата запазена сграда – и параклиса „Свето Преображение“ на върха ѝ.

СЪВЕТ Това е действаща обител: облечи се скромно и пази тишина в църквата и двора. Снимането в църквата и в музея може да е ограничено – питай на място. Провери работното време на музея и носи по-топла дреха.

НА МЯСТО Музеите: ежедневно 8:30–16:30, през лятото (1.06–30.09) Църковно-историческият до 19:30. Вход 5 €, ученици и пенсионери 2 €. (Проверено 27.10.2026)

Седемте езера: Сълзата, Окото и Бъбрека

Седм ледникови езера на стъпала и хижа на мястото на първата в България.

ЕЗЕРАТА СЛИЗАТ КАТО по стълби през Дамгския дял на Рила, свързани с потоци, водоскоци и водопади. Отгоре надолу: Сълзата носи името си заради прозрачната вода; Окото е най-дълбокото циркусно езеро у нас – 37,5 м; Бъбрека има най-стръмните брегове; Близнака е най-голямото по площ; следват Трилистника, Рибното и Долното, от което изтича река Джерман.

Легът ги оставя свободни едва около 100–150 дни в годината, но в тях има живот – водорасли, ракообразни и пъстърва. С въжената линия от хижа „Пионерска“ се качваш за около 16 минути – от 1580 до 2100 м. Според местна легенда водата е от сълзите на великанка, оплакваща загиналия си любим.

ЗНАЕШЕ ЛИ? На мястото, където днес е хижа „Скакавица“, туристи от Дупница вдигат през 1921–1922 г. първата хижа в България. Тя изгаря през 1951 г.; сегашната сграда е от 1958–1960 г.

МИСИЯ Разпознай по пътеката Сълзата с прозрачната вода, Окото – най-дълбокото, и Близнака – най-голямото по площ.

СЪВЕТ Времето в Рила се променя бързо – тръгни рано, носи топла греха, гъждобран и вода. По скалистите пътеки са нужни обувки със сцепление. Провери дали въжената линия работи в деня на прехода.

НА МЯСТО Отворена планинска местност, без вход. От хижа „Рилски езера“ (до нея води лифтът от Паничище) тръгва маршрутът – 8 км, около 5 ч. (Проверено 27.10.2026)

Добърско: скромни стени, около 460 изображения

Отвън – двускатен покрив и камък; вътре – стенописи по цялата вътрешност.

СПОРЕД КТИТОРСКИЯ НАДПИС храмът е вдигнат през 1613–1614 г. от Хасия Богданов, след като се завърнал от поклонение в Йерусалим. Отвън е подчертано скромен, с двускатен покрив, но вътре има три кораба – подредба, типична за много по-ранни времена. Затова е възможно пог него да е стояла по-стара църква.

Цялата вътрешност на храма е изписана, а стенописи има и по западната фасада. Никой от художниците не се е подписал; свързват ги с кръга на Пимен Зографски, а работата се приписва на зограф на име Илия. Ктиторският портрет с шест фигури минава за най-богатия от османския период в страната. Сред светците са Йоан Рилски, Петка Българска и Наум Охридски.

ЗНАЕШЕ ЛИ? В сцената „Преображение Господне“ Христос се издига в предмет, който прилича на съвременна ракета. Сходни изображения има и в други църкви от епохата.

МИСИЯ Намери ктиторския портрет и преброй шестте фигури в него.

СЪВЕТ Църквата е малка – при повече хора изчакай рега си. Облечи се прилично и пази тишина; стенописите са крехки, затова не ги докосвай, а за снимане питай на място. Провери кога е отворена.

НА МЯСТО Църквата в с. Добърско е отворена ежедневно 9:30–17:30 или по заявка. (Проверено 27.10.2026)

Банско: къщата, която пази и се хвали

Отвън – крепост с бойници. Отвътре – птици, растения и заливи по стените.

ВЕЛЯНОВА КЪЩА в Банско е построена да се пази: каменно приземие, малки прозорци с решетки, бойници, скривалище. Но през 30-те години на XIX в. жителите на града я дават на майстор Велян Огненов от Тресонче, поканен да украси църквата „Света Троица“. Той пристроява нови помещения и изписва къщата отвътре и отвън.

Така строгият камък се среща с пъстри пана – растителни орнаменти, птици, пейзажи със заливи, крепости и църкви. № 1 събира четири музея: освен Веляновата къща – родните домове на Неофит Рилски и Никола Вапцаров и иконите на Банската школа.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Иконната изложба е в най-старата запазена сграда в Банско – от 1749 г. Някога е бил женски метох, първо на Хилендарския, после на Рилския манастир.

МИСИЯ Намери Синята стая във Веляновата къща, а после потърси по стенописите птици между растителните орнаменти.

СЪВЕТ Дай на Банско поне половин ден – четирите експозиции се разглеждат най-добре без бързане.

НА МЯСТО Печатът е в къща-музей „Никола Вапцаров“. Делнични дни 9:00–13:00 и 14:00–17:30. Вход 3 €, учаци и пенсионери 2 €. (Проверено 27.10.2026)

Света Троица в Банско: храм, вдигнат с хитрост

Заровена икона, 270 фамилии дарители и сграда, която изглежда по-малка, отколкото е.

ПРАВИЛОТО НА ОСМАНСКИТЕ власти е просто: нова църква може да има само там, където е имало храм. Затова банскалии заравяят в един двор в центъра на селото икона и кръст и така „доказват“, че мястото е старо и свято. Разрешението идва през 1833 г., а две години по-късно храмът е готов. Най-щедрият дарител, кметът Лазар Герман, води тежките разговори с властите и това му струва живота.

Дарителите са 270 фамилии и 1081 души поотделно; строят 350 каменоделци, зидари и резбари, а помагат доброволци. Обемите са наредени хитро: отвън храмът изглежда по-малък, отколкото е. Колоните, сводовете и иконостасът са покрити с цветни орнаменти от Велян Огненов, а иконите са на Димитър и Симеон Молерови.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Тридесетметровата каменна камбанария в двора, издигната през 1850 г. от майстор Глигор Доюв, е и часовникова кула.

☐ **МИСИЯ** Потърси в двора камбанарията, а до страничния вход – възрожденската чешма от 1842 г.

СЪВЕТ Храмът е действащ – облечи се прилично и пази тишина, особено по време на служба. Иконостасът и колоните си струват близкия поглед.

НА МЯСТО Печатът на църквата е в музей „Никола Вапцаров“. Ежедневно, лятно 8:00–18:00, зимно 8:00–17:00. (Проверено 27.10.2026)

Вихрен: върхът, който сменя лицето си

Втори в България, трети на Балканите – и никога не изглежда еднакво.

ВИХРЕН Е НАЙ-ВИСОКИЯТ връх на Пирин – 2914 м мрамор в сърцето на националния парк. До 1942 г. се казва Елмене, „връх на бурите“. Днес времето тук пак се променя бързо, така че старото име е добър съвет. От Банско надолу му е пресечена пирамида, от юг – четиристенна.

Мраморът не задържа вода, затова около върха няма нито реки, нито езера – най-близо са Влахините езера. Затова пък по ръба Джамджиеви скали се среща еделвайс, а в циркуса Казаните живеят диви кози.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Откъм Казаните върхът пада с почти отвесна стена до 350 м. Първото ѝ изкачване е от 1934 г.

МИСИЯ Потърси малкия заслон под върха, който още носи старото име – Елмене.

СЪВЕТ Тръгни рано: времето в Пирин се променя бързо. Носи вода, топъл непромокаем слой и обувки със сцепление, а в хижата кажи накъде си. През зимата склоновете са лавиноопасни – само с опит и екипировка.

НА МЯСТО Печатът е в хижа „Вихрен“. Отворен връх, без вход; от хижата по Царската пътека до върха – лятно 3–4 ч. (Проверено 27.10.2026)

Сангански: музей върху основите на базилика

Под центъра лежи късноантичен град – с епископски комплекс, мозайки и холограма на Спартак.

ВЛАДИМИР ПЕТКОВ, директор на местния музей, води през 1989 г. спасителни разкопки и под града се показва базилика. По-късно се вижда, че е само част от епископски комплекс – с баптистерий, атриум и още сгради. Строителите са регули речни камъни и пояси от тухли – римската техника „опус микстум“. Колоните в коринтски стил са стигали около 5 м. Оттук епископът е управлявал и района по Средна Струма.

Музеят стои върху основите на друга базилика, на епископ Йоан – нещо рядко за българските музеи. Вътре са римска надгробна мраморна пластика от I–III в., плочите на Юлий Максимум и Асклений и холограма на Спартак; добавената реалност показва църквите и мозайките на античния град.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Мартирицумът със священ извор, открит през 2012 г. в северозападния край на комплекса, е най-святото място в него.

☐ **МИСИЯ** Потърси в музея холограмата на Спартак и добавената реалност, които показват църквите и мозайките на античния град.

СЪВЕТ Провери работното време на двата обекта предварително. Мозайките са крехки – движи се само по обозначените пътеки. Двата обекта са в центъра и лесно се съчетават; за снимане питай на място.

НА МЯСТО Музеят е на ул. „Македония“ 55. Ежедневно 9:00–12:00 и 13:00–18:00. Вход 3 €, учащи и пенсионери 1,50 €. (Проверено 27.10.2026)

Мелник: избa в скалата и 24 прозореца

Къща, построена за вино: тунел-изба долу, цветно венецианско стъкло горе.

КОРДОПУЛОВАТА КЪЩА, наричана и Цинцарова, е строена специално за виното – да се прави, пази и продава. Принадлежала е на заможната гръцка фамилия Кордопулос. Отдолу, в скалата, е издълбан тунел-изба с канали, вентилация и огромни бъчви. Светлината в голямата зала горе идва през 24 прозореца в две редици; горните са от цветно венецианско стъкло.

Манолис Кордопулос, последният виден от рода, е учил винарство във Франция и е обновил производството в Мелник; убит е през 1912 г. В етнографската част на Историческия музей в града най-много място има винарството: мелнишки бъчви, сечива и стари снимки на избя.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Покрай три от стените на голямата зала, под еркерите, има места за сядане. Реставрацията на къщата продължава от 1974 до 1980 г.; днес е частен музей.

МИСИЯ Преброй прозорците в голямата зала и потърси горния ред от цветно венецианско стъкло.

СЪВЕТ Коридорите в избата са тесни и на места ниски – внимавай и обуй удобни обувки. Вътре е по-хладно, затова вземи допълнителен слой грехи.

НА МЯСТО Печат има в Кордопуловата къща и в Историческия музей. Музей: ежедневно 9:00–17:00. Къща: вход с дежурстация 5 €. (Проверено 27.10.2026)

Иконата от светено желязо в Роженския манастир

Гледки към Пирин, Беласица и Мелнишките пирамиди – и манастир, възстановен след пожар.

АРХИВЪТ НА МАНАСТИРА вероятно изгаря в голям пожар в края на XVII в., затова началото му е неясно. Монети на император Михаил VIII Палеолог и приписка в гръцки ръкопис показват, че обителта е стояла още през XIII в.; сигурно сведение има чак от 1551 г. Възстановяването, с гарения от цялата страна, започва през 1715 г., а църквата е завършена през 1732 г.

В главния храм „Рождество Богородично“ има резбован иконостас, стъклописи и стенописи от 1727 г. на зографите Теохарис и Николаос. Най-почитаният образ тук е „Света Богородица Вратарница“ – копие от 1790 г. на чудотворна икона от Ивирон. За разлика от другите копия е от светено желязо, а около нея има десет малки сцени с чудесата ѝ.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Кой е собственикът на манастира – България или Гърция? След 1912 г. това е спор, който през 1921 г. решава Арбитражният съд в Хага: в полза на България.

☐ **МИСИЯ** Потърси иконата „Света Богородица Вратарница“ и преброй десетте малки сцени с чудесата ѝ около нея.

СЪВЕТ Манастирът е действащ – облечи се скромно и говори тихо. Около 7–8 септември идват много поклонници, затова за спокойно разглеждане избири друг ден.

НА МЯСТО Манастирът е до с. Рожен. Ежедневно 9:00–20:00, цялостно. (Проверено 27.10.2026)

Рупите: храмът на Ванга и необичайните ликове

Църква, изписана от Светлин Русев, малка къща и гроб на Ванга – и извор с 78 °С.

РУПИТЕ Е НА десния бряг на Струма. Тук Вангелия Гуцеровова – Ванга – приемала хората, потърсили помощта ѝ, и прекарва последните си 20 години. Основен ктитор е на храма и почива до него; малката ѝ къща стои наблизо.

Стенописите и иконите са на проф. Светлин Русев. Той рисува светците с подчертано реалистични лица, непривични за православната традиция – затова Светият синод не ги е одобрил, а мнозина посетители ги харесват. Проектирали са храма архитектите Богдан Томалевски и Лозан Лозанов, а кръстът над него е дело на скулптора Крум Дамянов.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Край храма извира минерална вода с около 78 °С. Част от нея тръгва по тръбопровод към Петрич, а останалата се разлива в естествени басейни.

МИСИЯ Потърси ликовите на светците по стенописите и забележи колко реалистично са нарисувани.

СЪВЕТ Храмът е действащ – облечи се скромно и пази тишина. Към гроба и къщата на Ванга се отнасяй с уважение. Водата при изворите е много гореща – внимавай, особено с деца.

НА МЯСТО IV-X 8:00–19:00, XI-III 8:00–17:00. Рупите е на около 11 км североизточно от Петрич. (Проверено 27.10.2026)

Къде е Хераклея Синтика? Един надпис отговаря

Повече от век учените спорят къде е градът – докато през 2002 г. не се намира латински надпис.

ДЪЛГО ХЕРАКЛЕЯ СИНТИКА я поставят на юг от Рупелското дефиле – в днешна Гърция. Но през 2002 г. край Рупите излиза на бял свят голям латински надпис: писмо от 308 г., в което Галерий и Максимин Дая отговарят на жителите, искали да им върнат градските права. Доц. Георги Митрев го превежда и публикува, а през 2005 г. показва втори надпис – и той потвърждава, че градът е намерен.

Хераклея е главният град на Синтика, земята на тракийските синти, известни от Омир, Херодот и Тукидид. Векове наред е най-важното селище по средното течение на Струма и просъществува до VI в., времето на император Юстиниан. От 2007 г. там работи редовна експедиция, водена от доц. Люмил Вагалински.

ЗНАЕШЕ ЛИ? За Хераклея пишат Тит Ливий, Страбон, Диодор, Птолемей и Плиний Стари, но мястото ѝ се търси повече от век.

☐ **МИСИЯ** Потърси южния склон на угасналия вулкан Кожух, където лежат руините, и ги огледай, без да излизаш от обозначеното.

СЪВЕТ Теренът е неравен – обуй стабилни обувки. През лятото е горещо: носи вода и шапка и избягвай обедните часове. Обектът е действащ археологически терен – провери предварително режима на посещение.

НА МЯСТО Ежедневно 8:00–19:00. Вход 5 €, учаци и пенсионери 3 €. Градът е на хълма Кожух край с. Рупите. (Проверено 27.10.2026)

Самуиловата крепост: вал след вал над клисурата

Три вала, два рова, дървена кула и бронзов владетел с превити колене.

ХЪЛМЪТ КУФАЛНИЦА е обитаван още от траките. Самуил го превръща в землена крепост: три вала един в друг, два рова и на най-високото място – дървена кула върху каменни основи, от която се е виждала цялата клисура. Крепостта е част от дема – отбранителна система, дълга над 8 км, която е презграждала Ключката клисура.

През 1014 г. при Беласица армията на Василий II разгромява българската, а Самуил едва се измъква. Императорът нарежда 14 000 пленници да бъдат ослепени и оставя по един водач с едно око на всеки сто. Днес бронзовата фигура на Самуил, дело на проф. Борис Гондов, се вижда отдалеч – скулптурата го показва с превити колене и сломен от болка за войниците си.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Споменът за трагедията живее в местните имена Очеваг и Чукалица. През 1916 г. Богдан Филов посещава мястото и описва останките.

МИСИЯ Потърси бронзовата фигура на Самуил, видима отдалеч, и огледай релефите около нея.

СЪВЕТ Обуй удобни обувки за алеята и изкачването по хълма; в топлите месеци носи вода и шапка – разходката е на открито.

НА МЯСТО Ежедневно 9:00–18:00. Вход 3 €, учаци и пенсионери 2 €. Крепостта е на 16 км западно от Петрич. (Проверено 27.10.2026)

Гоце Делчев: къща с резбовани тавани, била и полиция

Тракийска колесница, носии от девет микрорайона и къща, в която след 1912 г. е била полицията.

БЪЛГАРСКИ МАЙСТОРИ ВДИГАТ къщата през 1877 г. в стил барок. Таваните и вратите на четирите представителни стаи на първия етаж са резбовани от местни майстори, следовници на Дебърската школа. В началото на XX в. мюсюлномънговец, собственик на къщата, добавя още украса, а след 1912 г. там се настанява полицията. Музей става чак през 1979 г., след реставрация.

В 12-те зали ще видиш тракийска колесница, монети и паметници от римския Никополис ad Nestum край Гърмен – в археологическия отдел са около 1500 единици. Етнографският отдел показва носии от деветте микрорайона на областта и изделия на звънчари, медникари, грънчари и куюмджии.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Над 500 работилници и един прочут панаир правят Неврокоп през Възраждането център на занаятите и търговията – за това разказва отделна експозиция.

МИСИЯ Загледай се в резбованите тавани и врати на четирите представителни стаи на първия етаж.

СЪВЕТ Провери работното време на музея предварително. Около Коледа, Великден и Гергьовден музеят представя традиционни празници – виж програмата.

НА МЯСТО Музеят е на ул. „Христо Ботев“ № 26. Вм-нд 8:30–12:00 и 13:00–17:30. Вход 2,05 €, учаци 1,02 €. (Проверено 27.10.2026)

Кой ти хареса най-много?

Тази страница е за теб. Запиши печатите от главата, които си хванал, и какво ще запомниш от тях: времето, пътя, хората по пътя и какво яде.

Печат № _____ Дата _____ С кого _____

Какво видях:

Какво ще запомня:

Печат № _____ Дата _____ С кого _____

Какво видях:

Какво ще запомня:

Печат № _____ Дата _____ С кого _____

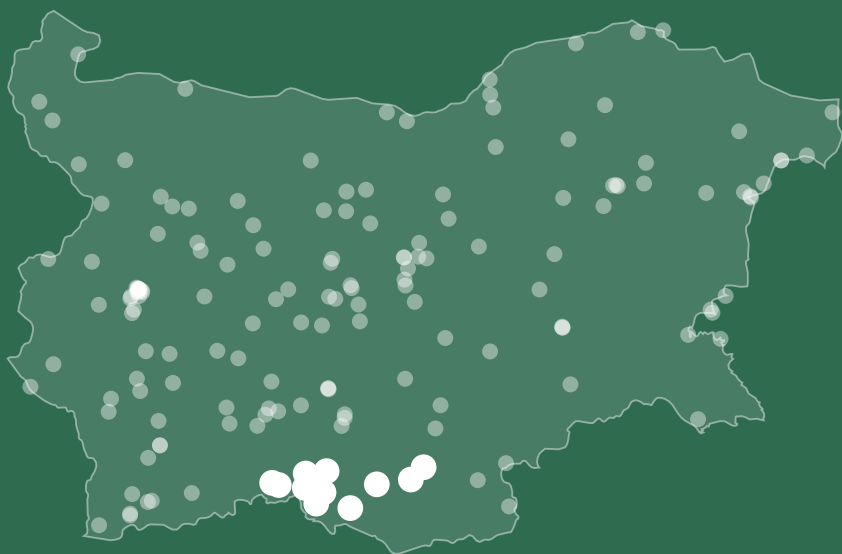
Какво видях:

Какво ще запомня:

3

Рогоните

Река, която пада в пещера, и мостове от рухнал таван

Родопите са мрамор и вода: Ягодинската пещера и Ухловица, Дяволското гърло, Триградското ждрело, Чудните мостове и Голям Перелик, най-високият връх на планината – 2191 м. Около Кърджали скалата е друга: скалният град Перперикон и Дяволският мост над Арда.

Ловът е на пещери, ждрела и стари села като Широка лъка и Момчиловци. Много пътища са тесни, затова остави повече време за придвижване. В пещерите вземи топла греха: вътре е между 6 и 11 градуса.

НЕ ПРОПУСКАЙ В ТАЗИ ГЛАВА

Дяволското гърло – тунел от около 150 м те води до зала, където реката пада от 42 м.

Перперикон – скален град с дворец-светилище и голяма овална зала, на около 15 км от Кърджали.

Широка лъка – къщи като малки крепости, със скривалища в стените или в избите.

ПЕЧАТИТЕ В ТАЗИ ГЛАВА

89	Ягодинска пещера и Буйновско ждрело	64	88	Триградско ждрело и Дяволското гърло	65
85	Голям Перелик и Чудните мостове	66	87	Архитектурен резерват Широка лъка	67
84a	Връх Снежанка, Пампорово	68	83a	Планетарциум, Смолян	69
83	Исторически музей, Смолян	70	84	Ухловица и Агушеви конаци, Могилица	71
85a	НАО Рожен и Музей на карста, Чепеларе	72	87a	Шаренка и Кристална зала, Магдан	73
836	Църква „Св. Константин и Елена“, Момчиловци	74	86	Етнографски комплекс, Златоград	75
256	Дяволският мост, Ардино	76	25a	Регионален исторически музей, Кърджали	77
25	Перперикон и манастир „Св. Йоан Прептеча“	78			

3

Ягодина: шест градуса и ждрело с Вълчия скок

Бракове под земята, грънчари от каменно-медната епоха и ждрело, което почти се затваря.

ПЪРВО ЦИФРАТА: ОКОЛО 6 ГРАДУСА, и толкова остава вътре. Сред пещерите в Родопите Ягодинската е най-гългата, а туристическата пътека от 1100 м минава през най-ниския, трети етаж. По пътя има сталактити, граперии, синтрови езера и скални пластове, наречени „леопардова кожа“. Една от залите приема граждански бракове, а Нова година тук посрещат спелеолозите.

Навън те чака Буйновското ждрело: Буйновска река прорязва мрамор, а на най-тясното място – Вълчия скок – според местните гладни вълци прескачали през зимата от скала на скала. В ждрелото има и арка, наречена Дяволският мост, а по дъното криволичи еднолентов път, който все сменя страната на реката.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Жилището край входа е от каменно-медната епоха, IV хил. пр. Хр. В него са намерени съдове, овъглено жито, керамична пещ и ръчни мелници.

МИСИЯ Потърси сред формите в пещерата такива, които напомнят приказни герои, и им измисли имена.

СЪВЕТ Вземи топла греха и провери работното време; праисторическото жилище през зимата не се посещава. Пътят през ждрелото е тесен – карай внимателно. Не докосвай образуванията и не безпокой прилепите.

НА МЯСТО 1.05–30.09 9:00–16:00, 1.10–30.04 10:00–16:00, влизане с водач на всеки час. Вход 8 €, деца 6–18 г. 4 €. (Проверено 27.10.2026)

Дяволското гърло: реката, която пада в пещера

Тунел от около 150 м води към зала, в която реката пада от 42 м.

ВЛИЗАШ ПРЕЗ ИЗКУСТВЕН ТУНЕЛ, дълъг около 150 м, и стигааш до Бучащата зала. Тук Триграгска река пада от 42 м – най-високият подземен водопад на Балканския полуостров – и изчезва под земята. Излизаш през стария естествен вход, по стръмна стълба покрай водата. Реката не се показва веднага: около 400 м навътре тя се скрива в сифон и се появява на повърхността чак по-нататък.

Името идва от някогашния вход, чиято форма е приличала на дяволска глава; старото име Клокотник напомня за шума на водата. Една легенда, свързвана с траките, го прави мястото, откъдето Орфей слиза в подземното царство да търси Евридика. Отвън ждрелото е тесен мраморен проход, където скалите оставят място само за реката и пътя.

ЗНАЕШЕ ЛИ? През зимата тук се подслонява пещерният дългокрил прилеп, а колонията му е най-голямата в България и на Балканите.

МИСИЯ Заслушай се във водата в Бучащата зала и реши кое ѝ подхожда повече – Дяволското гърло или старото име Клокотник.

СЪВЕТ Вземи топла греха и обувки с добро сцепление – вътре е около 8 градуса и влажно. Стълбите към изхода са стръмни, а пътят през ждрелото е тесен и еднолентов. Провери работното време и не безпокой прилепите.

НА МЯСТО Пещерата: V-IX 10:00–17:00, X-IV 10:00–16:00, влизане на всеки час. Ждрелото – свободен достъп. (Проверено 27.10.2026)

3

Голям Перелик и мостовите от рухнала пещера

Най-високият връх на Родопите и мраморни мостове от таван, който се е срутил.

НА 2191 М Голям Перелик е най-високият връх на Родопите – и точно заради него планината е седма по височина в България. Не е остър пик: темето му е заоблено и едва се издига над широко затревено плато, заедно с Малък Перелик и Широколъшки Снежник. Името „Перилик“ означава самодивско сборище. Недалеч от върха върви маркираната пътека на европейския маршрут Е-8.

Чужните мостове са на около 1450 м, в долината на река Еркюприя. Някога пълноводната река издълбала дълбока пещера в мрамора, тънкият ѝ таван се срутил и останали два моста. Големият е дълъг почти 100 м и има три арки, най-високата – 45 м. Мястото е обезопасено; малкият мост е на около 200 м надолу – провери на място докъде се стига.

ЗНАЕШЕ ЛИ? След по-малкия мост реката потъва в понорна пещера и излиза отново чак след около 3 км.

МИСИЯ Преброй арките на Големия мост и разбери коя е най-високата – 45 м.

СЪВЕТ Високо в планината времето се обръща бързо – тръгни рано, с вода и топла греха. На открито плато мъглата обръква ориентацията – не се отделяй от маркировката. Към мостовите, след отклонението за Забърго, шосето е тясно и на места разбито.

НА МЯСТО Печатът за Голям Перелик е в ТИЦ – Широка лъка (чет-пет 9:00–12:00 и 13:00–17:00). Върхът е във военна зона, достъпът е забранен. (Проверено 27.10.2026)

Широка лъка: къщите, които крият скривалища

Над 90 паметника на културата и село, в което се учи на народна песен.

КАМЕННИ ПЛОЧИ НА ПОКРИВИТЕ, дебели стени – и къщите наистина приличат на малки крепости. В много от тях има и скривалища, в стените или в избите. Селото брои над 90 паметника на културата; най-известни са Згуровската, Учиковската, Богдановата и Калайджийската къща.

Конакът от 1853 г. приютава етнографския музей – с невестинска и овчарска стая, пец за хляб, стан и кукерски маски. Още от 1972 г. в селото учат бъдещи певци и инструменталисти на народна музика, а училището днес е Национално училище за фолклорни изкуства. Кукерският празник Песпонеделник идва в началото на март.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Според преданието църквата „Успение на Пресвета Богородица“ от 1834 г. е израснала само за 38 дни. За иконостаса се предполага, че е дело на братята Димитър и Захари Зограф или на техни ученици.

МИСИЯ Огледай покривите и стените на къщите: открий покрив от каменни плочи и стена, която прилича на крепост.

СЪВЕТ Улиците вървят нагоре-нагоду и са каменисти – удобните обувки не са излишни. В църквата пази тишина и се облечи скромно. По наличните данни печатът на 100 НТО се слага в информационния център в читалището и в етнографския музей.

НА МЯСТО Резерватът е открито селище, вход свободен. Музей „Згуровски конак“: чет-пет 9:00–12:00 и 13:00–17:00, вход 2,10 €. (Проверено 27.10.2026)

Снежанка: приказно име, но сериозна планина

Телевизионна кула, панорамно кафе и сняг от средата на ноември до май.

СНЕЖАНКА Е ПЪРВЕНЕЦ на рига Букова планина: 1926 м, по-високо в района на Пампорово няма. От нея тръгват много от пистите на курорта. Вятърът е сравнително слаб, а високопланинският климат помага снегът да се задържи от средата на ноември до май.

Най-лесно я откриваш по телевизионната кула на върха – висока 156 м и видима от много километри. Панорамното кафе в нея е на около 2019 м надморска височина. Хижа „Студенец“ е под върха и до нея стигат няколко лифта на курорта; оттам нагоре до кулата е кратко изкачване.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Годишните валежи на Снежанка са повече дори от тези на Ботев връх и Черни връх.

МИСИЯ Намери телевизионната кула и от панорамното кафе в нея огледай родопските ридове и долините под тях.

СЪВЕТ Дори през лятото вземи вода и още един слой греха – времето горе се обръща бързо. Провери дали лифтовете работят и тръгни рано за ясна видимост. Печатът може да е при кулата или край хижа „Студенец“ – питай на място.

НА МЯСТО Печатът е в хижа „Студенец“ и при телевизионната кула. От хижата до върха – 15 мин с лифт или 40 мин пеша. (Проверено 27.10.2026)

3

Планетариумът в Смолян: изкуствено небе и истински телескоп

Старият апарат на „Карл Цайс Йена“ вече е експонат във фоайето.

БЛИЗО 45 ГОДИНИ звездите в залата идват от проекционен апарат на „Карл Цайс Йена“ – чиста оптика и механика, която рисува изкуствено небе върху купола. Първите зрители влизат на 6 септември 1975 г. Днес небето е дигитално и изпълва целия купол, а старият апарат стои във фоайето като експонат.

Един сеанс е около половин час: приказки за най-малките, учебни, музикални и поетични програми. До залата работи малка обсерватория с въртящ се купол – при подходящо време там наблюдаваш Слънцето денем, а вечер Луната и планетите, с беседа от астроном. В посетителския център те чакат макет на Луната и интерактивни екрани за Слънчевата система.

ЗНАЕШЕ ЛИ? От 1990 г. планетариумът редовно изпраща данни за слънчевите петна на международен център в Брюксел.

МИСИЯ Намери във фоайето стария апарат на „Карл Цайс Йена“ и огледай колко оптика и механика са стояли зад нощното небе в залата.

СЪВЕТ Провери програмата и часовете на сеансите. Наблюденията с телескоп зависят от времето, затова уточни деня предварително. С деца избири програма за най-малките, а после отиди до Регионалния исторически музей в града.

НА МЯСТО Бул. „България“ 20. Вт–сб 9:00–17:30, обедна почивка 12:00–13:00. Прожекция 5 €, учаци и пенсионери 3 €. (Проверено 27.10.2026)

Смолян: музей за кукерите, занаятите и оргените

Залите са на четири нива, а от сградата се виждат Перелик, Карлък и Соколица.

МУЗЕЯТ „СТОЮ ШИШКОВ“ е създаден през 1935 г. и днес, заедно с архива и библиотеката, в него има близо 150 000 единици. Изложбените площи са около 2000 кв. м, разпределени на четири нива. Постоянната експозиция има два дяла: археологически – от праисторията през траките до Средновековието, и етнографски – с ковачество, медникарство, тъкачество и джолгерство.

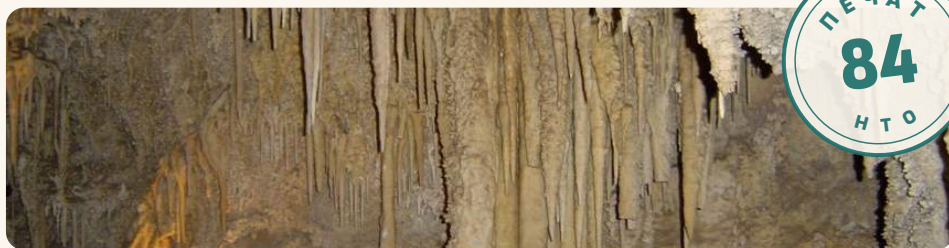
Кукерството – един от най-древните обичаи в планината – има своя отделна част. Ако се уговориш, екипът на музея може да покаже на живо стари обреди и умения на родопчани. Има и голям фотоархив – негативи, позитиви и цифрови снимки на живота в региона.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Колекцията оргени и медали, показана от 2002 г., е дарена от полковник Райчо Харбалиев на родния му град.

☐ **МИСИЯ** Потърси гледката от сградата към стария и новия Смолян и опитай да различиш върховете Перелик, Карлък и Соколица.

СЪВЕТ Предвиди поне час-два – залите са на няколко нива. Уточни работното време предварително, а ако искаш демонстрация на обичаи, свържи се с музея. Планетариумът в града е добро продължение.

НА МЯСТО Ул. „Полковник Дичо Петров“ 5. Вм-нд, V-IX 9:00–18:00, X-IV 9:00–17:00 с обедна почивка. Вход 4 €, учаци и пенсионери 2,50 €. (Проверено 27.10.2026)

Могилица: пещера със седем езера и конаци с 221 прозореца

Името на Ухловица води към сова, а конаците често се сравняват със замък.

ПЕЩЕРАТА Е НА 1040 м надморска височина и има няколко етажа. На горния етаж Залата на пропастите има четири дълбоки пропасти; надолу към долната галерия се спуска по стръмна метална стълба; гендритни образувания като корали, каскади от езера, бял синтров водопад. В края има седем езера, които се пълнят рано напролет. Вътре е 10–11 градуса, а убежище тук намират осем вида прилепи.

В центъра на Могилица, на брега на Арда, са Агушевите конаци – най-големият запазен феодален ансамбъл в Родопите. Строени са през първата половина на XIX в. за Салих ага и тримата му синове, с три двора, 24 комина, 86 врати и 221 прозореца. В югоизточната част стърчи кула с вид на морски фар, изписана отвън.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Конаците са пазили частна библиотека, която в края на XIX и началото на XX в. се смятала за една от най-големите на Балканите. Днес основната ѝ част е в Народна библиотека „Иван Вазов“ в Пловдив.

МИСИЯ Потърси кулата в югоизточната част на Агушевите конаци, изписана отвън, и реши дали прилича на морски фар.

СЪВЕТ До входа на пещерата се стига по стръмна пътека със стъпала, а и вътре има много стълби – обуј здрави обувки и вземи яке. Не насочвай светлина към прилепите. Работното време и достъпна до конаците уточни предварително.

НА МЯСТО Агушеви конаци: ежедневно 9:30–18:00, вход 5,20 €. Пещера Ухловица: V–IX 9:00–17:00, X–IV 10:00–17:00. (Проверено 27.10.2026)

3

Рожен и Чепеларе: един поглед нагоре, един надолу

Два метра огледален телескоп на един връх и скелет на пещерна мечка в музей.

НАД МЕСТНОСТТА РОЖЕН, на връх „Св. Дух“, е най-голямата обсерватория в Югоизточна Европа. Най-големият ѝ телескоп е огледален, с 2 м, на „Карл Цайс Йена“, а от юни 2023 г. има и нов, с огледало от 1,5 м. Тук се гледат астероиди, комети, звезди, галактики и квазари. През 2010 г. обсерваторията открива първата си планета извън Слънчевата система.

Музеят на родопския карст в Чепеларе е плод на десетилетия проучвания – всичко тръгва през 1950 г., когато учителят Димитър Райчев събира ученически кръжок по геология. От него израства пещерен клуб, проучил около 200 пещери. Сред експонатите са скелет на пещерна мечка, сглобен изцяло от истински кости, и лампата на зоолога проф. Иван Буреш.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Бронзовата брагвичка в музея е едва шестата, намерена в Родопите. В колекциите му има над 4000 образци от живата и неживата природа.

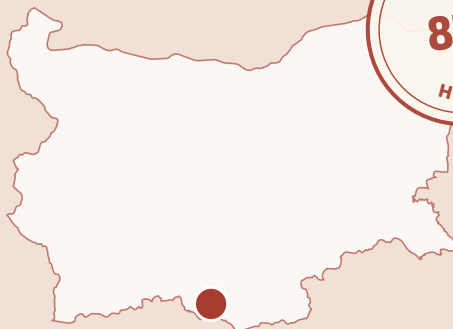
МИСИЯ Потърси в музея скелета на пещерна мечка – сглобен изцяло от истински кости – и малката бронзова брагвичка.

СЪВЕТ Обсерваторията е действащ научен институт – питай предварително гали и кога приема посетители. Пътят към Рожен минава през планински терен, особено зимно време внимавай.

НА МЯСТО НАО Рожен: групи на всеки кръгъл час 10:00–16:00, декември–февруари няма посещения. Вход 4 €, учаци и пенсионери 1,50 €. (Проверено 27.10.2026)

87a

КЪДЕ Е

3

Маган: рудник-пещера с восъчни фигури и кристали

Рударство от VIII в. пр. Хр., десет восъчни фигури и близо 600 образеца.

„ШАРЕНКА“ Е МАЛКА пещера в мраморни скали край Маган, превърната в музей на рударството – добивът на руда по тези земи датира още от VIII в. пр. Хр. Кръстена е на най-големия квартал на Маган. Проектът от 2008 г. настанява вътре десет восъчни фигури в естествен рът и оръдия на труда, а срещу входа има водопад. Според източниците от 2020 г. пещерата е затворена за ремонт.

Кристалната зала „Родопски кристал“ е създадена през 1984 г. и е член на Международната асоциация на минераложките музеи. Изложени са близо 600 образеца минерали и кристали от местните рудници. Ако пещерата още не приема посетители, залата е най-прекия път до рударската история на Маган.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Най-егрият кристал в Кристалната зала достига 60 на 60 см.

МИСИЯ Намери в Кристалната зала най-егрия кристал – 60 на 60 см – и огледай формите и отблясъците му.

СЪВЕТ Преди да тръгнеш, виж гали „Шаренка“ изобщо е отворена: източниците я описват като затворена за ремонт. Работното време на Кристалната зала също уточни. Пътеките могат да са стръмни и хлъзгави – носи удобни обувки.

НА МЯСТО Кристална зала „Родопски кристал“ на ул. „Явор“ 1: лятно 9:00–18:00, зимно 9:00–17:00, нд и пн почивни. (Проверено 27.10.2026)

836

3

Момчиловци: храмът на каменоделците

Църква от 1836 г. и 27 параклиса, които обграждат селото.

МОМЧИЛОВЦИ Е СЕЛО на майстори строители и каменоделци, а църквата „Св. Константин и Елена“, построена през 1836 г., е едно от най-личните им дела. Камбанарията, притворът и оградения двор на църквата идват по-късно, в началото на XX в. – дело на хаджи Негелчо Канев, който е учил каменоделство в италианска школа.

Негови са още Радичоската чешма, поръчана от Атанас Радичев, и параклиът „Св. Негеля“ – един от 27-те параклиса около Момчиловци, строени след църквата. Всички наведнъж трудно се обхождат, затова има три отделни маршрута. Скалите около селото съдържат вкаменелости на папрати, хвощове, магнолия и бамбук.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Рибарството в Момчиловци е стара работа: още преди XIV в. местни момчета ходели за риба на Бистонското езеро, принадлежало на Бачковския манастир, а през 1913 г. там работят 80 рибари от селото.

☐ **МИСИЯ** Намери камбанарията, притвора и оградения двор, добавени в началото на XX в. от хаджи Негелчо Канев, и огледай камъка.

СЪВЕТ В действащия храм се облечи скромно и пази тишина. Избери един от трите маршрута до параклисите според времето и силите си.

НА МЯСТО Печат има в църквата, в гостилница „Момчиловски тайни“ (пн–нг 10:30–22:00) и в музея при читалището (пн–пт 8:00–17:00). (Проверено 27.10.2026)

86

Златоград: музей, в който хората още живеят

Бели стени, кръгли комини и работилници, в които старите занаяти се работят пред теб.

БЕЛИТЕ СТЕНИ И кръглите комини са белегът на златоградските къщи, а комплексът е в такъв квартал. Сградите около него са обитавани през цялата година, така че експозицията не е затворена в себе си, а стои сред живи съседи.

Вместо само витрини има работилници, където майстори показват как се правят старите занаяти. Предания, песни и обичаи на Златоградския край допълват разказа. Градът е най-южният в България, а в Родопите няма по-голям компактен архитектурен резерват от възрожденската му част.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Две реки, Голяма и Малка, се срещат в центъра на Златоград и оттам нататък се казват Върбица. Границата с Гърция минава по билата на южните ридове.

МИСИЯ Потърси кръглите комини на белите къщи в квартала и преброй колко виждаш от едно място.

СЪВЕТ Провери работното време и кои работилници са отворени в деня на посещението. Къщите са обитавани – не влизай в дворове без покана. Ако искаш да снимаш майсторите, първо поискай разрешение.

НА МЯСТО Ул. „Ст. Стамболов“ № 40. Ежедневно, IV–X 9:00–18:00, XI–III 9:00–17:00, с обедна почивка. Вход 5 €, учаци и пенсионери 3 €. (Проверено 27.10.2026)

Дяволският мост: три свода и легенда за майстор

Каменен мост от XVI в. в пролом на Арда и разказ за майстор, приел предизвикателство.

ДЪЛЖИНАТА НА МОСТА е 56 м, а сводовете му са три. Стои в пролом със стръмни склонове, на около 420 м надморска височина, близо до изоставеното село Дядовци; горе е останал нисък каменен паранет. Султан Селим I нарежда да бъде построен в началото на XVI в., за да свързва Горнотракийската низина с Беломорска Тракия. Преди него на същото място е стоял римски мост.

Разказват, че дяволът предизвикал майстор Димитър от Неделино: за 40 дни да довърши моста и да въгради в него образа му – едновременно видим и невидим. Успехът давал тайната на вечния градеж, неуспехът – загубена душа. Майсторът успял, но починал скоро след това и тайната си отишла с него.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Старото име на моста е Шейтан кюприя, а стилизираното му изображение е част от герба на община Аргуино.

☐ **МИСИЯ** Погледни от безопасно място на брега водата под моста около пладне: мостът и отражението му образуват кръг, в който според поверието се зърва ликът на дявола.

СЪВЕТ Горе паранетът е нисък, а камъните под краката са неравни – внимавай, особено ако си с деца. След гъжж и при високи води пази се по бреговете. Провери пътните условия и остави чисти местата за пикник.

НА МЯСТО Печат с QR код при моста (9:00–18:00) и в ТИЦ – Аргуино. Лятно 9:00–20:00, зимно 9:00–17:00. Вход 2,56 €. (Проверено 27.10.2026)

Кърджали: музей в сграда, която не стана училище

Замислена като духовно училище, днес пази златен венец и лабрис.

СГРАДАТА Е ПО проект на руския архитект Александър Померанцев и е завършена през 1930 г. Била е планирана като духовно училище, но така и не е заработила като такова. Музеят съществува от 1965 г., а в нея е от 1987 г.; през 2005 г. тя получава статут на архитектурен паметник от национално значение.

На първия етаж археологията заема девет зали: от неолита до късното Средновековие, със златен погребален венец, двустра брадвичка лабрис на около 35 века и каменен амвон от Перперикон. Вторият етаж е за природата – хербарии, вкаменелости, геоди и снимки на „Каменната сватба“. Третият показва живота в региона от края на XIX до средата на XX в.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Към музея има и художествена галерия „Станка Димитрова“ в сграда на стар конак – с икони на родопски и тракийски зографи и творби на Дечко Узунов и Светлин Русев.

МИСИЯ Потърси на първия етаж двустратата брадвичка лабрис – на около 35 века – и златния погребален венец.

СЪВЕТ Провери работното време на музея и галерията. Остави време за трите етажа – темите им са различни. Правилата за снимане могат да се различават, затова попитай в залите. Ако отиваш и на Перперикон, започни от археологическия отглед.

НА МЯСТО Ул. „Републиканска“ № 4. Лятно вт–нд 9:00–18:00, зимно вт–сб 9:00–17:00. Вход 3,58 €, учащи и пенсионери 1,53 €. (Проверено 27.10.2026)

3

Перперикон: скален град на светилища, крепост и епископия

Дворец-светилище в скалата и гроб на архиепией в одежди със златни нишки.

ХЕРОДОТ СПОМЕНАВА ПРОЧУТО прорицалище на Дионис в Родопите; проф. Николай Овчаров смята, че е било тук. Мегалитно светилище, паметници от Античността и средновековна крепост са наредени на около 12 000 м², на около 15 км североизточно от Кърджали. В центъра е дворецът-светилище с голяма овална зала, а най-ранната позната досега църква в Родопите е намерена на акропола.

Манастирът „Св. Йоан Предтеча“ стои във Веселчане, на високия десен бряг на Арда, с крепостна стена и кули. Църквата му е възстановена и осветена през 2000 г.; днес в нея пак има богослужение. При проучването на манастира е открит недокоснат зидан гроб на архиепией. Одеждите му са бродирани със златни нишки върху коприна.

ЗНАЕШЕ ЛИ? За името няма единно мнение: според проф. Александър Фол Перперек идва от корен със значение „скала“, а според Овчаров – от златната монета перпера.

МИСИЯ Намери голямата овална зала на двореца-светилище в центъра на скалния град и огледай скалата около нея.

СЪВЕТ Пътеките и стъпалата са каменисти – обуш обувки със сцепление. През лятото тръгни рано и носи вода и шапка: голяма част от комплекса е на открито. Църквата е действаща – пази тишина.

НА МЯСТО Перперикон: ежедневно 8:00–20:00. Вход 7,16 €, учаци и пенсионери 3,07 €. Манастирът: 7:00–19:00. (Проверено 27.10.2026)

Какво пропусна?

Тази страница е за теб. Запиши печатите от главата, които си хванал, и какво ще запомниш от тях: времето, пътя, хората по пътя и какво яде.

3

Печат № _____ Дата _____ С кого _____

Какво видях:

.....

.....

Какво ще запомня:

.....

Печат № _____ Дата _____ С кого _____

Какво видях:

.....

.....

Какво ще запомня:

.....

Печат № _____ Дата _____ С кого _____

Какво видях:

.....

.....

Какво ще запомня:

.....

4

Тракия и Пловдив

Римски стадион под площада, гробници в могили, лешояди над Арга

Пловдивска област е най-голямата група в списъка: старият Пловдив под днешния център, родните градове на Левски и Ботев – (Карлово и Калофер), Сопот, Асеновград и Бачковският манастир. Северът е под Стара планина, югът – в Родопите, така че маршрутите се планират отделно.

Ловецът тук рови в пластове: римски стадион и мозайки, тракийски гробници в Старосел и при Мезек, крепости на хълмовете. Местата на Априлското въстание – Оборище, Батак, Перушица – се обикалят тихо.

НЕ ПРОПУСКАЙ В ТАЗИ ГЛАВА

Пловдив – римският театър с 28 реда мраморни седалки пак е сцена за спектакли и концерти.

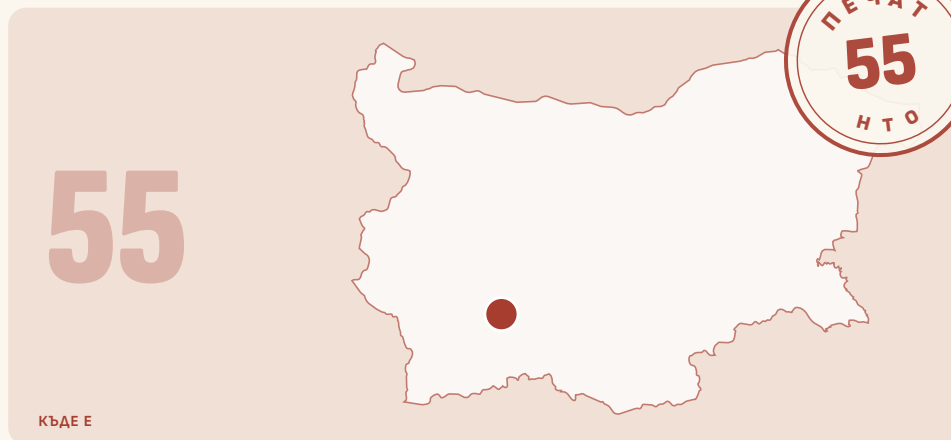
Бачково – в храма „Св. Никола“ над 600 фигури на Захари Зограф, нарисувани за близо две години.

Маджарово – четири вида лешояди в природозащитния център, а два от тях гнездят около Маджарово.

ПЕЧАТИТЕ В ТАЗИ ГЛАВА

55	Исторически музей, Велинград	82	55a	Пещера Лепеница	83
38	Исторически музей, Батак	84	37	Пещера „Снежанка“, Пещера	85
37a	Крепост „Перистера“, Пещера	86	70	Исторически музей, Брацигово	87
42	Исторически музей, Перушица	88	41a	Римски стадион, Пловдив	89
41	Античен театър и музей,	90	416	Базиликите на Филипопол,	91
	Пловдив			Пловдив	
47a	Исторически музей, Асеновград	92	47	Асенова крепост, Асеновград	93
476	Бачковски манастир, Бачково	94	35	Къща Доспевски, катедрала и	95
				музей, Пазарджик	
35a	Вила-музей „Ал. Стамболийски“,	96	36	Оборище и Райна Княгиня,	97
	Славовица			Панагюрище	
36a	Исторически музей, Стрелча	98	67	Тракийска гробница, Старосел	99
67a	Археологически музей и Римска	100	43	Къща „Иван Вазов“ и Женски	101
	гробница, Хисаря			метох, Сопот	
44	Музей „Васил Левски“, Карлово	102	456	Райското пръскало, Стара	103
				планина	
45a	Връх Ботев, Стара планина	104	45	Музей „Христо Ботев“, Калофер	105
448	Връх Каграфил и Свежен	106	77	Исторически музей, Класура	107
44a	Исторически музей, Карлово	108	446	Комплекс „Старинно Карлово“,	109
				Карлово	
676	Римски терми, Хисаря	110	73	Музеи и обсерватория,	111
				Димитровград	
72	Монумент „Света Богородица“,	112	722	Природозащитен център,	113
	Хасково			Маджарово	
72a	Крепостта и гробницата при	114	728	Вила „Армира“, Ивайловград	115
	Мезек				

КЪДЕ Е

4

Велинград: яйца с восък и костюми от „Ла Скала“

Над 17 000 предмета и матрица на австрийска монета с лика на оперен бас.

ИДВАШ ЗАРАДИ МИНЕРАЛНИТЕ извори? Музеят във Велинград има друг коз: яйца, изписани с писалка и восък по чепинската техника. Сбирката от такива яйца е най-голямата в страната, а във фондовете има над 17 000 предмета – от икони и старопечатни книги до археологически находки.

Отделна експозиция е посветена на оперния бас Николай Гяуров, роден във Велинград. В нея има костюми от постановки в „Ла Скала“, партитури, плочи и матрица на австрийска монета с неговия лик. Експозицията „Планината – гостоприемнен дом“ пък показва облеклото на християни, мюсюлмани и арумъни.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Градът носи името на партизанката Вела Пеева: през 1948 г. Лъджене, Каменица и Чепино се обединяват под името Велинград. Същото име музеят носи четири десетилетия.

МИСИЯ Потърси в музея костюмите от „Ла Скала“ и матрицата на австрийската монета с лика на Гяуров.

СЪВЕТ Преди Великден питай за изложби и работилници по изписване на яйца – музеят ги организира всяка година.

НА МЯСТО Пн–сб 9:00–17:00, неделя почивен. Вход 2,05 €, учаци и пенсионери 1,02 €. (Проверено 27.10.2026)

В Лепеница се влиза с каска и челник

Без украса за тълпи: водач, каска, челник и три животни, непознати другаде по света.

ЛЕПЕНИЦА НЕ Е украсена за тълпи. В мрамора под връх Слътка пещерата се развива на три етажа: по най-долния тече река, горният е осеян с малки езера, средният е сух. Посещенията са по около 600 м от втория, сух етаж – с водач, каска и челник.

По трасето водачите показват образувания с имена като „Крокодила“ и „Наклонената кула“, залата „Звездното небе“ и подземната река. В пещерата живеят 24 вида животни, шест от които – само в пещери. Стоножката „Лепеница“, бръмбарчето на Буреш и паячето на Дренски не са известни никъде другаде по света.

ЗНАЕШЕ ЛИ? През 1931 г., когато пещерата приема първите си посетители, те са носели вътре газени и ацетиленови лампи.

МИСИЯ Потърси с лъча на челника образуванията „Крокодила“ и „Наклонената кула“ и залата „Звездното небе“ – без да докосваш нищо.

СЪВЕТ Уговори посещението предварително: влиза се само с водач, на групи до 10 души, а деца под 7 години не се допускат. Облечи топъл слой и грехи, които не жалиш да изцапаш – вътре е хладно и влажно.

НА МЯСТО Ежедневно 10:00–16:00, 1.IV–30.XI; само с водач, до 10 души. Засага се защита любителски печат на последната страница на книжката. (Проверено 27.10.2026)

4

Батак: църква, построена за 75 дни

Висок каменен зид, три дни отбрана и петна по стените, които остават.

ЦЪРКВАТА „СВЕТА НЕДЕЛЯ“ е построена през 1813 г. само за 75 дни и е оградена с висок каменен зид. През 1876 г. в нея търсят спасение над 2000 души, предимно жени, деца и възрастни. Три дни те се отбраняват, страдат от задух и жажда. Когато вратите се отварят, повечето са избити. Петната по стените остават.

Днес църквата е част от Историческия музей в Батак, заедно с две възрожденски къщи: Балиновата, с експозиция за бита и обичаите на батачани, и Шаровата, с галерията „Борис Шаров“. В приземния етаж на музея е изградена крипта в памет на батачаните, загинали през 1941–1944 г.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Светът научава за кланетата от репортажите на американския журналист Джанюариъс Макгахан, а в защита на българите се обажда и Виктор Юго.

МИСИЯ Постой в тишина в „Света Неделя“ и помисли за хората, избити в църквата.

СЪВЕТ „Света Неделя“ е място на памет – влизай тихо и с уважение. Попитай за беседа: обиколките са на няколко езика.

НА МЯСТО Ежедневно, VI–VIII 9:00–18:30, IX–V 9:00–17:30. Вход 3,50 €, учащи и пенсионери 2 €; обходен билет за 3 обекта 5 €. (Проверено 27.10.2026)

Пещера „Снежанка“: бради от букови корени

Около 9 °C, бял синтър с приказна героиня и мост над срутище.

САМО 145 МЕТРА, а тримата алпинисти, които откриват пещерата през януари 1961 г., прекарват вътре целия ден – омаяни от видяното. Във Вълшебната зала белият синтър е оформил фигурата на Снежанка, а от тавана на Залата на брадите висят корени на стари букове, проникнали през пукнатините в скалата.

Маршрутът минава през Музикалната зала и през мост над Срутището. Кръглите огнища в средата на пещерата и находките от ранножелязната епоха подсказват, че траките са я ползвали като убежище. А от ноември до март тук зимуват прилепи.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Според едно от обясненията именно пещерите Снежанка и Юбилейна са дали името на близкия град Пещера.

МИСИЯ Потърси в Залата на брадите корените на старите букове, които висят от тавана.

СЪВЕТ До входа води стръмна екопътека от около 830 м – обуи удобни обувки. Вътре е около 9 °C, затова вземи допълнителна греха. Заради прилепите пази тишина.

НА МЯСТО Ежедневно, IV–IX 9:30–17:15, X–III 9:30–16:00; влиза се с аудиогуид. Вход 7,16 €, ученици, студенти и пенсионери 4,09 €. (Проверено 27.10.2026)

Червена линия по зида на Перистерата

4

Две легенди обясняват името ѝ, а един камък на върха напомня птица.

НА НАЙ-ВИСОКОТО МЯСТО на хълма има група мегалити, а един от камъните напомня птица. Затова археолозите допускат тракийско светилище, а името „Перистерата“ идва от гръцката дума за гълъб. Легендите са две: гъщерята на жреца Вологез се хвърля от стените по време на римска обсада или ято гълъби излита от хълма, когато местните избират място за църква.

Покрай вътрешната страна на стената са експонирани 28 помещения – жилища на войниците, работилници, складове. В тях са намерени десетки питоси, големи глинени съдове за жито и зехтин; част от тях стоят на място. Червена линия по зида показва докъде е оригиналът и откъде започва достроеното при реставрацията.

ЗНАЕШЕ ЛИ? По времето на Юстиниан I две от кулите на крепостта са превърнати в църкви. Сред находките има и бронзово кандило с кръст.

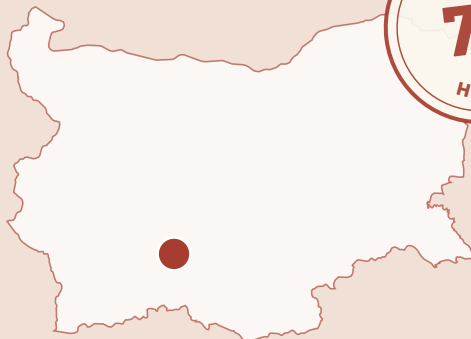
МИСИЯ Намери червената линия по зида и разпознай оригиналната част от достроената, после потърси питосите, които още стоят на място.

СЪВЕТ Хълмът е стръмен, а теренът – неравен: обуй удобни обувки, а през лятото носи вода и шапка. Провери работното време на обекта. Лесно се съчетава с пещерата „Снежанка“ край града.

НА МЯСТО Ср-нд, почивни дни и вт. V–X 9:00–18:00 (пт-нд до 18:30), XI–IV до 16:30 (пт-нд до 17:00). Вход 3,07 €, с намаление 1,53 €. (Проверено 27.10.2026)

70

КЪДЕ Е

4

Таен речник и черешово топче в Брацигово

Строители с таен говор и въстаници с черешово топче – в един музеен комплекс.

БРАЦИГОВСКИТЕ МАЙСТОРИ СТРОИТЕЛИ са имали свой таен говор – мещровски речник от около 700 думи, с който са пазели тайните на занаята. В Поповата къща, издигната през 1847 г. от братята Зафир и Михаил Попови, са показани снимки, инструменти и кондуката – уставът на строителния еснаф.

В историческата експозиция централно място заема въстанието от 1876 г. Тук са знамето, ушито от учителката Ана Гиздова, и черешовото топче – единственото оригинално, запазено в България. Показани са и библията, ножът и револверът, над които са се заклевали въстаниците.

ЗНАЕШЕ ЛИ? След потушаването Васил Петлешков е заловен и поема цялата отговорност: „Сам съм, други няма.“ На твърдостта му се приписва, че Брацигово дава по-малко жертви от другите въстанали места.

МИСИЯ Намери знамето, ушито от Ана Гиздова, и черешовото топче в експозицията за въстанието.

СЪВЕТ Обектите от комплекса са в отделни сгради – провери работното време на всяка. Старинната част на града се обхожда пеша, затова обуй удобни обувки; за снимане в експозициите попитай на място.

НА МЯСТО Ежедневно 8:00–12:00 и 13:00–17:00. (Проверено 27.10.2026)

Перуцица: от 29 могили до „гнездо на герои“

Мраморна мъжка глава, стенописи от Червената църква и седем дни съпротива.

МУЗЕЯТ В ПЕРУЩИЦА започва от траките и римляните: мраморна мъжка глава, скулптури на древни божества, монети, сечени във Филипопол, находки от Духова могила – една от 29-те надгробни могили в района. Стенописите са от Червената църква, раннохристиянски храм от IV–VI в. Във фондовете има около 7000 предмета.

Градът е опожарявана неведнъж, включително от кърджалиите през 1794 г., но всеки път се възражда. В Априлското въстание жителите му седем дни удържат атаките на многократно по-силен противник. Загиват 347 души, а градът е срунат.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Иван Вазов нарича Перуцица „гнездо на герои“ в стихотворението „Кочо“ от цикъла „Епопея на забравените“.

МИСИЯ Потърси в залите стенописите от Червената църква и мраморната мъжка глава и постой за миг пред тях в тишина.

СЪВЕТ Ако посетиш и църквата „Свети Архангел Михаил“, пази тишина – тя е място на памет за загиналите.

НА МЯСТО VI–IX нн–нм 9:30–18:00, сб–нд 10:00–18:00; X–V нн–нм 8:30–17:00, сб–нд 9:00–17:00. Вход 3 €, учаци 2 €. (Проверено 27.10.2026)

Римски стадион: площадът, под който има трибуни

Кафе с тераса към арената и олимпийски огън, прекарал една нощ на площада.

ПОД ПЕШЕХОДНИЯ ЦЕНТЪР на Пловдив лежи стадион от началото на II в. – дълъг около 240 м и широк около 50 м, за приблизително 30 000 души. Площадът над него пловдивчани наричат „Джумаята“, по съседната Джумая джамия. Видимата част е само фрагмент, но реговете сегалки следват извивката на терена между Таксим мене и Сахат мене.

Първите сегалки се появяват при разкопки през 1923 г. Днес на античното ниво има кафе с тераса към арената, така че руините са част от всекидневиеето на града. На площада се пресичат седем улици, а през 1980 г. тук цяла нощ престоява олимпийският огън по пътя към игрите в Москва.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Площадът е сменял имената си много пъти – „Айнал мегдан“, „Александър Стамболийски“, „Княз Борис“, „19 ноември“. От 2012 г. официалното му име е „Римски стадион“.

МИСИЯ Потърси реговете сегалки, които следват извивката на терена, и си представи около 30 000 зрители по тях.

СЪВЕТ Голяма част от руините се вижда от площада; за слизване до античното ниво провери какъв е режимът на достъп. След гъждж каменните повърхности може да са хлъзгави – стъпвай внимателно.

НА МЯСТО Ежедневно, XI–III 9:00–17:30, IV–X 9:30–18:00, почивка 12:30–13:00. Експозицията е безплатна; прожекционна зала 3,68 €, учаци 1,84 €. (Проверено 27.10.2026)

4

Пловдив: театър, който още играе, и къща в огледало

Мраморни редове за около 3500 зрители, стени с Цариград и Венеция и над 40 000 експоната.

ТЕАТЪРЪТ Е ОТ времето на император Траян и днес пак е сцена: пред около 3500 зрители се играят спектакли и концерти. Кавейта има 28 реда мраморни седалки. Нови части в реставрацията са добавени само там, където има сигурни данни, и ясно личат до оригинала.

Прозвището на търговеца Степан Хинглиян идва от Индия, докъдето го водели сделките му. Стените и таваните на къщата му са покрити с гирлянди, натюрморти и пейзажи на Цариград, Венеция и Александрия. Етнографският музей е в четириетажната Кулюмджиева къща от 1847 г. и пази над 40 000 експоната.

ЗНАЕШЕ ЛИ? В двора на къща „Хинглиян“ е запазена баня по ориенталски образец с течаща топла и студена вода.

МИСИЯ Потърси над входа към мазето на къща „Хинглиян“ нарисуваната в огледален образ къща – украса, която служи и като план на сградата.

СЪВЕТ Старият град е с калдъръмени и стръмни улички – обуи удобни обувки.

НА МЯСТО В Стария град, пеша. Античен театър ежедневно, XI–III 9:00–17:30, IV–X 9:30–18:00. Вход 3,58 €, учащи и над 65 г. 1,53 €. (Проверено 27.10.2026)

Птиците по пода на Филипопол

Два пласта подови мозайки, жена в залата за пиршества и баптистерий с елен и гълъби.

В МОЗАЙКИТЕ НА Епископската базилика има множество птици, сред тях екзотични видове, непознати за днешната българска фауна. Подовете са в два пласта, около 2000 кв. м. Самата базилика е трикорабна, с апсида, нартекс и двор с колонади; открита е при спасителни разкопки през 1982–1986 г. и по-голяма раннохристиянска базилика у нас не е открита.

В подлеза „Археологически“ е сградата „Ирини“, късноантична къща с мозайки на 160 кв. м, а в залата за пиршества е изобразена жена с надпис, дал името на обекта. Малката базилика е открита през 1988 г. при строителството на жилищни блокове; подът на баптистерия ѝ е украсен с елен и гълъби.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Специално прокарана улица свързва сградата „Ирини“ с епископската базилика и се приема, че тук е живял епископът на Филипопол.

МИСИЯ Преброй птиците, които успееш да откриеш в мозайките на Епископската базилика, като стоиш само на обозначените пътеки.

СЪВЕТ Мозайките са крехки – не стъпвай извън обозначените пътеки. Провери работното време на трите обекта поотделно. Те са в центъра на града и се обикалят пеша; за снимане попитай на място.

НА МЯСТО Епископската базилика е ежедневно 9:00–18:00, Малката – 9:30–18:00. Вход съответно 7,67 € и 3,58 €. Сграда „Ирини“ е затворена за ремонт. (Проверено 27.10.2026)

Асеновград: музей с колесница в бивш Военен клуб

От неолитна керамика до римска колесница – преди да тръгнеш към крепостта.

СГРАДАТА Е НЯКОГАШЕН Военен клуб от 1895 г., а музеят в Асеновград е в нея, в центъра на града, от 1971 г. Започва като сбирка на археологическото дружество „Сварог“ от 1926 г. в местната гимназия и е открит на 9 септември 1955 г.

Залите започват от неолита, с керамика от селищната могила край село Мудбава. Следват оброчни плочки на гръко-римски богове и на тракийския херос, колесница от римската епоха, статуя на Богинята-майка и триизмерна фигура на Телесфор. Има и икони, старопечатни книги, архиви и нумизматична колекция.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Асеновград е известен с многото си църкви и манастири, а находките в музея показват, че ролята му на свещено място има корени още в праисторията.

МИСИЯ Потърси в музея оброчните плочки на тракийския херос и триизмерната фигура на Телесфор.

СЪВЕТ Съчети го с Асеновата крепост – находките в залите помагат да си представиш живота в нея. Провери работното време, а за снимане попитай на място. Остави време за нумизматичната колекция и иконите.

НА МЯСТО Печат и марки – на касата в централната сграда (пл. „Акаг. Николай Хайтов“ 1). Пн-пт 8:30–17:00, сб-нд 10:00–16:00. Вход 2,50 €, учащи 1 €. (Проверено 27.10.2026)

Асеновата крепост пази в скалата царски надпис

Скала над 100 м, запазена църква и надпис от 1231 г., издълбан в камъка.

НА СКАЛА НАД РЕКА АСЕНИЦА, на около 2 км от Асеновград, стоят останките на крепост, която пази пътя към Беломорието. Укрепление е имало още при траките, а през IX в. византийците го преустрояват, за да пазят прохода към Бяло море. Най-ранните писмени известия са от устава на Бачковския манастир.

Днешното си име тя носи от цар Иван Асен II: през 1231 г. той я подновява и укрепва, както свидетелства надпис, издълбан в скалата. В миналото се нарича и Петрич. Османците я разрушават през 1410 г. Най-ценна е крепостната църква „Света Богородица Петричка“, а от върха се виждат Родопите и градът.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Градът под крепостта е наричан „Малкият Ерусалим“ заради многото църкви, параклиси и манастири в него и околностите.

МИСИЯ Тръгни по пътеките на крепостта и потърси църквата „Света Богородица Петричка“ и издълбания в скалата надпис – без да излизаш извън пътеките.

СЪВЕТ Пътеките и стъпалата в крепостта са неравни – обуи удобни обувки с добро сцепление, а през топлите месеци носи вода и шапка. Провери актуалния режим на посещение. Съчетаи я с музея в Асеновград и Бачковския манастир.

НА МЯСТО Ежедневно, лятно 9:00–20:00, през гругите сезони 9:00–18:00. Вход 4,09 €, ученици, студенти и пенсионери 2,56 €. (Проверено 27.10.2026)

Бачково: над 600 фигури за близо две години

Основан през 1083 г., с икона, която в понеделника след Великден излиза на шествие.

КОСТНИЦАТА Е ЕДИНСТВЕНАТА сграда на Бачковския манастир, запазена от XI в. Самият манастир е основан през 1083 г. от Григорий Бакуриани, грузинец на византийска служба, и брат му Абасий. Втори по големина в България след Рилския, той събира грузинска, византийска и българска традиция.

В храма „Св. Никола“ са стенописите на Захари Зограф – близо две години работа и повече от 600 фигури. В главната църква е най-почитаната светиня на обителта, чудотворната Богородична икона, дар от грузински поклонници от 1311 г. В понеделника след Великден тя се изнася на шествие до местността Клувията.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Според преданието последният търновски патриарх Евтимий завършва дните си тук, макар че повечето учени се съмняват дали откритият под църквата „Св. Архангели“ гроб е неговият.

МИСИЯ Влез тихо в храма „Св. Никола“ и разгледай бавно стенописите на Захари Зограф – опитай да откриеш фигура, пред която искаш да постоиш.

СЪВЕТ Манастирът е действащ – облечи се прилично и пази тишина. Правилата за снимане в храмовете могат да са ограничени: попитай на място. По празници и шествия, например на 15 август, се събират много поклонници.

НА МЯСТО Манастирът е отворен ежедневно: лятно 7:00–20:00, зимно 7:00–19:00. Манастирският музей – 3 €. (Проверено 27.10.2026)

Пазарджик: къщата, която художникът проектира сам

Стени с Петербург и Одеса, „българската Мона Лиза“ и църква от розов риолит.

КЪЩАТА ВЪВ ВАРОША е по проект на самия художник: брациговски майстори я строят през 1864 г., а салона Доспевски украсява сам – със стенописи с изгледи от Петербург, Одеса и Цариград. Името е псевдоним на Зафир Зограф, племенник на Захарий Зограф. Портретът му „Домника“ е наричан „българската Мона Лиза“.

Катедралата „Света Богородица“ е от розов риолит, издигната през 1836–1837 г. Най-голямото ѝ богатство е иконостасът от орехово гърво – ажурна резба на майстори от Дебърската школа, в която растителни и животински мотиви се преплитат с библейски сцени. Регионалният исторически музей пази колекция от оброчни плочки на Тракийския конник.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Катедралата е най-голямата запазена църква от епохата на Възраждането у нас, а камбанарията ѝ е довършена чак през 30-те години на XX в.

МИСИЯ Потърси в дома на Доспевски портрета „Домника“, а в катедралата – резбования иконостас от орехово гърво.

СЪВЕТ В катедралата се служи – влизай скромно облечен и пази тишина. Попитай на място дали е разрешено снимането на иконостаса. Обектите са в центъра, но провери работното време на всеки поотделно.

НА МЯСТО РИМ: пн–пт 9:00–17:00, сб–нд 10:00–17:00. Вход 3 €, ученици, студенти и пенсионери 2 €. Къща „Доспевски“ – пн–пт 9:00–17:00. (Проверено 27.10.2026)

Вилата на Стамболийски: построена, изгоряла, възстановена

Три дати – 1922, 1923 и 2000 – върху една вила край Славовица.

ВИЛАТА Е ПОСТРОЕНА през 1922 г. в собствения имот на Александър Стамболийски, на около 3 км източно от родното му село Славовица. Тя е двуетажна, а към нея има по-стара къща, обор, навес и стопанска постройка. След Деветоюнския преврат през 1923 г. той е заловен и подложен на изтезания тук.

Хвърлен в стая на стопанската сграда, в последните си часове той изписва на стената със собствената си кръв „Ст. 1923 г.“ Този надпис и вилата днес са защитени като исторически паметници. През лятото на 2000 г. пожар унищожава вилата, а през 2006 г. е открита експозицията „Живот и дело на Александър Стамболийски“.

ЗНАЕШЕ ЛИ? При реставрацията през 2020–2021 г. интериорът на втория етаж е пресъздаден по запазени снимки и по чертеж, направен от сина му Асен Стамболийски.

МИСИЯ Попитай на място дали и къде можеш да видиш надписа „Ст. 1923 г.“ и ако е достъпен, постой пред него в тишина.

СЪВЕТ Мястото е свързано с трагично събитие – отнасяй се с уважение. Провери работното време на музея предварително. Съчети посещенията с родната къща и паметника-костница на Стамболийски в Славовица.

НА МЯСТО Ежедневно 9:00–18:00. (Проверено 27.10.2026)

Оборище и Райна Княгиня: сабя, кръст и знаме

Горска поляна, където се решава датата на въстанието, и греда с изрязана година.

МЕЖДУ 14 И 16 април 1876 г. на горска поляна в Оборище, на около 8 км от Панагюрище, се събират представители на Четвърти революционен окръг. На масата за клетва са сабя, пистолет и кръстът на поп Грую. Събранието води Георги Бенковски; решено е бунтът да започне на 1 май. Белокаменният паметник е от 1928 г.

Родният дом на Райна Футекова е от 1673 г. – годината е изрязана върху гредата на голямата порта. Тук на 18 януари 1856 г. се ражда бъдещата учителка, която на 20 години ушива главното знаме на панагюрските въстаници. Къщата е музей от 1950 г., а в двора под мраморна статуя почиват тленните ѝ останки.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Оборищенското събрание се смята за първото българско народно събрание и за начало на парламентаризма у нас. Колко души са били там, е спорно – мемоаристите дават различни цифри.

МИСИЯ Прочети на белокаменния паметник имената на апостолите и представителите и постой там за миг в тишина.

СЪВЕТ Оборище е горска местност – вземи вода и удобни обувки за разходката. В началото на май, около годишнината на въстанието, е многолюдно – планирай с време.

НА МЯСТО Къща „Райна Княгиня“: вт–нд 9:30–17:00, пн 12:00–17:00. Вход 1,53 €, учаци и пенсионери 1,02 €. Оборище – свободен достъп. (Проверено 27.10.2026)

36а

Стрелча: три етажа и кът с местните „изкушения“

От Жаба могила до платна на Мильо Маринов Балтов и думи, които изненадват гостите.

МУЗЕЯТ В ЦЕНТЪРА на Стрелча е компактен: три етажа, три различни света. Първата експозиция е археологическа и най-много място дава на находките от Жаба могила – една от най-големите могили в България. Вторият етаж разказва за бита, занаятите и търговията на стрелчани.

Там има и кът за местните „изкушения“ – виното, ракията, кафето и млякото, – както и за диалектни думи, чието значение често изненадва гостите. Третият етаж има две зали; в залата „Априлско въстание“ е поборническото знаме от 1901 г., изработено за 25-годишнината от въстанието.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Художественият отдел притежава най-голямата сбирка от платна на Мильо Маринов Балтов, а до тях са изложени картини на акад. Стефан Иванов и Никола Образописов.

☐ **МИСИЯ** Намери на втория етаж къта с местните „изкушения“ – виното, ракията, кафето и млякото – и прочети диалектните думи там.

СЪВЕТ Отдели време и за трите етажа – експозициите са съвсем различни. Провери работното време и попитай на място за снимането. Ако продължиш към планината, носи вода и допълнителна дреха – времето може да се промени бързо.

НА МЯСТО Ежедневно 8:30–12:00 и 13:00–17:30, без почивен ден. Вход 2,56 €, ученици и пенсионери 1,53 €. (Проверено 27.10.2026)

4

Четиньова могила: от лъвовете са останали три лапи

Насип от 20 м, каменна стена с обиколка 241 м и купол вътре.

ФИГУРИТЕ НА ЛЪВОВЕ, които някога са пазили входа, не са оцелели – намерени са само три лапи. Нагоре води парадно стълбище, входът е украсен с релефи, а около насипа – висок 20 м и широк 85 м – минава каменна крепидга, нещо като крепостна стена, с обиколка 241 м. Това е най-голямата известна тракийска гробница.

Фасадата е от зеленикав вулканичен туф. Заг нея следват правоъгълно помещение със свод и кръгла камера с купол, широка 4,80 м. Каменните блокове са свързани с железни скоби, залети с олово. Монетите на Филип II Македонски от насипа показват, че могилата е вдигната най-късно към 359 г. пр. Хр.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Северно от могилата има вкопана в скалата вана със съдове за вино, а южно от нея – празен гроб и ями с дарове.

МИСИЯ Застани пред входа, потърси релефите и зеленикавия туф на фасадата и опитай да отгатнеш къде са стояли лъвовете.

СЪВЕТ Около могилата има стълби и неравен терен, затова обуи удобни обувки. През лятото носи вода и шапка, а в гробницата се движи внимателно и не докосвай каменната украса.

НА МЯСТО Ежедневно 8:30–16:30. (Проверено 27.10.2026)

Хисаря: коридор надолу към гробница с мозайка

В музея – идоли и монети, в парка – гробница с цветен под.

ЗАСВОДЕНИЯТ КОРИДОР КЪМ гробницата е дълъг 8,6 м и се спуска под наклон от 35°. Накрая се отваря правоъгълна камера, дълга 4,2 м и висока 2,35 м, с шест ниши, изписани с растителни мотиви, и под от цветна мозайка с геометрични фигури. Семейната гробница е от втората половина на IV в., открита е през 1957 г. и се намира в парка „Славеев дол“.

Музеят в града тързва още от V – IV хил. пр. Хр. и стига до XIV в. Показва глинени идоли и каменни брадви от неолитните селища, гръцка керамика и монети от Тасос, Кизик, Енос и Неаполис, а най-много място дава на римския Диоклецианопол – през IV – VI в. важен курорт и лечебно селище.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Римската гробница в Хисаря е единствената в България с подова мозайка, позната досега. При проучването в нея са намерени фрагменти от кости и керамични съдове.

МИСИЯ Преброй нишите в стените на погребалната камера – шест са, изписани с растителни мотиви.

СЪВЕТ Провери работното време на музея и гробницата. Коридорът към камерата е наклонен, затова стъпвай внимателно. За снимките питай на място, а после се разходи покрай крепостните стени и римските терми.

НА МЯСТО Музеят: лятно 9:00–12:30 и 13:30–17:30, зимно 8:00–12:00 и 13:00–16:30. Вход 3,07 €, пенсионери и учаци 1,53 €. (Проверено 27.10.2026)

Сопот: къщата, която Вазов скицира по спомен

Бръснарницата на Хаджи Ахил и църква, наполовина вкопана в земята.

РОДНАТА КЪЩА НА Вазов изгаря през юли 1877 г. Самият писател я скицира по спомен, а архитект Александър Рашенов чертае проекта по сведения на братя и сестра на Вазов. Музеят е открит на 6 юни 1935 г., а в една от стаите е пресъздадена бръснарницата на Хаджи Ахил със събеседниците му от „Чичовци“.

Наблизо е Женският метох „Въведение Богородично“, девически манастир, който и днес е действащ. В църквата му има стенописи, сред които „светии без глави“. В комплекса са запазени килията на Хаджи Ровоама и Рада Госпожина от „Под игото“ и тайник, използван от Васил Левски.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Църквата на метоха е наполовина вкопана в земята и без изразена апсида – подобна у нас има само в Добърско.

МИСИЯ Намери в къщата-музей бръснарницата на Хаджи Ахил и огледай събеседниците му.

СЪВЕТ Метохът е действащ манастир – облечи се прилично и пази тишина. Работното време на къщата-музей провери предварително. Двата обекта са в Сопот и се обхождат за един ден; за снимките питай на място.

НА МЯСТО Печатът е в касата на къща-музей „Иван Вазов“. Ежедневно, IV–X 9:00–17:30, XI–III 8:30–17:00, с обедна почивка. Вход 6 €, учаци и пенсионери 3 €. (Проверено 27.10.2026)

Карлово: къщата на Левски, спасена от улицата

Общината я иска съборена, а един полковник поставя военна охрана.

ПРЕЗ 1932 Г. общината решава да събори запустялата родна къща на Левски, за да разшири улицата. Режисьорът Васил Гендов и командирът на местния гарнизон Петър Димков се намесват – полковникът поставя военна охрана около имота. Следват събиране на средства и възстановяване по проект на архитект Димитър Иванов, а от 1937 г. къщата е музей.

Самата къща е скромна и едноетажна, с вкопана в земята стая, зимник, килер и скривалище; до нея са работилницата за гайтани и бояджийницата – занаятът на семейството. В експозиционната зала от 1965 г. има вещи, документи, униформа от Първата българска легия, устав на БРЦК и знамето на Карловския революционен комитет.

ЗНАЕШЕ ЛИ? В мемориалния параклис се пази част от косите на Левски – отрязал ги е на Великден през 1864 г. в местността Алтън Чаир, когато сваля расото, и ги дава на майка си.

☐ **МИСИЯ** Заслушай се в мемориалния параклис, където звучи песнопението „Достойно естѣ“ на Йоан Кукузел, обичано от Апостола.

СЪВЕТ Остави време за всички части – къщата, залата, параклиса и гвете съседни къщи. В параклиса се дръж тихо и с уважение. Провери работното време предварително; наблизо са Историческият музей и „Старинно Карлово“.

НА МЯСТО Ежедневно 8:30–13:00 и 14:00–17:30. Вход 3 €, ученици, студенти и пенсионери 2 €. (Проверено 27.10.2026)

Райското пръскало: потокът, който скача от скалите

Снежник под върха храни река, която пада от Райските скали.

ПРЪСКАЛСКАТА РЕКА ЗАПОЧВА от снежник под връх Ботев, който не се стопява напълно дори през лятото. Потокът слиза по тревист склон, стига до ръба на Райските скали и скача в дълбочината – 124,5 м. Водата се разбива на безброй капчици, откъдето идва и името „пръскало“, а при слънце пръските блестят в различни цветове.

Водопаът е на южния склон, в резервата Джендема. Главният изходен пункт е хижа „Рай“, на поляна в местността Рая. Оттам тръгва и Тарзановата пътека към връх Ботев, която минава встрани от водопада, затова мнозина счатават двете цели в един по-дълъг преход.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Райското пръскало понякога погрешно се нарича Калоферско пръскало или Голям Джендемски водопад, но тези имена са на друг висок водопад в Южния Джендем, до който се стига много трудно.

МИСИЯ Погледни Райското пръскало от безопасно разстояние – и не се приближавай до ръба на скалите.

СЪВЕТ Тръгни рано с вода, допълнителна греха и обувки със сцепление – времето в планината се сменя бързо. Не се приближавай до ръба на скалите и мократа зона под водопада, а в резервата стой на маркираните пътеки.

НА МЯСТО Печатът е в хижа „Рай“. Свободен достъп. От Калофер през местността Паниците до хижата около 4 ч 30 мин пеша. (Проверено 27.10.2026)

Връх Ботев: куполът с три имена

2376 м, широко пасище на билото и най-силните ветрове в страната.

ОТДАЛЕЧ БОТЕВ ПРИЛИЧА на огромен купол, а билото му е широко пасище върху гранит. На север и на юг склоновете рязко пропадат в Северния и Южния Джендем – урви с отвесни скали, потоци и водопади. Средната годишна температура е отрицателна, а ветровете са най-силните в страната.

Векове наред връхът е бил див и необитаем, но по склоновете му са намирали убежище много войводи. През 1867 г. през него минава четата на Панайот Хитов, чието знаме носи Васил Левски. Дълго се казва Юмрукчал, за кратко – Фердинандов връх, а от 14 март 1950 г. е Ботев.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Телевизионната и радиорелейната станция на билото е пусната в действие на 10 юли 1966 г. и покрива със сигнал голяма част от страната.

☐ **МИСИЯ** Потърси на билото метеорологичната станция, после огледай склоновете към Джендемите – само отгоре, от маркираната пътека.

СЪВЕТ Тръгни рано и следи прогнозата – времето на билото се променя бързо, а ветровете са силни. Носи вода и топъл слой дори през лятото. Не слизай към Джендемите: склоновете са стръмни и опасни, а зимата иска оборудване и опит.

НА МЯСТО Свободен достъп (2376 м). От Калофер през Паниците и хижа „Рай“ около 7 ч пеша, от хижа „Тъжа“ около 4 ч. (Проверено 27.10.2026)

Калофер: какво е останало от вещите на Ботев

Часовник, стъклена мастилница и поставка за писалка като подкова.

ЕДИНСТВЕНИТЕ ОЦЕЛЕЛИ ЛИЧНИ вещи на Христо Ботев са джобен часовник и принадлежности за писане – стъклена мастилница и поставка за писалка с форма на подкова. Те са в изложбената зала, отворена на 6 януари 1973 г., заедно с документи и публикации. Къщата пресъздава обстановката, в която е живяло семейството.

Във фондовете има над 4000 експоната: чекръкът и шевната машина на майката на поета, баба Иванка, хаванче с името на съпругата му Венета и кърпа с монограма на дъщеря му Иванка. Показана е и печатарската преса, на която е излизал вестник „Знаме“. Музеят отваря на 24 май 1944 г., а на 2 юни е официално открит.

ЗНАЕШЕ ЛИ? В двора на църквата „Света Богородица“ плоча напомня за килията, в която през 1848 г. се ражда Христо Ботев.

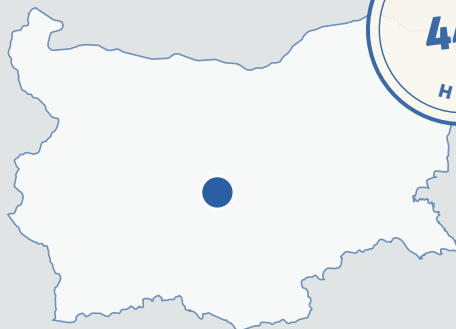
МИСИЯ Потърси в изложбената зала поставката за писалка с форма на подкова и стъклената мастилница.

СЪВЕТ Предвиди време и за паметника, училището и църквата в центъра. Обуи удобни обувки за стълбището към паметника, а в църквата пази тишина и бъди прилично облечен.

НА МЯСТО Ежедневно, лятно 8:30–17:30, зимно 8:30–17:00, без почивен ден. Вход 3 €, учащи и пенсионери 2 €. (Проверено 27.10.2026)

448

КЪДЕ Е

Каграфил: спорът за последните дни на Хаджи Димитър

Бузлуджа или Каграфил – две версии и един календар от Румъния.

НАЙ-РАЗПРОСТРАНЕНАТА ВЕРСИЯ Е, че Хаджи Димитър загива в сражението на Бузлуджа през юли 1868 г., но тялото му така и не е открито. Рогови предания от Свежен, Златосел и Мраченик разказват друго: ранен, войводата е пренесен до Каграфил, където пастири се грижат за него две-три седмици, докато умира в началото на август.

Каграфил е висок 882 м и е в Сърнена Средна гора. Община Брезово организира национален поход „Последният път на Хаджи Димитър“ от Бузлуджа до върха, а поклонението е в първата събота на август. В Свежен, резерват със сто възрожденски къщи, е и родната къща на полковник Владимир Серафимов.

ЗНАЕШЕ ЛИ? В подкрепа на роговите предания се привежда календар от квартирата на Христо Ботев в Румъния, на който 5 август е отбелязан като ден на смъртта на Хаджи Димитър.

☐ **МИСИЯ** Потърси в Свежен къщата на полковник Владимир Серафимов и – ако е отворена – скривалището на Васил Левски в нея.

СЪВЕТ Към върха тръгвай рано с вода, допълнителна греха и обувки със сцепление – времето се променя бързо. Провери дали къщата-музей е отворена, при нужда уговори посещението; за поклонението планирай първата събота на август.

НА МЯСТО Печатът е в АИР в село Свежен: пн–чет 8:00–16:30, пет 8:00–17:00, сб–нд 9:00–17:00. Връх Каграфил – свободен достъп. (Проверено 27.10.2026)

4

Клисура: камбаната, която обяви въстанието

Камбана от 1876 г., черешово топче и дори Музей на картофите.

В МУЗЕЯ В Клисура се пази оригиналната камбана, известила началото на въстанието в града на 20 април 1876 г. – два часа след избухването му в Копривищица. Там е и автентично черешово топче. Сградата е читалище паметник, издигнато за 50-годишнината от въстанието: клисурци събират пари за нея цели три десетилетия, а тя отваря врати на 2 май 1926 г.

Към музея спадат и възрожденски къщи. В двора на Павургжиевата е единствената запазена днес розоварна, а Червенаковата е първата възстановена след опожаряването на града – на първия етаж е дюкян от началото на XX в., а на втория е „Музеят на картофите“.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Когато евтините европейски фабрични платове изместват местните тъкани, клисурци се насочват към розите и градът започва да дава около една четвърт от розовото масло в България.

МИСИЯ Намери в музея оригиналната камбана от 20 април 1876 г. и автентичното черешово топче.

СЪВЕТ Ако заявиш посещението предварително, ще видиш и Етнографския музей, и къщата на даскал Ботьо Петков.

НА МЯСТО Пн–пт 8:00–12:00 и 13:00–17:00, сб, нд и празници 9:00–17:00. Вход 3 €, учаци и пенсионери 2 €. (Проверено 27.10.2026)

44a

Карлово: кукерски костюми в сграда от 1871 г.

От медникарство до рознопроизводство – и костюми за маскарadni игри.

ОСОБЕНО АТРАКТИВНИ В музея са кукерските костюми, свързани с местните маскарadni игри. Сградата е от 1871 г. и стои в историческата зона „Старинно Карлово“, а експозицията заема около 800 кв. м и тръгва от най-ранните селища в Стремската долина.

След археологията идват занаятите, с които Карлово е известно: медникарство, кожарство, златарство и най-вече гайтанджийство и рознопроизводство. Друга част е за просветителите и за участието на местните хора в Руско-турската война от 1877–1878 г., с документи и оригинални оръжия. Накрая са гаренията на карловски родове, например на братята Евлогий и Христо Георгиеви.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Зоната „Старинно Карлово“ е обявена за ансамблов паметник на културата заради добре запазените възрожденски къщи и дворове.

☐ **МИСИЯ** Намери в залите кукерските костюми и оригиналните оръжия от Руско-турската война и сравни двата края на разказа.

СЪВЕТ За къщата на даскал Ботьо Петков заяви посещението предварително. Попитай в музея за разходка с екскурзовод и остави време за зоната около него.

НА МЯСТО Основната експозиция работи ежедневно 8:00–12:00 и 13:00–17:00, включително в събота и неделя. (Проверено 27.10.2026)

446

4

Старинно Карлово: свидетелство и восъчен печат на кирилица

Пет възрожденски къщи, в които старите занаяти се опитват, не само се гледат.

В КЪЩАТА НА учителя Райно Попович старото училище е пресъздадено така, че на печатарска преса от XIX в. посетителите отпечатват собствено свидетелство и изливат восъчен печат с надпис на кирилица или глаголица. Патевата къща е посветена на билките и розата – в мини дестилерия се извличат етерични масла, а работилниците са за мехлеми, бродерия и плетиво.

„Бухалов хан“ е от 1850 г. и някога е подслонявал пътуващи търговци; днес в стаите му майстори показват тъкачество, плъстене на вълна, гърворезба и калоферска гантела. В „Белия говор“ има етнографска и художествена сбирка, а Патевата мааза от 1863 г., някога склад и дюкян, е информационен център.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Според запазени сведения във „Бухалов хан“ Васил Левски е провеждал някои от революционните събрания.

МИСИЯ Провери в къщата на Райно Попович дали програмата позволява да отпечаташ свидетелство на печатарската преса и да излееш восъчен печат.

СЪВЕТ Започни от Патевата мааза – там е информационният център. Програмата на работилниците и работното време провери предварително, а за участие в работилница остави повече време.

НА МЯСТО Ежедневно, IV–X 9:15–18:00, XI–III 8:45–17:30, обедна почивка 11:45–12:30. Вход за къща 4 €, учаци и пенсионери 2 €. (Проверено 27.10.2026)

676

4

Хисаря: римска вода, която още тече

Басейни от II – III в., в които водата още върви по римските канали.

В ПАРКА „МОМИНА СЪЛЗА“, до павилиона за минерална вода, са римските терми от II – III в. Влиза се в комплекса, а водата в басейните още циркулира – можеш да я докоснеш.

Градът около тях е Диоклецианопол, който през IV – VI в. е важен курорт и лечебно селище. Термите са част от наследството му, заедно с крепостните стени и късноримската гробница с мозаечен пог. Ако започнеш от Археологическия музей, ще разбереш по-добре какво виждаш при басейните, а там се заявяват и обиколки с екскурзовод.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Водата се движи по оригиналния римски водопровод и канализация – античната система върши работата си почти две хилядолетия след построяването.

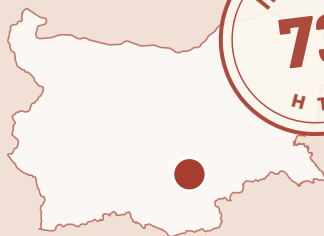
МИСИЯ Докосни водата в басейните и потърси римските канали, по които тече.

СЪВЕТ Подът около басейните може да е влажен и хлъзгав – стъпвай внимателно. Пази минералната вода чиста и следвай указанията на място.

НА МЯСТО Лятно 9:30–13:00 и 14:00–17:30, зимно 9:30–12:00 и 13:00–16:30. Вход 3,07 €, пенсионери и учаци 1,53 €. (Проверено 27.10.2026)

73

КЪДЕ Е

4

Димитровград: град с рождена дата и телескоп за Слънцето

Три села, слети с указ, поет със запазена стая и телескоп за Слънцето.

ДИМИТРОВГРАД ИМА РОЖДЕНА дата: 2 септември 1947 г., когато с указ селата Раковски, Марицино и Черноконьово се сливат в едно селище. В историческия музей има оригинални документи и архитектурни планове на новия град, а голяма част от експонатите – униформи, значки, орден – са свързани с бригадирското движение, което има решаваща роля за строежа му.

Поетът Пеньо Пенев живее тук от 1949 г. до смъртта си през 1959 г.; в жилището му е стаята на семейството, запазена в автентичен вид. В обсерваторията „Джордано Бруно“ единият телескоп наблюдава Слънцето през деня и проектира образа му на екран, а другият е за нощни наблюдения и снимки.

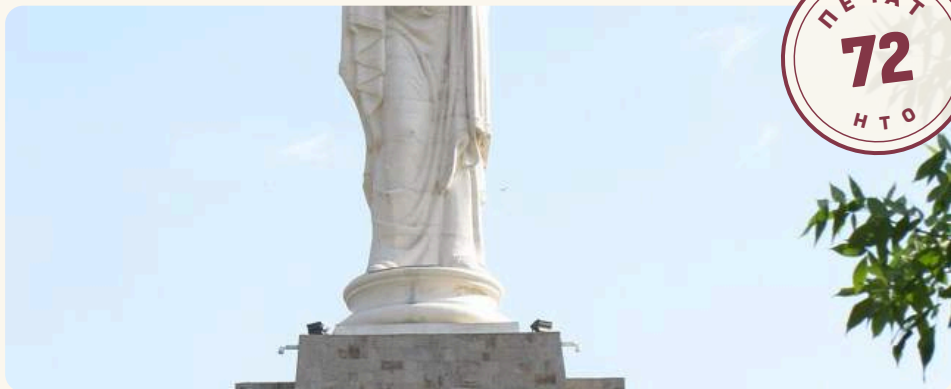
ЗНАЕШЕ ЛИ? В учебните кабинети на обсерваторията има звездни и лунни глобуси и армиларна сфера, а библиотеката ѝ наброява над 3000 тома.

МИСИЯ Намери в дома на Пеньо Пенев стаята на семейството, запазена в автентичен вид, и потърси личния му архив.

СЪВЕТ Провери предварително работното време на трите обекта. Нощните наблюдения в обсерваторията зависят от времето и при облачност може да не се състоят. За снимките в експозициите питай на място.

НА МЯСТО Печатът е в Историческия музей. Лятно пн–пт 9:30–18:00, сб–нд 9:00–17:30; от 2.XI пн–пт 9:30–17:00, сб 10:00–16:00, нд почивен. Вход 3 €, учащи 2 €. (Проверено 27.10.2026)

Хасково: Богородица на хълма и рисувана гробница

Статуя, видима от целия град, и стенописи с лов и погребален пир.

МОНУМЕНТЪТ „СВЕТА БОГОРОДИЦА“ е открит на 8 септември 2003 г. – на Рождество Богородично, празника на града. Освещава го митрополит Арсений, а средствата идват от дарения на хасковлии. Фигурата е от полимер-бетон и стои върху висок постамент, в чиято вътрешност е параклисът „Рождество Богородично“. Влиза в Книгата на Гинес като най-високото изображение на Богородица с Младенеца в света.

Край село Александрово, в могилата Рошавата чука, археологът Георги Китов открива през 2000 г. тракийска гробница от IV в. пр. Хр. По стените са изобразени лов на глзгани и елени и погребален пир. Наблизо Музейният център показва точна реплика на гробницата.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Над една от сцените в гробницата е връзан профил на млад мъж с надпис с гръцки букви, който според едно тълкуване назовава майстора на рисунките.

МИСИЯ Застани тихо на хълма, огледай града отголу и потърси наблизо 30-метровата камбанария.

СЪВЕТ Параклисът в основата на статуята е действащ – влизай с подходящо облекло и пази тишина. Работното време на музейния център в Александрово провери преди пътуването. Около 8 септември в града има културни и спортни прояви.

НА МЯСТО Печатът е при монумента или в Туристическия информационен център (бул. „Раковски“ 1А). Монументът е отворен ежедневно, вход свободен. (Проверено 27.10.2026)

Магжарово: четирите лешояда на България

Два гнездят тук, един гостува от Гърция, а четвъртият е почти невъзможно да се срещне.

В ТЯСНАТА ДОЛИНА НА АРДА, между скални масиви и стръмни склонове, природозащитният център на Българското дружество за защита на птиците отваря врати през 1998 г. Построен е с подкрепата на швейцарското правителство и е първият природозащитен център в Родопите.

Табла, снимки, рисунки и графити показват, че в района са установени 4329 вида животни, от тях 278 вида птици. В центъра на изложбата са четирите вида лешояди: египетски, белоглав, черен и брадат. Първите два гнездят около Магжарово, черният гостува от Гърция, а брадатыят е почти невъзможно да се срещне тук, но има своя „лична карта“.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Програмата за подхранване на лешоядите в Източните Родопи помага популацията на белоглавия лешояд в България да нарасне от няколко до над 100 двойки към 2020 г.

☐ **МИСИЯ** Потърси в изложбата „личната карта“ на брадатыя лешояд, а после огледай скалите около Магжарово за египетски или белоглав лешояд.

СЪВЕТ Вземи бинокъл – скалите около Магжарово са подходящи за наблюдение на грабливи птици. Гледай ги отдалеч и не се приближавай до гнездата. Провери работното време предварително, а в топлия месеци носи вода и шапка.

НА МЯСТО IV–IX ежедневно 9:00–18:00, X–III пн–пт 9:00–17:00; събота и неделя – по предварителна уговорка. (Проверено 27.10.2026)

Мезек: девет кули и купол като пчелен кошер

На около километър от Гърция: крепост с тухлени пояси и гробница с каменен саркофаг.

МЕЗЕШКАТА КРЕПОСТ, която местните наричат Калето, стои на тераса на около 210 м надморска височина. Стените ѝ са от ломен камък с бял хоросан и тухлени пояси, а отбраната се държи на девет заоблени кули, пет от които пазят южната страна. През 1900 г. част от зидовете е разрушена, за да се ползват камъните за казарми в Свиленград. Днес крепостта е реставрирана.

Гробницата в могилата Мелтене е изградена от дялани каменни блокове. Дълъг коридор води през две предверия до кръгла камера с купол като пчелен кошер, в която стоят каменен саркофаг и две каменни корита. Селяни попадат на нея случайно през 1931 г., а проучва я проф. Богдан Филов.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Още през 1908 г. селянин открива в насипа на могилата бронзов глиган в естествен рът – оригиналът е в Истанбул, а гипсова отливка има в музея в Хасково.

☐ **МИСИЯ** Преброй кулите на Мезешката крепост – девет са, пет от тях откъм южната страна – и потърси тухлените пояси по стените.

СЪВЕТ За гробницата питай в информационния център в Мезек и уточни кога е възможно. Теренът около крепостта е неравен – обуи удобни обувки. Носи вода и шапка, защото и двата обекта са на открито.

НА МЯСТО Лятно 9:30–18:00, зимно 10:00–17:00 (ориентирановъчно). Информация и билети – от Историческия музей в Свиленград, бул. „България“ 150. (Проверено 27.10.2026)

Армира: римска вила с топъл въздух под пода

Двор с колонада и басейн, мозайки по подовете, мрамор по стените.

ВИЛАТА Е ОТКРИТА през 1964 г. при строеж на язовир, на около 1,5 км от квартал Лъджа, и носи името на река Армира. Построена е през втората половина на I в. сл. Хр. за знатен тракиец, който управлява от нея земеделски имоти. В жилищната част има голям двор с колонада и басейн (имплувиум), а около него са трапезарията, дневната, спалнята, кухнята и банята.

Подовете са с мозайки, стените – с мрамор и цветна мазилка, а отоплението е хипокауст: топъл въздух минава под пода, повдигнат на колонки. Обитавана е до IV в., а разрушаването ѝ се свързва с опустошенията около Адрианопол през 378 г., когато готите разбиват армията на император Валент.

ЗНАЕШЕ ЛИ? След основен ремонт на покривната конструкция вилата отново посреща посетители от лятото на 2024 г. Историческият музей в града пък е в сградата на бившата градска баня.

МИСИЯ Намери в двора басейна имплувиум, а после потърси мозайките по подовете – с фигурални и геометрични мотиви.

СЪВЕТ Мозайките и мраморът са крехки – спазвай маршрута и указанията на място. Голяма част от разходката е на открито, затова в топлите месеци носи вода и шапка. Работното време на вилата и музея провери предварително.

НА МЯСТО Вила „Армира“ – ежедневно 9:00–18:00. Пълен пакет 13 €, деца 7–18 г. и пенсионери 5 €. Общинският исторически музей – пн–пт 8:00–17:00. (Проверено 27.10.2026)

5

Югоизток, Странджа и Бургас

От гробница с угощение до солници и птичи ята

Това е югоизтокът – от Розовата долина и Шипка през Сливен, Ямбол и Жеравна до Странджа и морето. На брега са Несебър, Поморие и Созопол, по-навътре – Казанлъшката гробница, античният град Кабиле и Нова Загора с праисторическата Каранова могила.

Ловът е смесен: музеи в Сливен и Ямбол, птици в Пога и Поморие, скали при Айтос. В Бургаско морето е наблизо до повечето обекти, а Странджа иска отделен ден.

НЕ ПРОПУСКАЙ В ТАЗИ ГЛАВА

Казанлък – войници удрят в каменна стена и откриват купол с владетел на угощение.

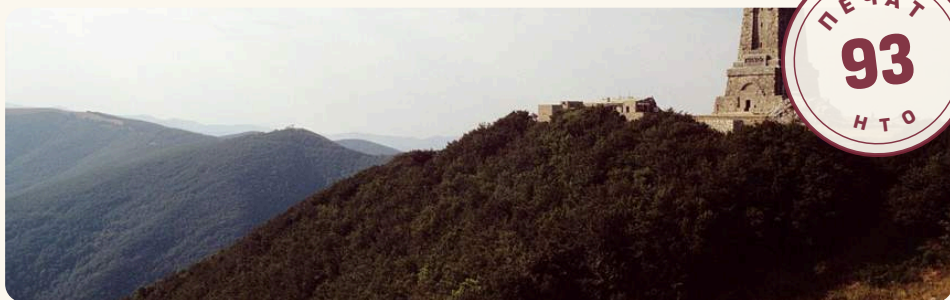
Пога – повече от половината от птиците, срещани в България, на около един квадратен километър.

Малко Търново – в природната сбирка през телефонна кабина се чуват птичи гласове.

ПЕЧАТИТЕ В ТАЗИ ГЛАВА

93	Връх Шипка – Паметник на свободата	118	92	Храм-паметник „Рождество Христово“, Шипка	119
91	Казанлъшка гробница и музей „Чудомир“	120	90	Исторически музей и паметници, Стара Загора	121
76	Музей „Каранова могила“, Нова Загора	122	99а	Безистен, Ямбол	123
99	Исторически музей и Кабиле, Ямбол	124	99б	Музей на бойната слава, Ямбол	125
54б	Къща-музей „Сливенски бит“, Сливен	126	5б	Пантеон на Георги Раковски, Котел	127
54	Къща-музей „Хаджи Димитър“, Сливен	128	54а	Галерия „Димитър Добрович“, Сливен	129
57	Къща-музей „Йордан Йовков“, Жеравна	130	100	Етнографско-археологически музей, Елхово	131
7	Природозащитен център „Пога“, Бургас	132	8а	Археологически музей, Созопол	133
6а	Музей на солта и куполна гробница, Поморие	134	6б	Поморийско езеро, Поморие	135
6	Археологически музей, Несебър	136	8	Исторически музей и Петрова нива, Малко Търново	137
7а	Скален феномен „Трите братя“, Айтос	138	8б	Исторически музей, Царево	139
71	Къща-музей „Пею Яворов“, Чирпан	140			

Шипка: кула с лъв и три имена по стените

Доломит, месинг и мрамор – и площадка най-горе, от която се вижда Розовата долина.

ПАМЕТНИКЪТ Е ЗАМИСЛЕН от самите опълченци: през 1920 г. конгрес на още живите ветерани решава да го има, а парите идват чрез дарения от цялата страна. Основният камък се полага през 1922 г., до 1930 г. кулата е построена, а на 26 август 1934 г. е тържествено открита. Проектът е на скулптора Александър Андриев и архитекта Атанас Донков.

Кулата е от доломит, оформена като пресечена пирамида с височина 31,5 м. На стените са изписани имената на големите сражения – Шипка, Стара Загора и Шейново. Приземният етаж пази мраморен саркофаг с костите на опълченци и воини от Руската армия, а по етажите са подредени оръжия, оргени, медали, снимки, документи и лични вещи.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Месинговият лъв над входа е дълъг 8 м и е съглобен от 53 части.

МИСИЯ Прочети тихо трите имена по стените – Шипка, Стара Загора и Шейново – и спри за миг пред тях.

СЪВЕТ Времето по прохода се променя бързо – вземи яке дори през лятото и удобни обувки за неравния терен около позициите. Провери работното време и дали площадката най-горе е отворена. Това е място на памет.

НА МЯСТО Вътрешността на Паметника на свободата е затворена до септември 2029 г.; открятата експозиция и паметниците са достъпни. (Проверено 27.10.2026)

Шунка: храм с позлатени куполи и крипта

Куполите му се забелязват от пътя между Казанлък и Габрово, а в криптата имената на падналите са в камък.

СЛЕД ЗИМАТА НА 1877–1878 Г., когато в боевете, от студ и болести загиват хиляди руски войници, в Русия се ражда идеята за паметен храм. Начело са Олга Скобелева, майка на генерал Михаил Скобелев, и граф Николай Игнатиев, а император Александър II подкрепя начинанието с икона, ризница и пари.

Името „Рождество Христово“ е избрано, защото около този празник е последната голяма битка. Храмът е завършен през 1902 г.; централният от петте му позлатени купола се издига на 42 м, а в камбанарията висят 17 камбани. В криптата, под основното ниво, има още един иконостас и каменни саркофази с костите на загинали за Шунка.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Живописта по стените е започната през 1902 г., но довършена чак в края на 50-те години на XX в. Иконите в иконостаса са дар от руския манастир „Св. Пантелеймон“ в Атон.

МИСИЯ Слез в криптата и потърси върху каменните плочи имената на загиналите и на частите им.

СЪВЕТ Църквата е действаща – облечи се скромно и мълчи, най-вече ако има служба. За снимането вътре питай на място, защото правилата може да се различават. Съчетай посещението с връх Шунка.

НА МЯСТО IV–X 8:30–18:00, XI–III 8:30–16:30. Входът е безплатен. (Проверено 27.10.2026)

Казанлък: гробница, на която се натъкват войници

Зад каменна стена – коридор и купол с владетел на погребално угощение. А наблизо е домът на хумориста Чудомир.

НА 19 АПРИЛ 1944 г. войници копаят в североизточната част на Казанлък и удрят в каменна стена. Зад нея се откриват тесен коридор и кръгла камера с купол, затова извикват археолози. Находките са оскъдни и навеждат на мисълта, че гробът е бил ограбен още в древността. Гробницата е от края на IV – началото на III в. пр. Хр.

В купола владетелят и съпругата му са на погребално угощение край малка маса, а около тях стоят прислужници, музиканти и коне. По стените на коридора воители се сближават – пешаци и конници. Наблизо е домът на Чудомир, писател хуморист и художник. Като музей той пази над 15 000 оригинала – ръкописи, рисунки, писма, лични вещи.

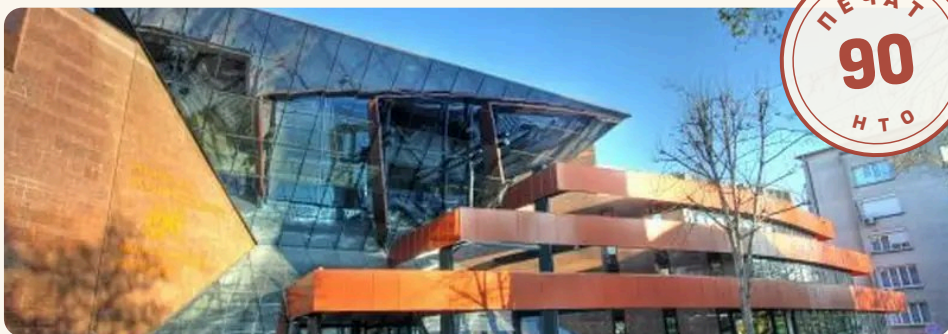
ЗНАЕШЕ ЛИ? Палитрата на стенописите е сведена до бяло, жълто, червено и черно.

МИСИЯ Потърси в купола сплетените ръце на владетеля и съпругата му и венеца на неговата глава.

СЪВЕТ Преди да тръгнеш, провери кога работи гробницата и при какви условия се посещава. Стенописите са крехки – слушай персонала, и за снимането. Преди музея на Чудомир прочети някой негов разказ.

НА МЯСТО Копието на гробницата е в парк „Тюлбето“. Ежедневно 9:00–17:00. Вход 3 €, пенсионери 2 €, учащи 1 €. (Проверено 27.10.2026)

Стара Загора: неолитни къщи с всичко вътре

Три обекта за три епохи – от пожар в неолита до 100 стъпала към мемориал.

МУЗЕЙТ „НЕОЛИТНИ ЖИЛИЩА“, открит през 1979 г., стои над две къщи от новокаменната епоха. Селището им изгаря внезапно – покривите и стените падат отгоре и пазят всичко вътре: във всяко жилище по 80–120 съда, ръчни мелници, пеци за хляб и овъглени зърна пшеница, ечемик, леца и фий.

Регионалният исторически музей пази тракийски колесници, шлем-маска и пренос на „История славянобългарска“. Мемориалът „Бранителите на Стара Загора“ е открит през 1977 г. – сто години след битката от 31 юли 1877 г., в която опълчението получава бойното си кръщение. Бетонният монумент е висок 50 м и прилича на развято знаме; в основата му са костницата и вечният огън.

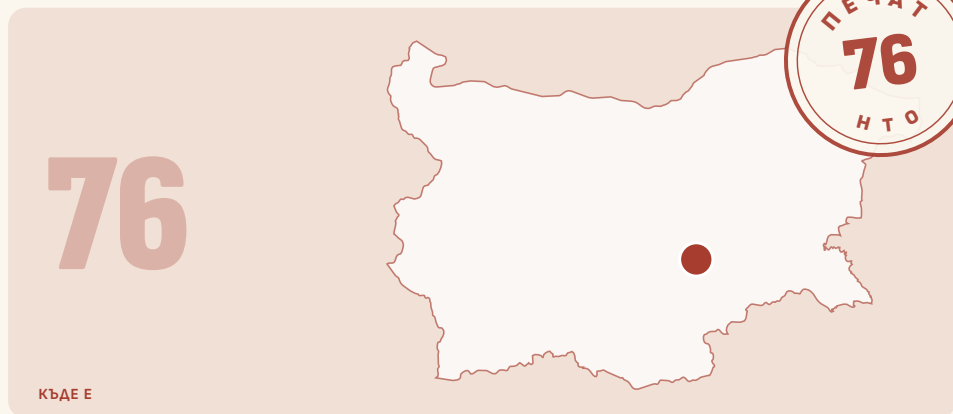
ЗНАЕШЕ ЛИ? През вековете градът сменя осем имена – между тях са Августата Траяна, Верея и Ески Загра.

МИСИЯ Преброй стъпалата към мемориала „Бранителите на Стара Загора“ – трябва да са 100 – и спри за миг пред вечния огън.

СЪВЕТ Провери работното време на всеки обект отделно – може да е различно. За трите остави половин ден. При мемориала бъди сгържан: там е костницата. По наличните данни печатът за него се слага в Регионалния исторически музей.

НА МЯСТО Музеят: вт–нд 10:00–18:00, почивен ден понеделник. Вход 3,50 €, пенсионери 2 €, ученици и студенти 1 €. (Проверено 27.10.2026)

Нова Загора: Българската Троя и гърнетата в стените

Седем пласта в една могила и църква със стени, дебели 1,60 м.

МУЗЕЯТ ЗАПОЧВА ПРЕЗ 1926 г. с учителя Никола Койчев, който издирва находките от земите около града. Най-известна е могилата край село Караново, наричана „Българската Троя“ – висока 13 м. Седемте ѝ пласта – от неолита през халколита до ранната бронзова епоха – са станали мярка за датирание на новокаменната епоха на Балканите.

Майстор Димитър Серги от Тревненската школа е построил църквата „Свети Георги“ в Любенова махала, на около 16 км от града – с каменен покрив и стени, дебели 1,60 м. Глинени гърнета, вградени в зидовете, подобряват акустиката. На 14 юли 1877 г. в църквата и около нея са убити 1013 души.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Глинените плочки със знаци от Караново се смятат за едни от най-старите писмени знаци в Европа.

☐ **МИСИЯ** Потърси по фасадата на църквата „Свети Георги“ фризите от айтоски камък и забележи колко дебели са стените.

СЪВЕТ Църквата е място на памет – влизай тихо и облечи се подobaващо. Провери кога работят музеят в Нова Загора и сбирката в Любенова махала. Ако искаш да видиш самата могила, питай в музея какво е достъпно.

НА МЯСТО Музеят е на пл. „Свобода“. Вт–сб 8:00–12:00 и 13:00–17:00, почивни дни неделя и понеделник. (Проверено 27.10.2026)

Ямбол: безистен, в който оживяват крепости

Османски покрит пазар от около 1509 г., а в подземния му етаж градът се разказва с 3D визуализации.

БЕЗИСТЕНЪТ Е ПОСТРОЕН около 1509 – 1510 г. и дълго време градският живот минава през него. България има само два оцелели покрити пазара от османско време: този и безистена в Шумен. През 1667 г. сградата описва пътешественикът Евлия Челеби, а от 2015 г. там работи културно-информационен център с интерактивен музей.

Експозицията „Миналото“ в подземния етаж оживява чрез 3D визуализации крепости, църкви и паркове. Двадесет и пет личности, свързани с Ямбол, ти разказват за времето си, а „Кладенецът на времето“ дава идеи за разходка из града. Видеоматериалите има на български, английски, немски, френски и руски.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Сградата е ценена заради акустиката си: тук се дават концерти и театрални постановки, а концертната зала има орган.

МИСИЯ Потърси в „Интерактивна земя“ ямболския цепелин и конския трамвай.

СЪВЕТ Виж работното време и какви събития има – в сградата се дават и концерти. Има рампи и асансьор. Долу има много за гледане, затова остави време и не бързай.

НА МЯСТО На пл. „Освобождение“ № 1. Пн–сб, IV–X 9:30–18:00, XI–III 9:00–17:30. Вход 3 €, учащи и пенсионери 1,50 €. (Проверено 27.10.2026)

Кабиле: град, върху чиито руини няма ново селище

Музей в Ямбол и тракийски царски град на около 10 км, с релеф, изсечен в скалите.

5

В ЯМБОЛ ПЪРВАТА музейна сбирка се появява през 1886 г. в мъжкото училище, по идея на проф. Петър Нойков; официално музеят е открит на 2 юни 1953 г. Днес фондовете му са около 90 000 предмета, а колекциите растат с находките от дългогодишните разкопки в Кабиле.

Кабиле е на около 10 км от града, при Зайчи връх – единственото възвишение в околността, където Тунджа някога е завивала. Към края на IV и началото на III в. пр. Хр. владетелите Спарток и Скосток го правят своя резиденция, а градът сече собствени монети. Римляните го превръщат във военен лагер, после става епископски център, докато в края на VI в. аварите го разрушават.

ЗНАЕШЕ ЛИ? В скалите на акропола е изсечен релеф на Великата майка на боговете. Проф. Велизар Велков допуска, че името Кабиле е нейното тракийско название.

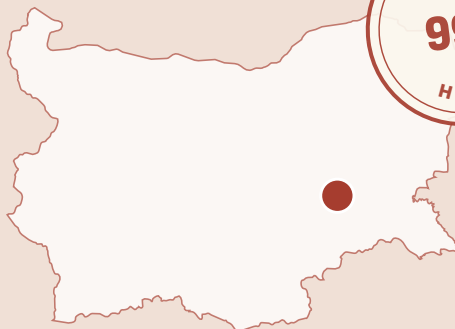
МИСИЯ Потърси с поглед Зайчи връх и скалите на акропола, в които е изсечен релефът.

СЪВЕТ Музеят и резерватът са далеч един от друг – провери кога работят и двата. В Кабиле ходиш по открит и неравен терен: обувки, вода, шапка. За акропола предвиди изкачване до Зайчи връх.

НА МЯСТО Музеят е на ул. „Бяло море“ № 2: пн–пт 8:00–12:00 и 13:00–17:00. Вход 3 €, учаци и пенсионери 2 €. (Проверено 27.10.2026)

996

КЪДЕ Е

5

Ямбол: музей на бойната слава в Пионерните казарми

Идеята е на ямболци, а повечето експонати дават общината и Министерството на отбраната.

МУЗЕЯТ ИМА ГРАДСКИ корени: граждански комитет и родолюбиви дружества започват инициативата, а тогавашният кмет Георги Славов я подкрепя. На 28 юли 2010 г. общинският съвет взема решение за музей и избира бивш войсков район, познат като „Пионерните казарми“, където някога е била 3-та пионерна дружина.

През 2011 г. работна група от 15 души издирва предмети за бъдещата експозиция, а общината и Министерството на отбраната дават по-голямата част от тях. На 9 май 2013 г. музеят отваря врати. Мястото е избрано не случайно: самите казарми са част от военното минало на града.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Това е първият в България специализиран военен музей, създаден от община. Вписан е в регистъра на музеите към Министерството на културата.

МИСИЯ Потърси символа на музея – възстановения Портал-паметник на 29-и пехотен ямболски полк.

СЪВЕТ Провери работното време преди да тръгнеш, а за снимане на експонатите питай на място. Ако идваш с деца или група, уточни предварително дали има беседа. В Ямбол можеш да събереш няколко печата за един ден.

НА МЯСТО Ул. „Стара планина“ № 1. Вт–сб 8:30–17:00. Вход 4 €, учащи, военнослужещи и над 65 г. 2 €. (Проверено 27.10.2026)

Сливен: вратичка към съседа и крепост с лък

Къща от 1813 г. за търговеца дядо Бою и крепост, където можеш да облечеш средновековни дрехи.

ПРЕЗ 1813 Г. за дядо Бою от рода Паткоолу – сливенски търговец и абаджия – се строи къща; парите идват от текстил и търговия с животни. В стаите са подредени празниците през годината, кухнята с огнището и гостната с изписани стени, където е показан сватбен обичай. Малка вратичка, наречена комшудук, води към съседната къща, посветена на градската мода.

Хълмът Хисарлъка в североизточния край на Сливен пази крепостта Туида. Тук първо има селище от късножелязната епоха, после римско тържище, а през IV в. – крепост; хуните я разрушават през V в., а император Анастасий I я възобновява. Днес можеш да облечеш средновековни дрехи и да пробваш стрелба с лък.

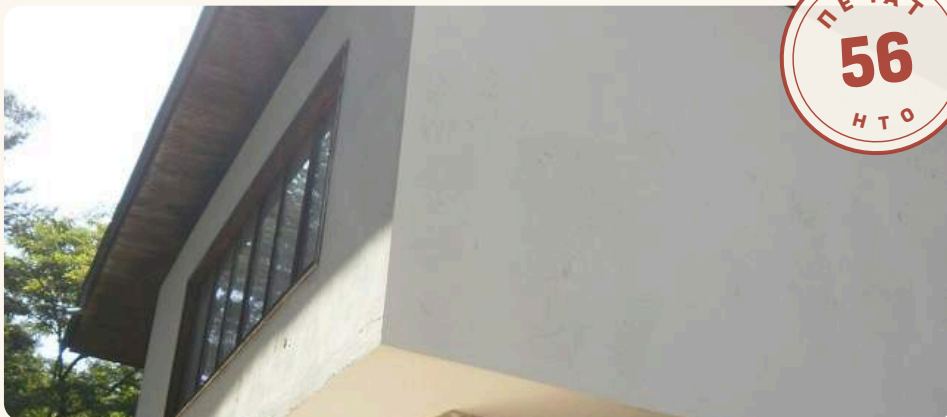
ЗНАЕШЕ ЛИ? Името Туида се знае благодарение на мраморни постаменти с посвещения към Зевс и Аполон, намерени при разкопките от 1982 г.

МИСИЯ Потърси в къщата малката вратичка, наречена комшудук, и виж накъде води – към къща, посветена на градската мода.

СЪВЕТ Провери работното време и на двата обекта. На хълма теренът е неравен – обуи удобни обувки. В къщата-музей слушай уредниците и не пипай експонатите. Отдели минутка за гледката към града и Сините камъни.

НА МЯСТО Вт–сб 9:00–12:00 и 13:00–17:00 (IV–X до 18:00). Вход 5 €, учаци и пенсионери 4 €. (Проверено 27.10.2026)

Котел: сърцето на Берон, саркофагът на Раковски

Пантеон на възрожденци и музей с около 30 000 експоната за природата на Източна Стара планина.

ПАНТЕОНЪТ СЕ ОТКРИВА през 1981 г. в една сграда с „Котленски възрожденци“. Четирите му зали се наричат „Будители“, „Просветители“, „Бунтовници“ и „Революционери“. В първата е сърцето на г-р Петър Берон, а в централната – мраморният саркофаг на Георги Стойков Раковски (1821–1867).

Природонаучният музей започва с учителя Васил Георгиев, който шест десетилетия събира образци от околността. Около 30 000 експоната на 1000 м² разказват за природата на Източна Стара планина: над 100 фосила на корали, миди и амонити, 218 вида насекоми – сред тях и голямото нощно пауново око, най-еграта пеперуга в България.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Капитан Георги Мамарчев, за когото разказва една от залите, е вуйчо на Раковски и водач на Велчовата завера.

МИСИЯ Намери върху саркофага на Раковски бронзовото знаме с надпис „Свобода или смърт“ и копието на сабята му.

СЪВЕТ И за двата музея ти трябва време – залите са пълни. В пантеона мълчи.

НА МЯСТО Пантеонът е на пл. „Възраждане“ № 3. Ежедневно 8:30–12:00 и 13:00–17:30. Вход 5 €, учаци и пенсионери 2,50 €. (Проверено 27.10.2026)

54

Сливен: от четническо знаме до първите предачни машини

Родната къща на Хаджи Димитър и музей на текстила, в който можеш и сам да участваш в демонстрации.

КЪЩАТА-МУЗЕЙ, СКРОМНА И с гърбен чардак, е в стария квартал „Клуцохор“. Ханът на хаджи Никола Асенов към нея пази на втория си етаж родословието на рода Асенови, оръжие, реплика на знамето на Стефан Караджа, възстановена униформа и карти. Темата е походът от 1868 г. – четата на двамата войводи преминава Дунав. Ранен при връх Бузлуджа, Хаджи Димитър умира, а Христо Ботев го обезсмъртява в стихотворение.

Националният музей на текстилната индустрия, от 1984 г., е първата постоянна експозиция с научно-технически профил в България. В осем зали подредбата тръгва от хурките и вретената, минава през станове и чекръци и стига до първите предачни машини, които идват от Англия и Германия.

ЗНАЕШЕ ЛИ? В музея на текстила има отделно място за Добри Желязков, родоначалник на българската текстилна индустрия, и за изобретения като габровския стан „Янтра“.

МИСИЯ Потърси на втория етаж на хана репликата на четническото знаме на Стефан Караджа.

СЪВЕТ Това са два отделни музея – остави време и за двата. Вземи участие в демонстрациите в музея на текстила – така залите оживяват.

НА МЯСТО Къща-музей: вт-сб 9:00–12:00 и 13:00–17:00 (IV–X вт-нд до 18:00). Вход 5 €, учащи и пенсионери 4 €. (Проверено 27.10.2026)

54a

5

Сливен: от 14 картини до над 6000 творби

Всичко тръгва от завещанието на Димитър Добрович, а днес в галерията има и японски гравюри.

ДИМИТЪР ДОБРОВИЧ, възрожденски живописец, завещава 14 картини на родния си Сливен. През 1905 г. младият художник Йордан Кювлиев ги подрежда в библиотеката на читалище „Зора“. По-късно още 40 картини завещава Зоица Кювлиева, майка на трагично загиналия Йордан. Самостоятелна институция със собствена сграда галерията става през 1965 г.

Фондът надхвърля 6000 произведения – икони, църковна утвар, живопис, скулптура, графика и приложно изкуство – в четири постоянни експозиции: „Християнско изкуство“, „Старият Сливен“, „Западноевропейска графика“ и „Съвременно българско изкуство“. Сред имената са Иван Милев, Дечко Узунов и Владимир Димитров – Майстора.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Западноевропейската графика от XIX–XX вв. е дар от проф. Богомил Райнов, а на друго място са японски гравюри от XVIII–XIX вв.

МИСИЯ Потърси картините на Добрович, с които започва сбирката, и ги сравни с творби на Иван Милев или Дечко Узунов.

СЪВЕТ Провери работното време на галерията. Ако искаш да видиш всичките четири постоянни експозиции, остави повече време; за снимане на творбите поитай на място.

НА МЯСТО Узунова къща, бул. „Цар Освободител“ № 13. Вт–нт 10:00–12:00 и 13:00–18:00. Вход 2,56 €, учаци и пенсионери 1,53 €. (Проверено 27.10.2026)

57

Жеравна: селото, което вероятно е кръстено на воденичен камък

Селото, където е роден Йордан Йовков, пази над 200 дървени къщи от Възраждането.

ЙОРДАН ЙОВКОВ СЕ ражда в Жеравна през 1880 г. и живее тук до 13-годишна възраст, когато семейството му се мести в Добруджа. Къщата му е скромна и едноетажна; в двора те посреща фигурата на писателя, а вътре е претъждана обстановката на дома, в който е рагъл. Слабата на майстор на разказа му носят сборници като „Старопланински легенди“ и „Вечери в Антимовския хан“.

През 1958 г. Жеравна става архитектурен резерват заради над 200 дървени къщи. Името ѝ е спорно: ранни летописи споменават тук град Потук, между X и XII в. селището е Зервона, османците го наричат Башкьой, а днешното име за пръв път записва Райно Попович през 1835 г. – вероятно от „жернов“, воденичен камък.

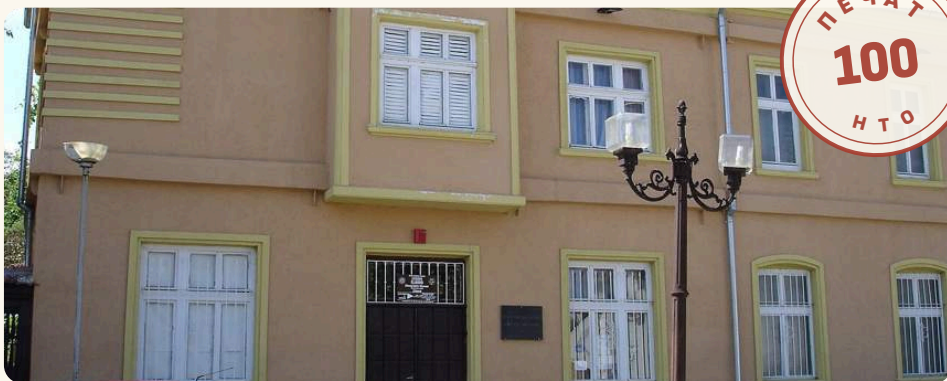
ЗНАЕШЕ ЛИ? Според предание в метоха на Хилендарския манастир в Жеравна, запазен и днес, е преписана „История славянобългарска“.

МИСИЯ Намери в двора на къщата-музей фигурата на Йовков и после обиколи пеша дървените къщи наоколо.

СЪВЕТ Селото се разглежда пеша, затова обуй удобни обувки и си остави време да се поразходиш между старите къщи.

НА МЯСТО Къщата-музей е в махала „Голямо бърго“. Ежедневно 8:30–12:00 и 13:00–17:30. Вход 3 €, учаци и пенсионери 1,50 €. (Проверено 27.10.2026)

Елхово: скиптри от камък и меден слитък

Носии, обичаи, жилище в естествени размери – и находки от бронзовата епоха.

ИВАН ЖЕЛЯЗКОВ ИЗМИСЛЯ сбирката през 1958 г. и става първият директор на музея. Музеят е в две двуетажни сгради от 1933 г., през 60-те години свързани в едно. Етнографската експозиция заема четири зали: поминък и занаяти, жилище в естествени размери, облекла и обичаи – кукерските игри, коледуването, лазаруването, сватбата.

Облеклата включват и носии на тракийските бежанци от Гюмюрджинско, Узункюприйско и Дедеагачко. Накрая стигааш до гърворезба и икони от XIX в., дело на майстори от Странджанската художествена школа. Етнографският фонд е над 22 500 предмета, а в отделна зала са археологическите находки от земите между Странджа и Сакар.

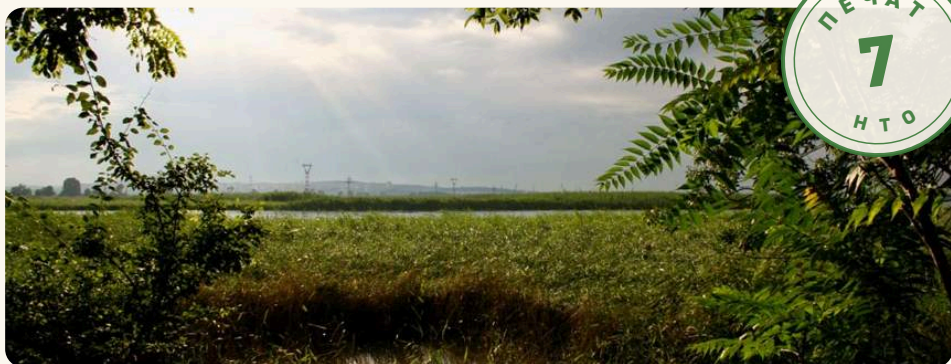
ЗНАЕШЕ ЛИ? Три каменни скиптъра от бронзовата епоха са рядкост за България, а изцяло запазеният меден слитък е форма на размяна от времето преди монетите. Виж ги в археологическата зала.

МИСИЯ Потърси във втората зала жилището в естествени размери и огледай автентичния начин на градеж.

СЪВЕТ Преди да тръгнеш, провери работното време. Етнографията и археологията са на различни места в музея – остави време и за двете.

НА МЯСТО Ул. „Шунка“ № 4, до църквата. Пн-пт, лятно 8:00–12:00 и 13:30–17:30. Вход 2,56 €, пенсионери 1,53 €. (Проверено 27.10.2026)

Пога: сал, мост и 273 вида птици

На около един квадратен километър – повече от половината от птиците, срещани в България.

„ПОД“ Е БИЛ ДЪРВЕН САЛ, теглен с въже през протока при оттока на Мандренското езеро – така до началото на XX в. хората са го пресичали, оттам е името. Първият железен мост над протока е от 1904–1905 г., а за основите му са ползвани кесони – първата стоманобетонна конструкция у нас.

През 1989 г. местността е обявена за защитена и дадена на БДЗП, Българското дружество за защита на птиците – за първи път у нас такава територия е управлявана от неправителствена организация. От терасите на центъра, с бинокли и далекосглед, се гледат птиците; има и отделен маршрут, и специално укритие. В чапловата колония гнездят бяла лопатарка, блестящ ибис и няколко вида чапли.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Пога е на прелетния път Виа Понтика: всяка година над нея минават огромни ята бели щъркели и розови пеликани.

МИСИЯ Огледай с бинокъл или далекосглед чапловата колония и потърси бяла лопатарка и блестящ ибис.

СЪВЕТ Вземи бинокъл и облечи нещо в приглушени цветове, за да не подплашиш птиците. За миграцията избери март–май или август–октомври. Остани на обозначения маршрут и провери работното време на центъра.

НА МЯСТО Печатът е в природозащитния център. IV–IX ежедневно 9:00–17:00, X–III ср–нд 9:30–16:00. Вход 4 €, учаци 2,50 €. (Проверено 27.10.2026)

Созопол: бронзов Аполон, когото легионите отнасят

Бронзов бог от 13 метра, гръцки вази и котвата, която още е знак на града.

ДРЕВНИЯТ СОЗОПОЛ Е Аполония – град, достатъчно богат и влиятелен, за да се нарича Аполония Велика. На централния му площад, вероятно на днешния остров „Св. св. Кирик и Юлита“, стоят фигури на богове, а над всички се извисява 13-метровата бронзова статуя на Аполон. Но през 72 г. пр. Хр. легионите на Марк Лукул превземат града, събарят стените му и отнасят статуята.

Музеят тръгва през 1961 г. в бившия храм „Св. св. Кирил и Методий“; днес е в читалищната сграда в стария град. Показват се каменни и оловни котви от II-I хил. пр. Хр., древногръцки рисувани вази и амфори – много от находките са вдигнати при подводни проучвания край пристанището и островите.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Аполония сече свои монети още от края на VI в. пр. Хр. – с Аполон, Горгона и котва, която и днес е символ на Созопол.

МИСИЯ Потърси в залите каменните и оловните котви и рисуваните древногръцки вази.

СЪВЕТ Провери работното време на музея. След него се разходи из стария град – така свързваш находките с мястото, където са открити.

НА МЯСТО Пл. „Хан Крум“ № 3. 1.06–15.10 ежедневно 9:00–18:00, иначе пн–пт 8:30–17:15. Вход 4 €, учаци и пенсионери 1,50 €. (Проверено 27.10.2026)

Поморие: солници, които работят, и гробница без находки

Водата се изпарява на открито, а в могилата има колона със стълба от 40 стъпала.

ПОМОРИЙСКАТА СОЛ СЕ прави и днес по анхилската технология: морската вода тръгва от езерото към малки басейни, изпарява се и солта кристализира – и всеки етап се вижда на място. До 30-те години на XX в. единствено тук в България се добива морска сол. Музеят е отворен на 7 септември 2002 г.

Гробницата е от II–IV в. – тракийска традиция, изградена с римска строителна техника: два предверия, дълъг коридор (гросос) и кръгла камера, в която колона е вградена стълба с 40 стъпала. При проучванията не са открити никакви предмети, а днес мястото се разглежда по-скоро като място за мистични ритуали, отколкото като гробница.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Музеят има възстановен участък от теснолинейка, с която някога са возели солта, а камерите в солниците дават поглед към птиците.

МИСИЯ Проследи с поглед пътя на водата от езерото през малките басейни до кристализираната сол.

СЪВЕТ През лятото на солниците е горещо – носи шапка и вода. Режимът на музея е различен през лятото и зимата, затова провери кога работи. В подземната гробница стъпвай внимателно и следвай указанията.

НА МЯСТО Музеят на солта е в стария град, на брега на Поморийско езеро. Пн–пт 8:00–16:00 (лятно до 18:00). Вход 2,05 €. (Проверено 27.10.2026)

Поморийско езеро: плитка лагуна и острови за рибарки

Свърхсолена вода и острови, построени от доброволци, за да има къде да гнездят птиците.

ОТ МОРЕТО ЛАГУНАТА я делят пясъчна коса и гига, свързани са само чрез един канал в южния ѝ край. Площта е около 7–8,5 км², но дълбочината не минава 1,4 м. Солеността е 60–80‰, затова се добиват сол и лечебна кал и живеят соленолюбиви растения и животни – някои ги има само тук.

Над езерото е Виа Понтика, втората по големина въздушна магистрала на прелетните птици в Европа. От 1995 г. „Зелени Балкани“ събира всяка година доброволци в консервационна бригада, които изграждат острови за гнездене. Посетителският център на южния бряг, от 2010 г., предлага беседа с екскурзовод, фотографска експозиция и телескоп.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Колонията на гривестата рибарка тук е най-голямата на Балканския полуостров – резултат от труда на доброволци.

МИСИЯ Оглеждай от терасата на посетителския център гнездовата колония и потърси гривести рибарки.

СЪВЕТ Ако имаш бинокъл, вземи го – птиците са главното тук. Видовете се сменят по сезони. Не навлизай в гнездовите зони и не безпокой птиците.

НА МЯСТО Центърът е на южния бряг на езерото. Вт–нд 9:00–18:00, обедна почивка 13:00–14:00. Вход 2,05 €, учаци и пенсионери 1,02 €. (Проверено 27.10.2026)

Несебър: морето е взело една трета от сушата

Стари стени под повърхността на морето, декрет за тракийския вожд Сагала и дипломата на ЮНЕСКО.

СТАРИЯТ ГРАД Е едва 850 м на 350 м, а през вековете морето е взело около една трета от сушата му. Части от стените се виждат под морската повърхност, на около 80 м от брега; над водата е оцеляла само западната стена с портата. През 812 г. хан Крум пристъединява града към България.

Музеят е от 1956 г., а сегашната му сграда – от 1994 г. – е проект на арх. Христо Коев. Експозицията „Несебър през вековете“ има фойе и четири зали. Сред експонатите са надпис-декрет за тракийския вожд Сагала от III в. пр. Хр., сребърно съкровище от тетрадрахми и оброчен релеф на тракийски конник.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Във фойето на музея е изложена дипломата за вписването на Стария Несебър в списъка на световното културно наследство на ЮНЕСКО през 1983 г.

МИСИЯ Потърси в музея декрета за тракийския вожд Сагала и релефа на тракийския конник.

СЪВЕТ Провери работното време. Започни обиколката на стария град от музея – залите правят паметниците навън по-разбираеми. Остави поне час за четирите зали и питай на място дали се снима.

НА МЯСТО Ул. „Месамбрия“ № 2А. Делнични дни лятно 9:00–13:00 и 14:00–17:00. Вход 4,60 €, деца 2,30 €. (Проверено 27.10.2026)

Малко Търново: телефонна кабина с птичи гласове

Музей във възрожденски къщи и местността, където през 1903 г. е приет планът за въстанието.

МУЗЕЙТ Е НАСТАНЕН във възрожденски къщи от края на XIX в., а от 2010 г. и в дома на капитан Стамат Икономов – един от идеолозите на въстанието. Сред най-необичайните части на музея е природната сбирка: през телефонна кабина се слушат птичите гласове, а в „тъмна стая“ е пресъздадена нощната гора. В двора лапидариумът събира надгробни плочи, жертвеници и надписи на гръцки.

В землището на село Стоилово е Петрова нива. През лятото на 1903 г. тук се събира конгресът на Одринския революционен окръг и приема плана за въстание в Тракия. Бунтът е смазан жестоко. В паметника от 1958 г. са костите на войводата Георги Кондолов, а за стогодишнината е построена църквата „Света Петка“.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Една зала в музея е за нематериалното наследство: нестинарството, което ЮНЕСКО вписва в списъка си през 2009 г., Белия кукер и други странджански обичаи.

МИСИЯ Намери в природната сбирка телефонната кабина, от която се чуват птичите гласове, и послушай ги.

СЪВЕТ Петрова нива е извън града – предвиди отделно време за пътя. Провери работното време на музея. Ако те интересуват обичаите, питай там за възстановките на обреди в двора.

НА МЯСТО Музеят е на ул. „Константин Петканов“ № 1А. V-X пн–пт 8:00–17:00. Вход 5 €, учаци 3 €. Петрова нива – вход безплатен. (Проверено 27.10.2026)

7а

Айтос: трима каменни братя и един бодлив храст

Три скали като великани, легенда за вдлъбнатини-казани и две екопътеки, които тръгват от тях.

НА ОКОЛО 300 м източно от Айтос, в парка „Славеева река“, стърчат скали с вид на три човешки фигури. Според най-известното предание това са трима братя с огромна сила, пазили крепостта „Аетос“. Под стъпките им камъкът отстъпвал и оставали вдлъбнатини, големи като казани – затова местността се казва Казаните.

От 1972 г. скалите са природна забележителност, а околният пейзаж напомня каменна пустиня. От скалите тръгват две екопътеки. Първата, по червената маркировка, стига до „Орела“, бронзова статуя – символ на Айтос, – и се връща през Казаните и изворите на Славеева река. Втората отива на изток към Съдиево.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Айтоският клин, наричан още генгер, е нисък бодлив храст, но корените му стигат до 4 м. Расте естествено само около тези скали и Казаните.

МИСИЯ Следвай червената маркировка на първата екопътека до „Орела“ – бронзовата статуя, символ на Айтос.

СЪВЕТ Обуей обувки със сцепление: пътеките са по каменист терен. Носи вода през топлиите месеци и следвай маркировката. Не късай растения – айтоският клин е застрашен вид.

НА МЯСТО Скален феномен в парк „Славеева река“, на около 300 м източно от Айтос. Свободен достъп, 8:00–18:00. (Проверено 27.10.2026)

86

5

Царево: 36 монети на Мостис и злато от Синеморец

Сребърни тетрадрахми и накити на знатна тракийка – намерени край Синеморец.

МУЗЕЯТ В ЦАРЕВО отваря на 6 декември 2012 г. и се смята за най-големия южно от Бургас. В залите има находки на го три хилядолетия от Крайморска Странджа, а освен постоянната експозиция се сменят и гостуващи изложби – понякога на частни колекционери.

Двете съкровища са намерени край Синеморец. Сребърното, от септември 2012 г., е от 199 тетрадрахми, а златното – накити на знатна тракийка от III в. пр. Хр. Така се вижда колко богата е била тук тракийската аристокрация и как е била свързана с гръцкия свят.

ЗНАЕШЕ ЛИ? До 1991 г. науката познава само 11 монети на тракийския владетел Мостис – в Ермитажа и в сбирки в Париж и Ню Йорк. В Царево са 36.

МИСИЯ Спри пред витрините със съкровищата от Синеморец и разгледай отблизо накитите и монетите.

СЪВЕТ Провери работното време. Питай какви гостуващи изложби има в момента – програмата се сменя. В Бургаска област лесно го съчетаваши със Созопол и Малко Търново.

НА МЯСТО Музеят е на ул. „Пенека“ № 12. 15.09–30.06 пн–пт 8:00–17:00. Вход 2,50 €, непълнолетни 1,50 €. (Проверено 27.10.2026)

Чирпан: гостната, подредена за Пейо и Лора

През есента на 1913 г. семейството на Яворов подрежда гостната за Пейо и Лора – и тя стои така и до днес.

5

ЯВОРОВ СЕ РАЖДА в Чирпан на 1 януари 1878 г. по стар стил и живее в тази къща, докато навърши седемнадесет. Къщата е скромна – със зимник, кладенец в двора и малка веранда. В „Пейовата“ стая са работната му маса и леглото с метални решетки. Гео Милев съветва близките още през 1924 г. да не променят нищо – домът един ден ще е музей.

Съседна е галерията на Никола Манев, в къща с изрисувана фасада, която чирпанлии наричат „Къщата на бая“. На около 14 км от града, над село Златна ливада, е женският манастир „Свети Атанасий“, подслонявал в османско време Паусий Хилендарски, хайдути и Васил Левски.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Яворовите януарски дни – четения, изложби и срещи в къщата, от 1968 г. – започват на 13 януари, рождения ден на поета по нов стил.

МИСИЯ Потърси в двора скулптурата „Майка Makeгония“ на Иван Лазаров и бюста на поета.

СЪВЕТ Провери кога е отворена къщата-музей, а галерията „Никола Манев“ по данни на БТС е затворена за ремонт. Манастирът е действаща обител: облечи се скромно и пази тишина.

НА МЯСТО Къща-музей на ул. „Крачолови“ № 26. Пн–пт 8:00–17:00, сб–нд 9:00–16:00. Вход 4 €, учаци и пенсионери 2 €. (Проверено 27.10.2026)

Какво би хванал пак?

Тази страница е за теб. Запиши печатите от главата, които си хванал, и какво ще запомниш от тях: времето, пътя, хората по пътя и какво яде.

Печат № _____ Дата _____ С кого _____

Какво видях:

Какво ще запомня:

Печат № _____ Дата _____ С кого _____

Какво видях:

Какво ще запомня:

Печат № _____ Дата _____ С кого _____

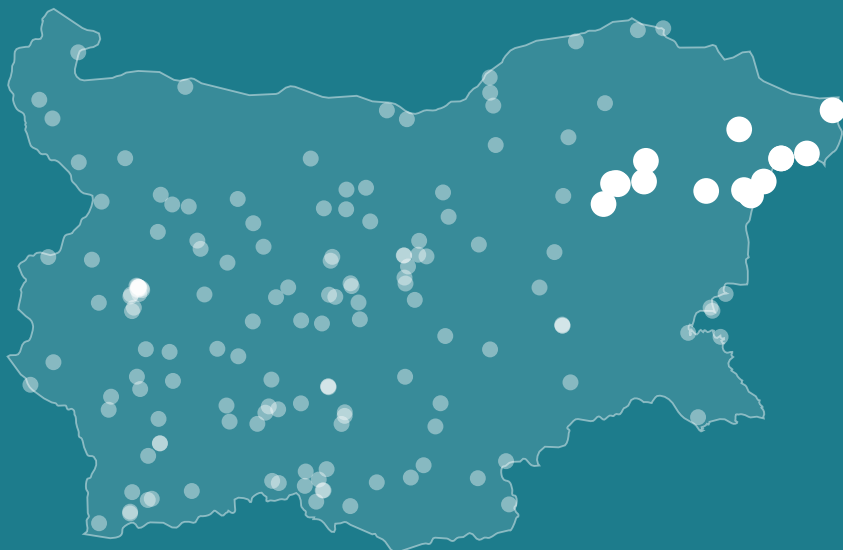
Какво видях:

Какво ще запомня:

6

Северно от Балкана до морето

Конник в скалата, мозайки с митове и червени скали

Тук са първите български столици – Плиска и Велики Преслав, – Магарският конник и Шуменската крепост. После пътят слиза към морето: във Варна са музеят със златото и Аладжа манастир, а нататък е Добруджа с Балчик, нос Калиакра и Дуранкулак.

Почти всичко е на открито: резервати с разкопки, скален релеф, нос с вятър, градини по брега. Затова вземи вода и шапка, а на Калиакра – и връхна дреха.

НЕ ПРОПУСКАЙ В ТАЗИ ГЛАВА

Магарският конник – издялан на 23 м височина в скалата; кой е изобразен, учените още спорят.

Варненското злато – около 6 кг злато от некропол, определено като най-старото в света.

Балчик – каменни вили в парка край морето, „Тихото гнездо“ на румънската кралица Мария.

ПЕЧАТИТЕ В ТАЗИ ГЛАВА

98	Резерват „Велики Преслав“	144	94	Музей, крепост и пещера	145
95	Томбул гжамия, Шумен	146	94а	„Бисерна“, Шумен	147
97	Магарски конник, Магара	148		„Създатели на българската	
10	Музей на мозайките, Девня	150	96	гържавя“, Шумен	149
9	Регионален исторически музей, Варна	152		Резерват „Плиска“ и Голямата	
98	Аладжа манастир и Римски терми, Варна	154	96	базилика	151
24а	Ботаническа градина, Балчик	156	9а	Парк-музей „Владислав	153
248	Комплекс „Дуранкулак – Хамангжия“	158	24	Варненчик“, Варна	155
			246	Военноморски музей, Варна	157
			23	Комплекс „Двореца“, Балчик	159
				Исторически музей Каварна и	
				нос Калиакра	
				Галерия и Дом-паметник	
				„Йордан Йовков“, Добрич	

Велики Преслав: златен век с железни скоби и водопровод

Цар Симеон иска столица, която да съперничи по блясък на Константинопол.

ЖЕЛЕЗНИ СКОБИ СА гържали каменните блокове заедно, градът е имал водопровод и канализация, а банята – погово отопление. Звучи съвсем модерно, но това е Преслав, столица на България от 893 г. Цар Симеон познава добре Константинопол и иска новият град да му съперничи по блясък. Дворцовият комплекс е бил свързан с тронната палата чрез така наречената „топла връзка“.

Днес резерватът пази около 500 ха от средновековния град, а музеят – оригинални творби от епохата на Симеон. Основава го през 1906 г. учителят Йордан Господинов с дружеството „Тича“. Господинов няма специално образование, но не вярва, че старините са изцяло разграбени, открива Кръглата църква и затова го наричат „българският Шлиман“.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Преславското златно съкровище в музея брои над 170 изделия от злато, сребро и бронз. Там са и рисуваната бяла керамика, и керамичният иконостас от Дворцовия манастир.

МИСИЯ Намери скромния паметник на Йордан Господинов – го църквата, където сам е пожелал да бъде погребан.

СЪВЕТ Резерватът е голям и неравен: обуй се удобно, вземи вода и шапка. Започни от музея – така по-лесно си представяш града в разцвета му.

НА МЯСТО Ежедневно 9:00–17:00 (зимно работно време от 26.10.2026). Общ билет за музея и резервата 5 €, ученици и студенти 2 €. (Проверено 27.10.2026)

Шумен: тракийска гробница, крепост и пещера с мостчета

Гробница в музейна зала, хилядолетна твърдина и пещера, която хората делят с прилепите.

В ЗАЛАТА ЗА античността на шуменския музей можеш да видиш тракийска гробница от IV в. пр. Хр. Идва от могила край Смядово, а гробници в музейни зали се срещат рядко. Втората спирка е Шуменската крепост, позната на местните като Стария град. Траките се заселват там около XII в. пр. Хр., а хилядолетният ѝ живот свършва през 1444 г., когато крепостта пада и е опожарена при кръстоносния поход на Владислав III.

Третата е пещерата „Бисерна“, наричана още Зангана. Галериите са на два етажа, а по долния тече подземна река. Пътеката за посетители е гълга около 800 м, с мостчета и осветление. Входният тунел е прокопан така, че хората и прилепите да ходят по различни пътища.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Името „Бисерна“ идва от блещукащите капки по сталактитите, уловени от фенерите на първите проучватели.

МИСИЯ Намери в залата за античността тракийската гробница и си представи, че някога е била в могила край Смядово.

СЪВЕТ Вземи допълнителна греха и обувки, които не се пързаят – в пещерата е хладно. Заради колонните прилепи в някои периоди достъпът се ограничава, а работното време на трите обекта е различно – провери го предварително.

НА МЯСТО В пещера „Бисерна“ посещението се отбелязва с печат или QR код. Пролет и есен, ср-нд, с водач; вход 5,11 €, учаци и пенсионери 4,09 €. (Проверено 27.10.2026)

Томбул джамия: купол, който израства от квадрат

Най-голямата джамия в България носи колони от двореца в Плиска.

КВАДРАТНА ОСНОВА, осмоъгълник, кръг и накрая купол на 25 м височина – така се изкачва молитвената зала на Томбул джамията. Името е от формата на купола: на турски „томбул“ значи закръглен, издут. Строителите започват през 1740 г. и работят четири години, а минарето се извисява на 40 м. Някога храмът е стоял в средата на града, а днес е в югозападната му част.

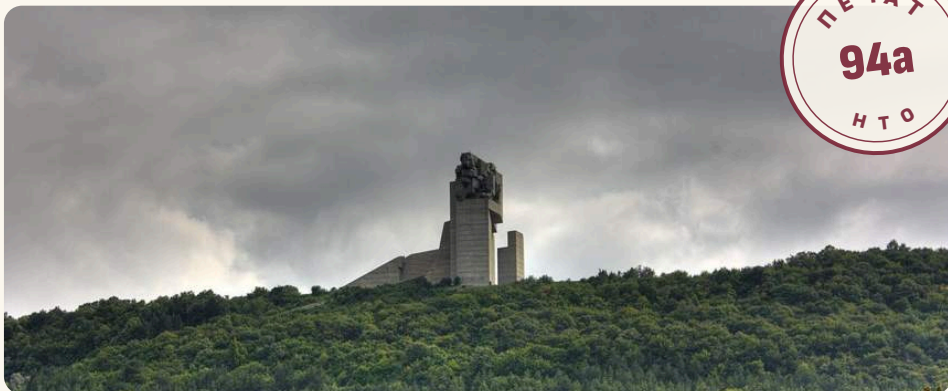
По стените се виват растителни и геометрични мотииви, а между тях са надписи с откъси от Корана. Подпорните колони са взети от двореца на първите български владетели в Плиска. Дворът е обграден със сводове пред дванадесетте стаи на учениците от медресето, а в него стои шадраванът за ритуално измиване.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Местното предание разказва, че Шериф Халил, роден в Мадара, станал паша в Цариград и издигнал джамията в памет на баща си.

☐ **МИСИЯ** Потърси по стените на молитвената зала растителните и геометричните мотииви и надписите – откъси от Корана.

СЪВЕТ Тук се молят и днес: облечи се скромно, пази тишина, събуй обувките, когато ти кажат, и съобрази посещението с часа на молитва.

НА МЯСТО Джамията е на ул. „Г. С. Раковски“ № 21. Ежедневно 9:00–18:00, вход 2,05 €. (Проверено 27.10.2026)

„Създатели на българската държава“: осем бетонни тела над Шумен

Аспарух с меч в земята, лъв над всичко и послание, вградено в основите.

ОСЕМ БЕТОННИ ТЕЛА оформят две полузали и разказват събитията от VII до X в. Най-голямата фигура е на хан Аспарух – на кон, с меч, забит в земята. Наблизо са Тервел, Крум и Омуртаг, а в бетона са изсечени откъси от византийски хроники и известни думи на Омуртаг.

Решението за строежа е взето през 1977 г., а откриването е на 28 ноември 1981 г. – за 1300-годишнината на българската държава. Скалата на платото е разбита с хиляди взривни сондажи, вложени са над 50 000 куб. м бетон. Цветните мозайки смекчават строгите форми, а над всичко стои лъв – знак за българската сила.

ЗНАЕШЕ ЛИ? От началото на 1979 г. в основите лежи капсула с послание до идните поколения.

МИСИЯ Потърси изсечените думи на Омуртаг за човека, който си отива, и за онзи, който идва след него.

СЪВЕТ Паметникът е на платото, под открито небе – облечи се според времето и вземи вода. Не бързай в двете полузали: надписите и мозайките искат да се гледат отблизо. Провери режима на посещение.

НА МЯСТО IV–IX 8:30–19:00, X–III 8:30–17:00. Вход 3,07 €, пенсионери 2,05 €, деца и студенти до 26 г. 1,53 €. (Проверено 27.10.2026)

Магарският конник: загадка, издялана на 23 метра височина

Копие, паднал лъв, куче и въпрос, по който учените още спорят.

КОННИКЪТ Е ИЗДЯЛАН през VIII в. в отвесна скала, на 23 м над земята. С лявата ръка гържи юздите, а копието в дясната сочи към лъв, който лежи пред коня; в композицията има и куче. Гръцки надписи около фигурата разказват за времето на ханове Тервел, Омуртаг и Кормисош. Кой точно е изобразен, учените още спорят.

Първите изследователи мислят за хан Крум, други – за Омуртаг или Тервел, а новите тълкувания допускат божество, което българите са почитали. В резервата е и Голямата пещера – надвиснала скала, висока около 30 м, подслон за хора още в праисторията. Траките я правят светилище на нимфите.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Релефът е паметник на световното културно наследство на ЮНЕСКО, а Магара понякога е наричана „Българската Троя“.

МИСИЯ Погледни нагоре и намери на релефа копието, падналият лъв и кучето.

СЪВЕТ Релефът е високо в скалата, затова вземи бинокъл или фотоапарат с добро увеличение, за да видиш детайлите. В подножието е неравно – обуй обувки със сцепление.

НА МЯСТО IV–X 9:00–19:00, XI–III 8:30–17:00, без почивен ден. Вход 3,58 €, ученици и студенти 1,53 €. (Проверено 27.10.2026)

Плиска: столицата с тайни изходи при обсада

Три пояса защита, дворец с бани и една столица на равно място.

ДВОРЕЦЪТ НА ХАН Крум заема около 500 кв. м и е с водохранилище, бани и тайни изходи за бягство при обсада. Градът е защитен от три пояса: ров с насип, каменна стена, висока около 12 м, и тухлено укрепление при цитаделата. Плиска е столица от 681 до 893 г. и е на равно място – често това се обяснява със степния произход на българите.

През XVII в. там има селище Абоба. През 1884 г. Константин Иречек предполага, че руините край него са остатъци от града, за който пишат византийските хронисти. Тронната зала и Голямата базилика, открити при разкопките с участието на Карел Шкорпил, потвърждават, че тук е била първата столица.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Под олтара на Голямата базилика има по-ранна сграда. Учените спорят дали е гробница на Боян Енравота, брат на хан Маламир, или мавзолей на владетели.

☐ **МИСИЯ** Намери Голямата базилика, на около 1,3 км от източната порта на Вътрешния град, и потърси каменната стена, която я огражда.

СЪВЕТ Разкопките са на открито, на голяма площ – вземи вода, шапка и удобни обувки. Голямата базилика е по-далеч от Вътрешния град, затова остави време и за нея.

НА МЯСТО IV–X 8:30–19:00, XI–III 8:30–17:00, без почивен ден. Вход 3,58 €, ученици и студенти 1,53 €. (Проверено 27.10.2026)

Девня: римска къща, чиито подове разказват митове

Музей над основите на римски дом: 21 помещения и мозайки в 16 цвята.

МУЗЕЯТ В ДЕВНЯ стои право върху основите на богата римска къща от Марцианопол. Домът е голям колкото цял квартал – почти 38 на 37 м – и има 21 помещения около вътрешен двор с кладенец. Поговете на пет от стаите и на портика са мозайки от гребни кубчета, наречени тесери. Майсторите са ползвали мрамор, варовик, цветно стъкло и печена глина и са стигнали до 16 цвята.

В спалнята е рядката сцена „Сатир (Зевс) и Антиона“, придружена от гръцки надпис с имената на героите. В приемната зала орелът на Зевс отвлича Ганимед – засега единствената мозайка в България с такъв сюжет.

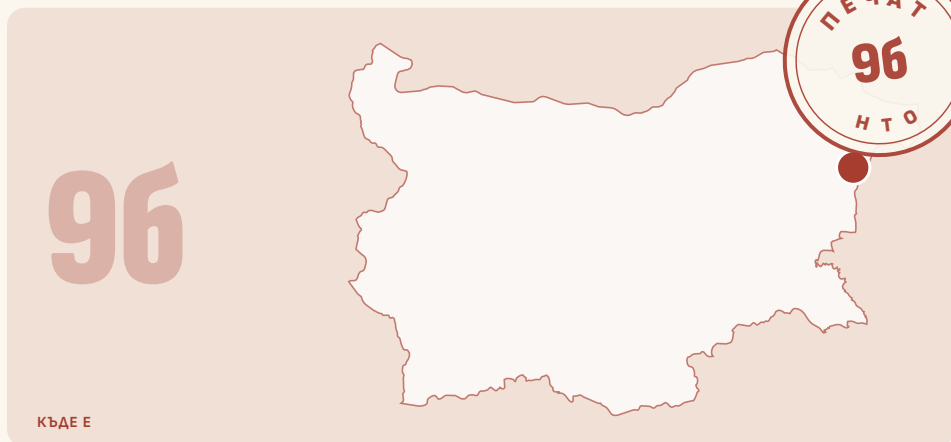
ЗНАЕШЕ ЛИ? В трапезарията е щитът на Атина с главата на Медуза; според вярванията той е пазел дома и стопаните му от зло.

МИСИЯ Намери в женската стая мозайката „Сезони“ и потърси на нея бюста на Есента – млада жена в златотъкана греха.

СЪВЕТ Върви точно по пътя, който показва персоналът – мозайките са оригинални и чувствителни. Дали може да се снима, попитай на място, а работното време провери предварително: почивните дни може да са необичайни.

НА МЯСТО Музеят в Девня, ул. „Съединение“ № 73, е затворен от август 2026 г. заради основен ремонт; дата за откриване не е обявена. (Проверено 27.10.2026)

Парк-музей „Владислав Варненчик“: разходка по бойно поле

Мавзолей в тракийска могила, еничарски ров и саркофази с гербовете на участвалите държави.

НА 10 НОЕМВРИ 1444 г. край Варна се срещат армията на Владислав III, крал на поляците и унгарците, и силите на султан Мурад II. Кралят пада в боя и оттогава остава в историята като Варненчик. Днес паркът – около 30 декара – е в средата на някогашното поле, между кварталите „Владислав Варненчик“ и „Младост“.

Още при Кримската война полски военни поставят първия паметник на сражението, но той се загърбва за кратко. През 1935 г. в тракийска могила е изграден символичният мавзолей на краля. В парка ще видите още мястото на командния пункт на Мурад II.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Планът на парка е на чеха Антон Новак – същия, на когото Варна дължи идеята за Морската градина.

МИСИЯ Намери символичните саркофази в парка и преброй колко държави са представени с герб.

СЪВЕТ Освен залите планирай и време навън – мавзолеят, могилите и саркофазите не са на едно място, а из целия парк.

НА МЯСТО Вт–сб 10:00–18:00. Вход 4,09 €, учаци и пенсионери 1,02 €; последната сряда от месеца е безплатно. (Проверено 27.10.2026)

Варненското злато: гривни и скиптри от некропола

Около 6 kg злато от некропол край Варна – определяно като най-старото в света.

ПРЕЗ 1972 г. край Варна е намерено злато, което се датира към 4600–4200 г. пр. Хр. Повечето накити и гривни са ковани или отлети. Пробата на метала е от 13 до 23 карата, а цялото количество тежи около 6 kg.

Идеята за музей е на братята Шкорпил, пионери на българската археология. Първата му експозиция е подредена на 11 юни 1906 г. в Девическата гимназия, а Карел Шкорпил го ръководи до смъртта си през 1944 г. Самата сграда, проект на арх. Петко Момчилов от 1892–1898 г., е неоренесансова, на два етажа, с голям вътрешен двор.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Ако се съберат всички други праисторически съкровища от същата епоха, пак ще са по-малко и по-леки от златото на този некропол.

☐ **МИСИЯ** Потърси сред находките от некропола скиптрите – белег, че погребаните са имали голяма светска или духовна власт.

СЪВЕТ Планирай два-три часа – залите са много, а експозицията обхваща хилядолетия.

НА МЯСТО Археологическият музей е на бул. „Мария Луиза“ № 41. X–IV 10:00–17:00, нг и пн почивни. Вход 10 €, учащи 4 €. (Проверено 27.10.2026)

Варна: музей в бивше казино, с вертолети в двора

Торпедоносецът „Дръзки“ е единственият запазен в света кораб от своя клас.

ПРЕДИ ДА СТАНЕ МУЗЕЙ, сградата от 1890 г. е била казино, от 1911 г. дом на италианското консулство, после курортна вила „Диана“, а от 1946 г. щаб на Техническият флот. Експонатите в залите са близо 1000, но това е само един процент от фондовете. Каменни котви навяват спомени за аргонавтите, а възстановка на оръдейна палуба от XVIII в. идва със звукови ефекти от морска битка.

В двора са два вертолета, корабни оръдия, морски мини, старият фар на варненското пристанище и торпедният катер 123 К. „Дръзки“ е построен в началото на XX в., а от есента на 1957 г. е музеен експонат.

ЗНАЕШЕ ЛИ? В двора е и яхтата „Кор Кароли“ – с нея капитан Георги Георгиев извършва първото българско самотно околосветско плаване.

МИСИЯ Преброй в двора вертолетите, намери торпедния катер 123 К и яхтата „Кор Кароли“.

СЪВЕТ Не пропускай двора: там са повечето от най-интересните експонати. По стълбите и палубата на кораба-музей внимавай. Печатът се слага на касата на музея; работното време провери.

НА МЯСТО Бул. „Приморски“ № 2. Вт–сб 10:00–18:00. Вход 4,09 €, учаци и пенсионери 1,02 €. (Проверено 27.10.2026)

Аладжа манастир: обител в скалата без запазено име

Манастир, изсечен в скала, и римски бани с подово отопление – две лица на Варна.

ПЪРВОНАЧАЛНОТО ХРИСТИЯНСКО ИМЕ на манастира не е стигнало до нас. Карел III корнил записва предание, според което е посветен на Св. Спас. От 1960 г. българите му казват „Света Троица“, а „аладжа“ значи „пътър, шарен“. На около 17 км от Варна, в отвесна скала, манастирът има два етажа: долу са църквата, килиите на монасите и трапезарията, а горе – естествена ниша с параклис.

В центъра на Варна са руините на римските бани на Одесос – с площ около 7000 кв. м и сводове, високи над 20 м. Служили са и за вътрешна крепост, през османската епоха – за барутен склад, а в подземията им дълго е имало затвор.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Хипокаустът – подовото отопление на термите – е пускал горещ въздух под двойния под и по кухни в стените.

☐ **МИСИЯ** От пътеката потърси двете нива на манастира: долу – църквата и килиите, а горе – естествената ниша с параклис в източния ѝ край.

СЪВЕТ Манастирът е извън града, термите – в центъра, затова планирай време за всеки поотделно. По неравните пътеки и стъпала до манастира обуй удобни обувки, а работното време провери предварително.

НА МЯСТО Аладжа манастир: V–X 9:00–17:00, декември–февруари затворен. Вход 5 €, учащи 3 €. Римски терми: вход 4 €. (Проверено 27.10.2026)

Балчик: дворецът, в който кралицата остава сърцето си

Малки каменни вили, 46 сгради и Мостът на въздишките – по брега на морето.

РУМЪНСКАТА КРАЛИЦА МАРИЯ умира на 18 юли 1938 г. Последното ѝ желание е сърцето ѝ да остане в двореца – този, който тя самата нарича „Тихото гнездо“. Мястото я привлича с мекия си климат и белите скали. След Крайовската спогодба от 1940 г. Южна Добруджа се връща на България, а сърцето е пренесено в Румъния.

Помпозни сгради тук няма: малките каменни вили с керемидени покриви стоят разпръснати из парка, а алеите са прокарани така, че да заобикалят големите гървета край реката. Параклиът „Стела Марис“ от 1929–1930 г. повтаря църква от XV в. в Кипър, която Мария е харесала при пътуване.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Изворите „Бял кладенец“ и „Чатал чешма“ едно време въртят колелата на воденици, а днес хранят водопадите, каналите и водните огледала.

МИСИЯ Спри при Нимфеума – римската лоджия – и се вслушай в триструйната чешма, която тук тече от векове.

СЪВЕТ Има големи генивелации и много стълби, така че обуи удобни обувки. През лятото излез сутрин или късния следобед и вземи вода. Условиата за вход и работното време провери предварително.

НА МЯСТО Печатът е в Инфо центъра на културния институт и в „Тихото гнездо“. От 26.10 до март 8:30–17:00. Вход 10 €, учащи 3,60 €. (Проверено 27.10.2026)

Балчик: кактуси, които зимуват под сняг

Над 4600 вида растения и параклис, който самите растения са превърнали в храм.

ЧАСТ ОТ КАКТУСИТЕ тук са студоустойчиви и нерядко зимуват под сняг. В оранжерии с площ 800 м² целогодишно са показани над 2600 вида, от които повече от 400 са световно защитени. Най-старите едри екземпляри са на над 70 години.

Градината е основана през 1955 г. и заема 194 дка в парка на бившата кралска резиденция. Градината „Разсадника“ на 11 дка е направена за посетители с увреждания: алеите са достъпни, а незряците могат да докосват и да помиришват растения, описани на брайлово писмо.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Сред екзотичните дървета в парка са гинкото, метасеквойата и бонбоненото дърво, а в парниците зреят лимони, банани и папая.

МИСИЯ Намери Зеления параклис в градината „Разсадника“ и виж как растенията са превърнали семпла конструкция в храм.

СЪВЕТ Колекциите и терасите са на голяма площ, затова не бързай. Стой на алеите и не късай растения: част от територията е защитена местност.

НА МЯСТО В комплекса „Двореца“, ул. „Акад. Даки Йорданов“ № 1. XI–III 8:30–17:00. Вход 10 €, учаци и пенсионери 3,60 €. (Проверено 27.10.2026)

Калиакра: червени скали и откъде идва името Добруджа

Нос с пещери и арки в основата, музей с монети и делфини в морето.

СКАЛИТЕ НА КАЛИАКРА падат до 70 м към водата. Червеникавият цвят е от глина с железни окиси, която държи варовика заедно. Носът навлиза на около 2 км в морето, а вълните са дълбали в основата му пещери, ниши и арки. Тук гнезди аристотелевият корморан.

През втората половина на XIV в. Калиакра е на върха на силата си като столица на княжеството на Балик и Добротица – от тях идва и името Добруджа. В музея в Каварна монетите – антични, византийски, венециански, западноевропейски – показват връзките на Карвунското княжество със Средиземноморието.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Тракийското племе тиризи дава на носа най-старото му известно име – Тиризис.

МИСИЯ Стой галеч от ръба, потърси червеникавия оттенък на скалите и огледай морето за делфини.

СЪВЕТ Вятърът на носа често е силен – вземи връхна греха и стой галеч от ръба на отвесните скали. Обувките да са със сцепление за каменистите участъци. Работното време на музея и резервата провери предварително.

НА МЯСТО Музеят в Каварна: пн–пт 8:00–17:00, вход 3,07 €. Музеят при Калиакра: 15.05–15.10 ежедневно 9:00–17:00. (Проверено 27.10.2026)

Дуранкулак: праисторическо селище върху каменни плочи

Къщи, частично вкопани в земята, и каменни основи край днешното езеро.

ПРЕДИ ОКОЛО СЕДЕМ-ОСЕМ хилядолетия край днешното Дуранкулашко езеро хората живеят в едноетажни къщи с куполовидни покриви, вкопани само отчасти в земята. Около 5100–5000 г. пр. Хр. се преместват на защитен от природата полуостров отсреща, днес наричан Големия остров. Селището там съществува до около 3800 г. пр. Хр.

Необичайното са основите. Повечето енеолитни селища на Балканите са от гърво и глина, а тук сградите стъпват върху масивни каменни плочи, над които стените са надградени с глина. В осем строителни хоризонта са проучени 27 сгради, а една голяма обществена постройка е с площ над 220 м².

ЗНАЕШЕ ЛИ? В края на плейстоцена тук няма езеро, а речна долина, която с покачването на нивото на Черно море постепенно става лагуна.

☐ **МИСИЯ** Огледай района около езерото и потърси Големия остров – полуострова, където хората се преместват около 5100–5000 г. пр. Хр.

СЪВЕТ Езерото е защитена местност – ходи само по обозначените пътеки и не плаши птиците. Разконките са на открито, затова вземи вода и шапка. Провери дали обектът е отворен и дали има беседи с водач.

НА МЯСТО Ср-нг: IV–X 10:00–18:00, XI–III 8:00–16:00; през юли и август всеки ден. Вход 6,14 €, ученици 3,07 €. (Проверено 27.10.2026)

Добрич: пишещата машина на Йовков и изкуство от хартия

Машина „Адлер“, архив от дъщеря му и галерия, в която хартията е материал за изкуство.

ПИШЕЩАТА МАШИНА „АДЛЕР“ е работила за Йовков през 1920–1927 г., докато той служи в българската легация в Букурещ. Днес тя е в Дом-паметника в Добрич, където е възстановен и кабинетът му от средата на 30-те години. В Добруджа писателят живее едва около десет години, но тя остава в сърцевината на творчеството му.

Втората спирка е Художествената галерия: девет зали на два етажа с живопис, скулптура и графика. Колекцията „Златото на Добруджа“ показва труда, празниците и сезоните в земеделския край, а „Хартията“ е събирана между 1995 и 2005 г. – единствена по рода си в страната.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Йовков подготвя сборниците „Песента на колелетата“ и „Вечери в Антимовския хан“ за печат на тази машина, изложена в музея.

МИСИЯ Намери в Дом-паметника пишещата машина „Адлер“ и възстановения кабинет на писателя.

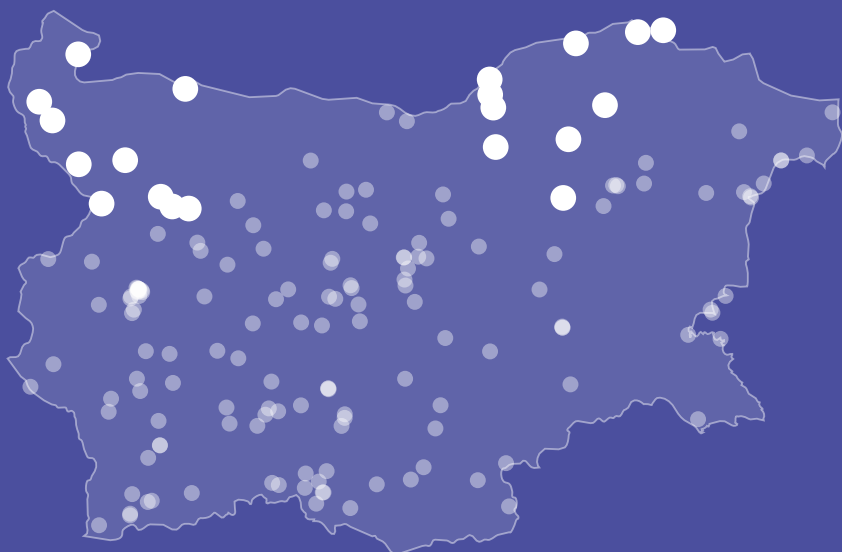
СЪВЕТ Работното време на двата музея провери, преди да тръгнеш. В галерията има и временни изложби – виж програмата.

НА МЯСТО Галерията е на ул. „България“ № 14, Дом-паметникът – на ул. „Ген. Гурко“ № 4. Пн–пт 9:00–12:30 и 13:30–18:00. Вход 2,56 €. (Проверено 27.10.2026)

7

Дунавският бряг

Пещера, която замръзва, пеликани в тръстиките и скали с имена

Северозападът по Дунав е крепостта „Баба Вига“ във Видин, Белоградчишките скали и пещерата Магура. Връх Ком се издига над Берковица, а Леденика е над Враца. Нататък са Русе със скалните църкви по Русенски Лом и Силистра с резервата „Сребърна“.

Има и места на памет за Ботевата чета – Околчица и параходът „Радецки“ – и Пантеонът на възрожденците в Русе: там се върви тихо. Около 2 юни Околчица и Козлогуй са много оживени, затова за тишина избери друг ден.

НЕ ПРОПУСКАЙ В ТАЗИ ГЛАВА

Баба Вига – два пояса стени, ров, широк 12 м, и мрачен занган с пранги.

Иваново – храмове, параклиси и килии, вкопани на различна височина в стените на каньона.

Белоградчик – скали с имена: Магоната, Конникът, Дервишът, а Кукувицата при силен вятър звучи като птица.

ПЕЧАТИТЕ В ТАЗИ ГЛАВА

14	Пещера Магурата, Рабиша	162	15	Белоградчишки скали и музей,	163
69	Музей и манастир, Чипровци	164	34	Връх Ком и музеите в Берковица	165
34a	Исторически музей, Монтана	166	16	Пещера Леденика и Исторически музей, Враца	167
17	Връх Околчица – лобното място на Ботев	168	16a	Археологически комплекс „Калето“, Мездра	169
18	Параход „Радецки“ и паметник на Ботев, Козлогуй	170	13	„Баба Вига“ и Исторически музей, Видин	171
50	Пантеон на възрожденците, Русе	172	506	Басарбовски скален манастир	173
50a	Ивановски скални църкви, Иваново	174	508	Манастир „Св. Марина“, Каран Върбовка	175
48	Резерват „Абритус“, Разград	176	49	Музей Исперих и резерват „Сборяново“	177
53	Музей на дунавския риболов, Тутракан	178	52	Резерват „Сребърна“	179
51	Исторически музей, Силистра	180	81	Мисионис и Славейковото училище	181
81a	Исторически музей, Попово	182			

Магурата: рисунки от гуано и вино в тъмното

Танцуващи фигури, ловци и слънца – праисторически, нарисувани с прилепно гуано.

В МАГУРАТА СА рисували с прилепно гуано. По стените има танцуващи фигури, ловци, маскирани участници в ритуали, животни, слънца, звезди и геометрични знаци, а в Слънчевата зала част от изследователите разчитат календар от 366 дни. Хората са обитавали пещерата хилядолетия, до ранната бронзова епоха – в Триумфалната зала са останали следи от колови жилища, пещи и парчета от керамични съдове.

Под земята всичко е в голям мащаб: галериите са дълги около 2,5 км, в Триумфалната зала има малко езеро, „Големият сталактон“ е висок 20 м, а сталагмитът „Пагналият бор“ – дълъг 11 м. През зимата тук са регистрирани над 2000 прилепи, а в пещерата живеят осем вида, приоритетни за опазване в Европа.

ЗНАЕШЕ ЛИ? В един от клоновете на пещерата отлежава пенливо вино – вътрешните условия са му подходящи.

☐ **МИСИЯ** Провери на място дали маршрутът включва сталагмита „Пагналият бор“ (11 м) и „Големият сталактон“ (20 м) – и ги сравни на око.

СЪВЕТ Провери предварително какво може да се разгледа – гостътът до Галерията с рисунките е бил спрял с административна мярка. Вътре е хладно, подът е хлъзгав: яке и стабилни обувки. Без светкавица и докосване на стените.

НА МЯСТО Всеки ден; групи с екскурзовод влизат в 10:00, 12:00, 14:00 и 16:00. Вход 7,16 €, учащи и пенсионери 5,88 €. (Проверено 27.10.2026)

Белоградчик: скали с имена и една, която кукува

Мадоната, Конникът, Дервишът, Лъвът – червеникавият камък има цял списък с жители.

ПОЧТИ ВСЯКА СКАЛА над Белоградчик си има име. В Централната група са Мадоната, Конникът, Дервишът, Лъвът и Камилата, а Кукувицата при силен вятър звучи като самата птица. Ръждивият цвят идва от железните оксиди в пясъчника, а водата, вятърът и резките смени на температурата са ваяли фигурите бавно. Масивът се проточва на около 30 км, а скалите стигат до 200 м.

Крепостта „Калето“ е вградена в скалите и има три части, всяка способна да се брани сама. В центъра на града Историческият музей е в Пановата къща от 1810 г. – с каменен приземен етаж и два чардака. Втрѐ са графиките на Феликс Каниц и иконите от Тревненската и Дебърската школа, а в двора – римски паметници.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Градът възниква заедно с крепостта, а името му се свързва с белия ѝ градеж – вграден сред червеникави скали.

МИСИЯ Потърси Кукувицата в Централната група и, ако духа силен вятър, се вслушай – скалата звучи като птицата.

СЪВЕТ Провери работното време на музея и крепостта. По стъпалата и откосите стъпвай внимателно, остани на маркираните пътеки и носи вода и допълнителна греха – времето в Предбалкана се сменя бързо.

НА МЯСТО Крепост „Калето“: всеки ден, 9:00–20:00 от 1 май до 14 септември, 9:00–17:00 от ноември до март. Вход 7,67 €, учаци и пенсионери 6,14 €. (Проверено 27.10.2026)

Чипровци: град, който печели медали с килими

Златарска школа, въстание от 1688 г. и манастирско крило, което прилича на крепост.

ПЪРВОТО ИЗВЕСТНО ПРОИЗВЕДЕНИЕ на чипровските златари е сребърен обков за евангелие – от 1567 г., за румънския манастир Тисмана. Районът е богат на руди и е населяван още от траките. През XVII в. градът дава книжовници и дипломати като Петър Парчевич. След въстанието от 1688 г. селището е опустошено, а завърналите се жители превръщат килимарството в основен поминък, а килимите им печелят медали на световни изложения.

Музеят е в бивше училище от 1896 г. Манастирът „Свети Иван Рилски“ е на около 5 км от града. Църквата му е от 1829 г., а седем икони в позлатения иконостас са рисувани от копривщенския зограф Христо Енчев. Жилищното крило е дълго 75 м и откън, заради наклона на терена, прилича на крепост.

ЗНАЕШЕ ЛИ? В Катеринината къща се поддържа единствената в България жива колекция от растения за багрене на вълна.

☐ **МИСИЯ** Намери в Катеринината къща живата колекция от растения за багрене на вълна, а в музея потърси злата с килимите.

СЪВЕТ Провери работното време на музея и на етнографската сбирка. В манастира се облечи подходящо и пази тишина; до камбанарията се стига по каменни стъпала – стъпвай внимателно.

НА МЯСТО Музеят: пн–пт 8:00–12:00 и 13:00–17:00, сб–нд 9:00–17:00. Манастирът е отворен всеки ден 8:00–20:00, вход свободен. (Проверено 27.10.2026)

Ком: 2016 метра и стихотворение, написано в Берковица

Асфалт до хижата, маркирана пътека до билото – и Вазов в двата края.

КОМ Е ВИСОК 2016 м – най-високата точка на Берковска планина. Северните му склонове са стръмни и каменисти, южните – полегати и тревисти. От хижа „Ком“ (Ком-нова), на 1506 м, маркирана пътека минава през седловината между Малък и Среден Ком и излиза на билото. В ясен ден оттам се виждат Берковица, Берковското поле и язовир „Огоста“.

Долу в Берковица Иван Вазов живее от март 1879 до септември 1880 г., докато оглавява Окръжния съд. Къщата му пази резбовани тавани, камина и турска баня в гръното на мъжката половина. Етнографският музей разказва за Берковица като занаятчийско селище, известно най-вече с грънчарството си.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Сам Вазов смята месеците в Берковица за един от най-плодотворните си периоди – там пише „Грамада“, „Митрофан и Дормидолски“ и „На Ком“.

МИСИЯ Потърси край върха плочата с барелеф на Вазов и стихове от „На Ком“.

СЪВЕТ Тръгни рано – времето на Ком се мени бързо. Билото е открито и при мъгла ориентирането е трудно: следвай маркировката, носи вода, ветровка и топла дреха. Печатът за върха е в хижа „Ком“ (Ком-нова).

НА МЯСТО Печатът за връх Ком е в хижа „Ком – нова“. Музеите: пн-пт 8:00–12:00 и 14:00–17:00, сб-нд 9:00–12:00 и 14:00–17:00. Вход 3,07 €, учаци 1,53 €. (Проверено 27.10.2026)

Монтана: музей, който не се събира в една сграда

Зала в центъра, 56 римски паметника с надписи в градината и крепост на хълма.

НАД 50 000 предмета – златни накити от римската епоха, средновековно съкровище от XIV в., икони, чипровски килими, оръжия – и никакъв общ покрив. Музеят е създаден през 1951 г., когато градът още се казва Михайловград. Днес експозиционната зала е в центъра, Михайловата къща пази изложбата „В света на баба и дядо“, а галерията „Кирил Петров“ показва около 150 творби.

Останалото е на открито. В Попската градина е лапидариумът, а на хълма Калето в югозападния край на града разкопките са открили порта с кула, казармени помещения и базилика. Крепостта е разрушена през VI–VII в., след което върху руините ѝ възниква славянско селище; в най-долните пластове има жилища още от каменно-медната епоха.

ЗНАЕШЕ ЛИ? 56-те римски паметника с надписи в Попската градина са единствените писмени извори за живота в римската Монтана през II–III в.

☐ **МИСИЯ** Намери в Попската градина лапидариума и провери дали ще преброиш всичките 56 римски паметника.

СЪВЕТ Обектите са на различни места в града – начертай маршрута предварително. За Калето питай в музея как може да се посети; теренът е неравен – обувки със сцепление.

НА МЯСТО Печатът е в Експозиционната зала, ул. „Граф Игнатиев“ 3. Пн–сб 8:30–12:00 и 12:30–17:00. Вход 1 €, учаци и пенсионери 0,50 €. (Проверено 27.10.2026)

Леденика: пещерата, която през зимата замръзва

Овчарите са държали в нея млякото си на хладно, а в Концертната зала са изнасяни концерти.

ОТ КРАЯ НА ноември до май първите зали на Леденика се покриват със скреж, висулки и ледени водопади, а в Преддверието израства огромна ледена колона. Входът лежи на гъното на Леденишкия увал – вдлъбнатина като леген, където студеният въздух се стича навътре. Оттук идва и името. Тесният проход Плъзнята се минава приведен, а Концертната зала е около 60 на 45 м и висока до 23 м.

Музеят във Враца работи от 1953 г. и пази Рогозенското съкровище. В залите му има още скелет на млада жена, живяла преди около 8000 години, и златен лавров венец от Могиланската могила, а отделна експозиция е посветена на Ботев и четата му.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Рогозенското съкровище – 165 сребърни съда, от които 131 позлатени – е намерено случайно през 1985 г. в градина в село Рогозен.

МИСИЯ Потърси в Концертната зала сред образуванията Крокодила, Дядо Коледа и Къщичката на Баба Яга.

СЪВЕТ Вътре е студено и влажно – топла греха и обувки със сцепление. Проходът Плъзнята се минава приведен, внимавай с главата. Легът е най-добре видим зимата и пролетта. Не докосвай образуванията; провери работното време.

НА МЯСТО Леденика: всеки ден 9:00–18:00, последно близане 17:00. Вход 8,18 €, учаци и пенсионери 6,14 €. (Проверено 27.10.2026)

Околчица: последната битка на Ботевата чета

35-метров обелиск, видим отдалеч, и скала с издълбан надпис.

ПРЕЗ МАЙ 1876 г. четниците на Ботев завземат парахода „Радецки“, слизат на брега при Козлогуй и след три дни сражения стигат до Врачанския Балкан. Укрепват се на върховете Камарата и Купена. На югоизточния склон на Камарата, над падината Йолковица, Ботев е улуцен от куршум.

Днес мястото е отбелязано със скала с надпис, а на върха се издига 35-метров обелиск. От 1947 г. насам националният поход „По стъпките на Ботевата чета“ води от Козлогуйския бряг до Околчица – участниците пристигат на 1 юни, а на 2 юни тук идват хиляди.

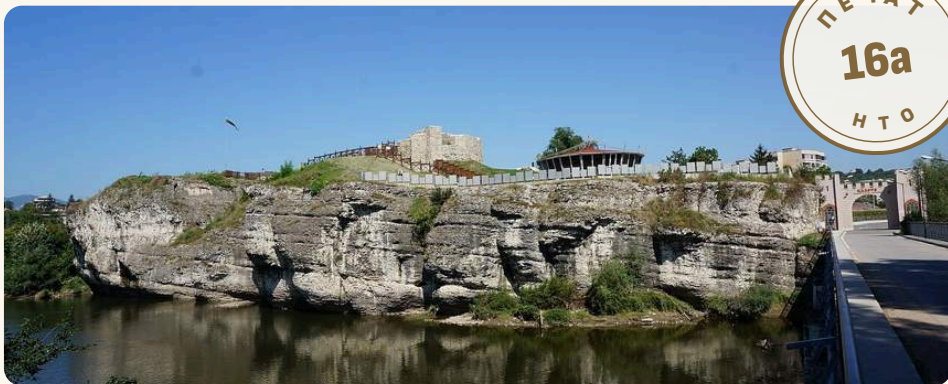
ЗНАЕШЕ ЛИ? Паметникът е замислен още през 1901 г. от комисия, в която участват девет от оцелелите четници, но е издигнат чак в края на 30-те години на XX в.

МИСИЯ Намери скалата с издълбания надпис, която отбелязва мястото, където е паднал Ботев.

СЪВЕТ Около 2 юни районът е много оживен – за тишина избири друг ден. Хижата край паметника по налични данни не работи, затова не разчитай на нощувка. По налични данни печатът е в Челопек и във Враца – провери предварително.

НА МЯСТО Печатът е в къща-музей „Баба Илиџа“ в с. Челопек или в Регионалния исторически музей във Враца. Достъпът до върха е свободен. (Проверено 27.10.2026)

Калето в Мездра: седем хилядолетия на един рид

Два черепа на тур, бронзов орел и „Ключ към Северозапада“ – на левия бряг на Искър.

НА ПОЧТИ 4 м дълбочина археолозите намират жертвеник с два симетрично поставени черепа на тур – диво говедо, почитано като божество. „Светилището на тура“, разкрито през 2008 г., е от времето на двете най-ранни укрепени селища на рида – и двете загиват в пожари. Около две и половина хилядолетия по-късно на същото място траките от племето трибали създават свое светилище.

Римляните укрепват хълма след присъединяването на областта през I в. Под основите на стената е намерена бронзова фигура на орел, а бронзов ключ от най-представителната сграда археолозите тълкуват като „Ключ към Северозапада“. Крепостта пада в XI в., но през Второто българско царство, под името Дърманица, отново участва в отбраната срещу османците. Изоставена е през XIV в.

ЗНАЕШЕ ЛИ? В основите на римския храм е открита неупотребявана монета на император Александър Север, принесена като дар.

МИСИЯ Тръгни по маршрута покрай основите на стената и потърси овъгления пласт – следа от най-ранното селище.

СЪВЕТ Започни от експозиционната зала – макетът на римската крепост помага да се ориентираш. Между нивата има стъпала и наклони, а ридът е открит на слънце и вятър: удобни обувки, вода, шапка.

НА МЯСТО Комплексът е отворен всеки ден: зимно 8:00–17:00, лятно 9:00–18:00. (Проверено 27.10.2026)

Козлодуй: параходът, за който над милион деца събират пари

Започва със сметка от 2,50 лв., а завършва с кораб на Козлодуйския бряг.

ПРЕЗ 1964 Г. журналистката Лиляна Лозанова от „Септемврийче“ открива банкова сметка с 2,50 лв. и започва кампания за възстановяването на парахода „Радецки“. Включват се над милион деца, които събират средства с билки и бригади. Репликата е посрещната на Козлодуйския бряг на 30 май 1966 г. и оттогава е музей – днес клон на Националния исторически музей.

Оригиналният „Радецки“ е построен през 1851 г. През май 1876 г., докато плава нагоре по Дунав, на борда му се качват на групи Ботев и четниците, преоблечени като обикновени пътници. Войводата връчва на капитана писмо на френски, с което иска кораба да спре при Козлодуй. Капитанът изпълнява молбата и по-късно описва как въстаниците падат на колене и целуват земята.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Козлодуйци започват да почитат четата още през май 1878 г. с курбан – заклани са 200 агнета, по едно за всеки загинал боец.

☐ **МИСИЯ** Потърси на борда салона първа класа, където са погредени вещите на Ботев и четниците.

СЪВЕТ Правилата за снимане на борда могат да се различават – питай на място. Провери предварително работното време на кораба музей. Около 2 юни в Козлодуй е много оживено заради честванията – за тишина избири друг ден.

НА МЯСТО Печатът е в хижа „Козлодуйски бряг“ в парка. Параходът е временно затворен заради ниското ниво на Дунав; вход 5 €, учаци и пенсионери 2 €. (Проверено 27.10.2026)

Баба Вига: замъкът на сестрата, която останала сама

Два пояса стени, ров и зандан с пранги – плюс легенда за три сестри.

ЗАМЪКЪТ ИМА ДВА концентрични пояса стени, а около тях е изкопан ров, широк 12 м и дълбок 6 м. Крепостта е издигната върху част от римската Бонония. Същинският замък се строи от X в., а най-голямото си разширение получава при цар Иван Срацимир през XIV в. Последните боеве край стените се водят през Сръбско-българската война от 1885 г.

Името идва от легенда за трите дъщери на богат болярин – Вига, Кула и Гъмза. Сестрите на Вига пропилели наследството си, а тя останала сама, вдигнала замък и го старини бранила земите си. Днес вътре има мрачен зандан с пранги, а Историческият музей заема „Конака“ – сграда от втората половина на XVIII в.

ЗНАЕШЕ ЛИ? В края на XVIII в. от замъка Осман Пазвантоглу управлява като почти независим владетел и устоява на походите на султан Селим III.

МИСИЯ Намери Срацимировата кула – най-добре запазената, висока 16 м – и огледай двата пояса стени и рова.

СЪВЕТ В замъка има стръмни каменни стълби и тесни проходи – удобни обувки и внимание с малки деца. Провери работното време на замъка и музея, а за лятото и програмата на театъра.

НА МЯСТО Крепост „Баба Вига“: лятно пн–пт 9:00–18:00, сб–нд 9:30–18:30; зимно пн–пт 9:00–17:00, сб–нд 10:00–17:00. Вход 6,20 €, учащи 3,10 €. (Проверено 27.10.2026)

Русе: пантеонът, в който почитат 39 възрожденци

Мраморна зала, позлатен купол и 453 имена на четници, въстаници и опълченци.

ПАНТЕОНЪТ Е ВИСОК 22 м и стои в Парка на възрожденците – бившето старо градско гробище. Отворил е врати на 28 февруари 1978 г., в годината на стогодишнината от Освобождението. Сърцето му е мраморна зала под позлатен купол. Тук са положени останките на 39 личности от епохата на националното пробуждане – сред тях Баба Тонка и синът ѝ Никола Обретенов, Ангел Кънчев, Любен Каравелов, Захари Стоянов и Панайот Хитов.

На същото място преди това е била църквата „Вси светии“. През 2001 г., след широк обществен дебат, върху купола е поставен кръст, а в сградата е открит параклисът „Св. Паисий Хилендарски“. Втората част от обекта е Къща-музей „Захари Стоянов“ – за летописеца на Априлското въстание от 1876 г.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Истинското име на Захари Стоянов е Джендо Стоянов Джедев – роден е в сливенското село Медвен, в семейство на овчар.

МИСИЯ Застани в мраморната зала под позлатения купол и прочети тихо няколко от изписаните по стените 453 имена.

СЪВЕТ Пантеонът е място за почит – пази тишина в залата и в параклиса. Предвиди време и за къщата-музей и провери работното време на гвата обекта.

НА МЯСТО Всеки ден 9:00–12:00 и 12:30–17:30, без почивен ден. Вход 4 €, учащи и пенсионери 2,50 €. (Проверено 27.10.2026)

Басарбово: скална обител и пастир светец

Тишина в скалата и мощи, които така и не стигат до Русия.

САМО НА ДВЕ места в България животът в скален манастир продължава: в Разбоишкия манастир и тук, край Басарбово. През Второто българско царство днешната обител е част от мрежа от скални килии и църкви по каньоните на Русенски, Бели и Черни Лом, а днес е мъжка и действаща.

Св. Димитрий е пастир от Басарбово, приел монашество тук през XVII в. Паусий Хилендарски го споменава в „История славянобългарска“. След Руско-турската война от 1768–1774 г. мощите му трябвало да заминат за Русия, но на 13 юли 1774 г. стигат до Букурещ и остават там. През 1937 г. в манастира се заселва монах Хрисант и започва обновяването му.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Св. Димитрий Басарбовски е единственият известен светец, роден в Русенския край. Мощите му и днес се пазят в Букурещ, в катедралата „Св. св. Константин и Елена“.

МИСИЯ Намери скалната църква и постой в тишина – такава са търсели в скалите монасите исихасти.

СЪВЕТ Манастирът е действащ – облечи се скромно и пази тишина. Между скалните помещения стъпвай внимателно, с удобни обувки. Храмовият празник е на 27 октомври.

НА МЯСТО Скален манастир „Св. Димитрий Басарбовски“: април–септември 8:00–19:00, октомври–март 8:00–17:00. (Проверено 27.10.2026)

Иваново: цял манастир, вкопан в отвесна скала

Шест обекта в скалата и стенописи от XIV в. – част от световното наследство на ЮНЕСКО.

ТУК НЯМА ОБИЧАЙНИТЕ една-две църкви и монашески сгради: малките храмове, параклисите и килиите са вкопани на различна височина в стените на каньона край село Иваново, на около 18 km от Русе. Основател през 20-те години на XIII в. е монахът Йоаким, по-късно издигнат за първи патриарх в Търново. Сред дарителите са Иван Асен II и Иван Александър, чиито ктиторски портрети са оцелели по стените.

Най-голяма слава имат стенописите от XIV в. в църквата „Св. Богородица“ – образци на Палеологовото изкуство, дело на търновски столични майстори. В Съборената църква е запазен ктиторски образ на царица Теодора, а по стените личат графити, сред които надписът на Иво Граматик.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Ивановските църкви не са самотни: през Средновековието в скалите на Поломието има стотици подобни обиталища.

☐ **МИСИЯ** Вдигни поглед към стените на каньона и потърси храмове, параклиси и килии, вкопани на различна височина.

СЪВЕТ Основно е отворена църквата „Св. Богородица“; за останалите обекти се прави предварителна заявка към Регионалния исторически музей – Русе. Провери режима извън лятото. Стенописите са крехки – не ги докосвай.

НА МЯСТО Всеки ден 9:00–18:00. Вход 5 €, учаци и пенсионери 2,50 €. (Проверено 27.10.2026)

Манастирът „Св. Марина“: три живота и един извор

Девически манастир с аязмо, легенда за сляпо момче и празник на 17 юли.

РАЗКАЗВА СЕ, че в горещ юлски ден сляпото момче на местен турчин тръгнало да търси баща си, нагазило във вода, наплискало се и прогледнало. Възрастен свещеник обяснил, че там е аязмото на св. великомъченица Марина, чийто празник е точно тогава – 17 юли. В знак на благодарност бащата гарил нивата с извора на християните.

Според преданията първият манастир възниква по времето на Второто българско царство и е опожарен при османското завоевание. Вторият се оформя около аязмото и е унищожен в бурните години преди Освобождението. Сегашият е след 1878 г.: църквата му е от 1890 г., а през 1965 г. епархийският съвет решава да стане девически. Обителта е действаща и стои на около 3 км югозападно от Каран Върбовка.

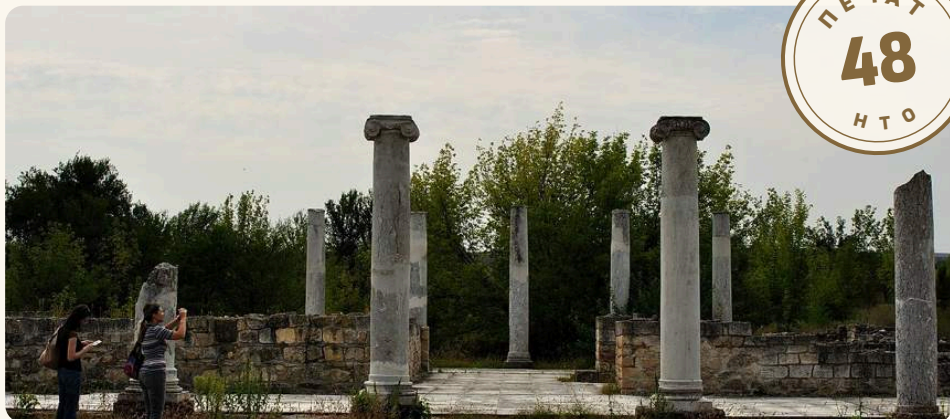
ЗНАЕШЕ ЛИ? Св. Марина е девойка от Антиохия Писидийска, гъщеря на езически жрец. Приема християнството и загива едва петнайсетгодишна при гоненията по времето на император Диоклециан.

МИСИЯ Потърси аязмото – извора, около който се разказва легендата за момчето – и постой там тихо.

СЪВЕТ Манастирът е действащ девически – облечи се скромно и бъди тих. Празникът на светицата е на 17 юли; извън празниците провери предварително условията за посещение. Питай, преди да снимаш в църквата.

НА МЯСТО Печатът е в манастира. Всеки ден 8:00–17:00. (Проверено 27.10.2026)

Абритус: градът, край който загива римски император

Стена с 29 кули, прави улици, форум и 835 златни монети.

ПРЕЗ 251 Г. край Абритус римската армия се бие с готите и в битката загиват император Деций Траян и синът му. Мястото започва като тракийско селище, през I в. римляните правят от него военен лагер, а през II в. – град. Възстановен е в началото на IV в. при Константин Велики и съществува до края на VI в., когато аварите го опустошават. Според езиковедите името му значи „стръмен“.

Разкопките, започнати през 1953 г., откриват крепостна стена с четири порти и 29 кули, две християнски църкви и голяма сграда с вътрешен двор и йонийска колонада, наричана Перистилий. На място се проследява планът на града: прави улици, обществени сгради и форум в центъра.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Най-известната находка е съкровище от 835 отлично запазени златни монети от V в.

МИСИЯ Проследи на терена правите улици на античния град и намери мястото на форума в центъра му.

СЪВЕТ Теренът е открит и неравен – удобни обувки, вода и шанка през лятото. Не се качвай по древните зидове, те са крехки. Провери работното време и предвиди време за обиколка на стената.

НА МЯСТО Април–октомври 9:30–18:00 всеки ден, ноември–март 9:00–17:00 (сб-нд по заявка). Вход 3,07 €, интерактивен музей 5,11 €. (Проверено 27.10.2026)

Сборяново: каньонът, свещен за различни народи

Тракийски град на полуостров, извор „Беш пармак“ и над 140 паметника в един каньон.

ТРАКИЙСКИЯТ ГРАД ХЕЛИС е в завой на реката, който го прави полуостров с един вход от югозапад. Той е част от резервата „Сборяново“, на около 10 км от Исперих, между селата Малък Поровец и Свещари – там има над 140 паметника. За племето гети районът е политически и религиозен център, а Свещарската гробница е вписана в списъка на ЮНЕСКО.

В извивката на каньона, до силен карстов извор, стои Демир Баба теке – седмогълна сграда с купол, под която разкопките откриват по-старо тракийско светилище. Почитано е и от мюсюлмани, и от християни: до 1927 г. на купола стоят едновременно кръст и полумесец. Изворът се нарича „Беш пармак“ – „Петте пръста“. Находките от резервата пази музеят в Исперих.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Хелис има каменна стена с дебелина до 4 м, но е протъсествувал кратко – земетресение го разрушава около средата на III в. пр. Хр.

☐ **МИСИЯ** Потърси до Демир Баба теке извора „Беш пармак“ („Петте пръста“) и седмогълната сграда с купол.

СЪВЕТ Резерватът е голям – удобни обувки и вода. Демир Баба теке е действащо светилище: влизай тихо и с уважение към поклонниците. Работното време и условията за посещение провери в музея в Исперих.

НА МЯСТО Музеят: пн–пт 8:00–12:00 и 13:00–17:00, вход 3 €. Свещарска гробница: ср–нд, само с екскурзовод, вход 10 €. (Проверено 27.10.2026)

Тутракан: рибарски лодки и крепост, паднала за 33 часа

Рибарски землянки, покрити с тръстика, и обелиск с надпис на четири езика.

ТУТРАКАНСКИТЕ РИБАРИ ЛОВЕЛИ галеч от дома от пролетта до късната есен, живеели в землянки, покрити с тръстика, и се хранели с риба и мамалига. В края на XIX в. с риболов се препитаваат над 2000 тутраканчани, а местните майстори изнасят лодки за Румъния, Сърбия, Унгария и Австрия. Музеят от 1974 г. е единственият по поречието на Дунав, посветен на риболова и лодкостроенето.

На 5 и 6 септември 1916 г. българските войски превземат за 33 часа крепост с 15 форта, защитавана от 39 000 войници и 150 оръдия. Загиналите от всички армии са погребани в братски могили и отделни гробове. През 1922 г. е поставен обелиск с надпис на четири езика. Всяка година, в първата неделя на септември, тук има възпоменателен събор.

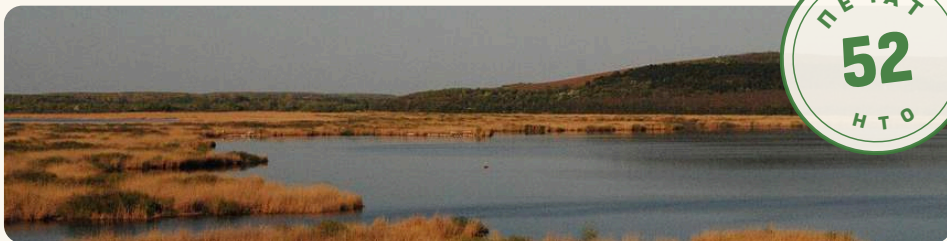
ЗНАЕШЕ ЛИ? В Тутракан е основана и първата рибарска кооперация в България – на 7 януари 1907 г.

МИСИЯ Намери в двора на музея моделите на лодките „чамница“ и двустрата „тутраканка“ и сравни формите им.

СЪВЕТ Мемориалът е край село Шуменци, не в музея – предвиди време за гвете места и пази тишина при гробището.

НА МЯСТО Печатът е в Мемориален комплекс „Тутраканска епопея – 1916“ и в Историческия музей (пл. „Суворов“ 1). Музеят: пн-пт 8:00–17:00. Вход 2,50 €. (Проверено 27.10.2026)

Сребърна: пеликани, тръстики и камера в колонията

Над 220 вида птици и камера, която предава от пеликановата колония.

ТРЪСТИКАТА ПОКРИВА ОКОЛО две трети от Сребърна – плитко сладководно езеро, дълбоко между 1 и 3 м. То лежи на „Виа Понтика“, главния миграционен път на птиците между Европа и Африка. Символ на мястото е кърдроглавият пеликан, а сред редките обитатели са малкият корморан, блестящият ибис, лопатарката и мустакавият синигер. През зимата пристигат червеногушата и малката белочела гъска.

Музеят при резервата показва препарирани обитатели, а камера сред тръстиките при пеликановата колония предава картина и звук на екран в залата. Около езерото минава екопътека с беседки и наблюдателни площадки. Резерватът е обявен през 1948 г., но гига, построена година по-късно, откъсва езерото от Дунав за десетилетия.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Откъде идва името? Легендите дават три отговора: хан Сребрун, загинал в битка с печенегите, заровена лодка със сребро или просто блясъкът на водата при пълнолуние.

☐ **МИСИЯ** Намери в музея екрана с картина и звук от пеликановата колония, а после от площадка на екопътеката се опитай да откриеш кърдроглавия пеликан.

СЪВЕТ Носи бинокъл – птиците се наблюдават най-добре от площадките. Движи се само по маркираните пътеки, пази тишина и не се приближавай до гнездата. Музеят не работи цялостно – провери го предварително.

НА МЯСТО Резерват „Сребърна“: април–септември 8:00–17:00, октомври–март 8:00–16:00, сб и нд почивни. Безплатен ден – четвъртък. (Проверено 27.10.2026)

Силистра: град, построен върху два други града

Римски слънчев часовник, шлем-маска с грифони и колона с името на хан Омуртаг.

ОКОЛО 90 % от днешна Силистра попада в границите на археологическия резерват „Дуросторум – Дръстър – Силистра“, обявен през 1976 г. Затова фондовете на музея надхвърлят 60 000 единици. Двама му дяла – археологически и етнографски – проследяват миналото на града. Археологическата експозиция заема около 400 м², допълнена от лапидариум в градината.

Сред експонатите са римски каменен слънчев часовник – най-големият, откриван по българските земи, спортен шлем-маска с грифони, колесница от погребението на високопоставен римски магистрат и статуя на римлянка от типа „пудицития“. От Средновековието идват колоната с името на хан Омуртаг, властелски печати, накити на деспотицата и деспината на Дръстър и колекция кръстове от X–XIII в. Етнографската част разказва за добруджанците – с носии и кукерски маски.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Силистра е родното място на Аеций – военачалник, роден около 380 г., издигнал се до консул и наричан от древните хронисти „последният римлянин“.

☐ **МИСИЯ** Потърси в залите римския каменен слънчев часовник и шлема-маска с грифони, а после излез в лапидариума в градината.

СЪВЕТ Провери работното време и гали всички експозиции са отворени. Предвиди време и за лапидариума в градината. За правилата за снимане в залите попитай на място.

НА МЯСТО Археологически музей: IV–IX вт–сб 9:00–17:00, X–III пн–пт 9:30–17:00 (почивка 12:00–12:30). Вход 2,50 €, учаци и пенсионери 1,50 €. (Проверено 27.10.2026)

Мисионис: град, споменат три пъти от ал-Идриси

Град с оживени пазари, от който са останали руини на хълм, и училище от 1863 г.

ПРЕЗ 1153 г. арабският географ ал-Идриси споменава Мисионис три пъти като многолюден град с оживени пазари. Днес на мястото му има руини на хълм Крумово кале в Преславската планина, на около 7 km от Търговище. Разкопките, започнати през 1962 г., откриват стени от V–VI в., запазени на височина до 3–4 м, и голяма църква с кръщелня. В края на XIV в. османците превземат крепостта след обсада и я опожаряват.

Славейковото училище е построено през 1863 г. от тревненски майстори с дарения на граждани, а Петко Р. Славейков участва във вътрешното оформление. Осветено е на 27 юли 1863 г. Специалистите го смятат за начало на възрожденското училищно строителство, а днес в него са временните изложби на музея.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Местно предание свързва хълма с победата на хан Крум над император Никифор.

☐ **МИСИЯ** Разгледай находките от Мисионис в Археологическата експозиция на музея в Търговище, а на крепостта потърси стените, запазени на височина до 3–4 м.

СЪВЕТ Пътят до крепостта е неравен – удобни обувки. Тя се разглежда сама или с беседа с екскурзовод, заявена чрез музея. Провери работното време на музея и коя временна изложба е в Славейковото училище.

НА МЯСТО Печатът е в Регионалния исторически музей, бул. „Митрополит Андрей“ 2. Вт–пт 9:00–17:30, сб 9:30–16:00. Мисионис: вход 3,07 €. (Проверено 27.10.2026)

81a

Попово: музеят, в който проговаря старата телефонна централа

QR кодове, очила за виртуална реалност и триизмерен модел на крепост.

АУДИОГИДЪТ В ИСТОРИЧЕСКИЯ музей в Попово е на български и английски и се включва с QR код, а фоновото озвучаване придава настроение на всяко помещение. В един от кътчетата стара телефонна централа пуска запис, във фоайето има информационен киоск и очила за виртуална реалност. Компютърният триизмерен модел възстановява облика на крепостта „Ковачевско кале“ – така си я представяш, преди да видиш руините на терена.

Колекциите включват икони, главно на тревненски зографи от втората половина на XVIII до края на XIX в., носии на различните етнографски групи и самостоятелна художествена галерия. Самата крепост е с посетителски център, амфитеатър, римски бани, базилики от IV и VI в., зърнохранилище и култово светилище.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Върху „Ковачевско кале“ археолозите работят непрекъснато около три десетилетия – а проучването на култовото светилище там още продължава.

МИСИЯ Потърси в музея старата телефонна централа и послушай запис, който звучи от нея.

СЪВЕТ Ако искаш аудиогuida, носи смартфон и слушалки – включва се с QR кодове. Провери работното време на музея и на „Ковачевско кале“; на обекта теренът е неравен, затова обувки, а през лятото – вода и шапка.

НА МЯСТО Музеят: пн–пт 8:00–12:00 и 13:00–17:00, сб и нд почивни. Адрес: бул. „България“ 97. (Проверено 27.10.2026)

С кого го хвана?

Тази страница е за теб. Запиши печатите от главата, които си хванал, и какво ще запомниш от тях: времето, пътя, хората по пътя и какво яде.

Печат № _____ Дата _____ С кого _____

Какво видях:

Какво ще запомня:

Печат № _____ Дата _____ С кого _____

Какво видях:

Какво ще запомня:

Печат № _____ Дата _____ С кого _____

Какво видях:

Какво ще запомня:

8

Сърцето на Стара планина

Две слънца на два тавана и воденици, които още работят

Около Ловеч Предбалканът е пълен с пещери и водопади: Деветашката пещера, Стьева дупка, Крушунските водопади. Габровско пази възрожденски занаяти и училища – „Емър“, Боженци, Трявна, Дряново, – а във Велико Търново са Царевец и античният Никополис ад Иструм.

Ловът е ту под земята, ту сред къщи с резбовани тавани в Трявна. Вземи топла греха за пещерите, удобни обувки за стари настилки и гъждобран: времето в Балкана се мени бързо.

НЕ ПРОПУСКАЙ В ТАЗИ ГЛАВА

Деветашка пещера – зала, висока до 60 м, със седем „окна“ в свода, през които влиза светлина.

Емър – воденици, тепавица и валявици действат като някога, а майсторите работят пред очите ти.

Царевец – скален хълм с достъп само откъм запад, 23 църкви и дворец.

ПЕЧАТИТЕ В ТАЗИ ГЛАВА

30g	Национален пещерен гом,	186	33	Пещера „Стьева дупка“,	187
	Кардуково			Брестница	
32	Исторически музей, Тетевен	188	31a	Природонаучен музей, Черни	189
				Остър	
31	Троянски манастир, Орешак	190	30	Музей „Васил Левски“, Ловеч	191
30a	Къринско ханче, Кърпина	192	308	Деветашка пещера, Деветаки	193
30z	Крушунски водопади, Крушуна	194	306	Етнографски музей, Ловеч	195
316	Музей на занаятите, Троян	196	20a	Хоталич и Исторически музей,	197
				Севлиево	
19a	Музей на образованието, Узана,	198	196	Исторически музей и Дечкова	199
	Дом на хумора			къща, Габрово	
19	Музей на открито „Емър“,	200	20	Резерват Боженци, Габровско	201
	Габрово				
21	Музей за резбарско изкуство,	202	22	Дряновски манастир и пещера	203
	Трявна			„Бачо Киро“	
22a	Музей „Кольо Фичето“, Дряново	204	11	Царевец и Исторически музей,	205
				Велико Търново	
11a	Никополис ад Иструм, Никюп	206	60	Макариополски и	207
				Даскалоливница, Елена	
12	Къща-музей „Алеко	208	726	„Димум“ и лагерът „Белене“	209
	Константинов“, Свищов				
40	Музей, мавзолей и Панорама,	210			
	Плевен				

Карлуково: домът, който отгоре прилича на прилеп

Кацнал на ръба на скала над Искър, до пещерата Проходна.

ПОГЛЕДНАТ ОТГОРЕ, Националният пещерен дом прилича на прилеп в полет – смело решение на архитекта на БТС Кирил Масларски. Домът е открит на 7 ноември 1981 г., годината на честванията за 1300 години България, и стои в местността Калето, над десния бряг на Искър, на около 10 км асфалтов път от Луковит.

Тук идват туристи, но домът е и учебен център за курсове и семинари и подкрепя научните проучвания по спелеология. Носи името на Петър Трантеев, един от пионерите на българското пещерно дело и главен идеолог на строежа. След промените сградата е разграбена, през 2012 г. е частично обновена, а през 2024 г. новите стопани я ремонтират.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Районът е пълен с пещери и пропасти – Проходна, Темната гупка и Кучешката са най-известните. Голяма заслуга за проучването и картографирането им има Трантеев.

☐ **МИСИЯ** Потърси в гома колекцията, събрана от Петър Трантеев, и избери един експонат, който да запомниш.

СЪВЕТ Проходна е съвсем близо до гома и става за същия ден – обувки със сцепление. В неблагоустроени галерии – само с опитен водач и екипировка. Сградата е на ръба на отвесна скала, пази децата край обрива.

НА МЯСТО Домът е в местността Калето, на десния бряг на р. Искър, с туристическа столова и бюфет. Посещението се уговаря предварително. (Проверено 27.10.2026)

Съева гупка: оръдие, замък и ракета под земята

Сталагмит като купа сено, оръдие от сталактон и ракета в полет – всичко в пет зали.

КАМЪКЪТ В СЪЕВА гупка прилича на какво ли не. Първата зала, Купена, е кръстена на сталагмит като купа сено. В Срутището от тавана някога са пагнали огромни блокове, а един счупен сталактон напомня оръдие. В Белия замък доминира сталактон с очертания на средновековна крепост, а Космос носи името на образуване като ракета в полет.

Хармана е равна, почти кръгла и с отлична акустика – пели са в нея известни изпълнители и хорове. Там растат хеликтити, които се извиват настрани, защото въздушното течение отклонява водните капки. Името на пещерата идва от двамата братя, които според преганието са се укривали тук по османско време.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Пещерата е убежище за поне осем вида прилепи, шест от които са приоритетни за опазване в цяла Европа.

МИСИЯ Потърси в Хармана хеликтитите – образуванията, които се извиват настрани вместо надолу – и ги разгледай, без да ги докосваш.

СЪВЕТ Вътре е между 7 и 11 °C през цялата година – вземи топла греха и обувки с грайфер, подът може да е влажен. Не докосвай образуванията и не безпокой прилепите.

НА МЯСТО IV–IX 9:00–18:30, X–III 9:00–17:00. Вход 6 €, до 18 г. и над 65 г. 3 €, деца до 7 г. безплатно. (Проверено 27.10.2026)

Тетевен: музей, който е и паметник

Плоча с имената на падналите при входа – и град, наричан някога „Златен Тетевен“.

ПРИ ВХОДА НА музея в Тетевен има плоча с имената на падналите тетевенци – сградата от 1932 г. е замислена и като музей, и като паметник. Проектът ѝ е подарък от двама архитекти, Иван Васильов и Димитър Цолов, а идеята за самия музей е още от 1911 г. и е на местния учител Михал Койчев.

Вътре фондът е около 4600 експоната: находки от късния палеолит и неолита, тракийски съдове, римски монети, носии, резби и факсимиле на писмо на Левски до Каравелов. Прозвището „Алтън Тетевен“ – „Златен Тетевен“ – градът получава през XVI-XVII в., когато изделията на майсторите му стигат до Солун, Цариград, Австрия и Германия.

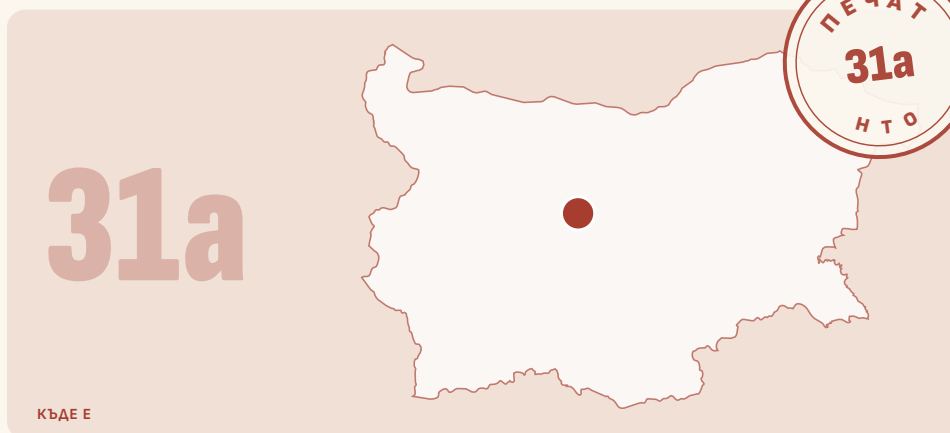
ЗНАЕШЕ ЛИ? Тетевен се споменава в писмен източник за първи път през 1421 г. През 1801 г. кърджалиите го опожаряват, но няколко десетилетия по-късно той отново е занаятчийски център.

МИСИЯ Спри при входа пред плочата с имената на падналите тетевенци и прочети няколко от тях.

СЪВЕТ Провери работното време предварително. Остави време и за котловината на Вит, над която се издигат върховете Острич, Петрахила и Червен. Ако продължиш към Съева дунка, вземи топла греха.

НА МЯСТО Музеят е в Дом-паметника на пл. „Сава Младенов“ № 3. Пн-пт 9:00-12:00 и 13:00-17:00, сб, нд и празници 10:00-12:00 и 13:00-17:00. (Проверено 27.10.2026)

КЪДЕ Е

Черни Осъм: вълчи вой и меча бърлога

От препарирани птици в училищен коридор до „Зелена класна стая“ в двора.

ИЛИЯ ИЛИЕВ, учител по биология, през 1956 г. препарира с учениците си птици и бозайници от района, за да ги показва в часовете. Сбирката гълго стои в училищните коридори, през 1976 г. получава собствена сграда, а от 1992 г. е самостоятелен музей – на брега на реката, там, където къщите свършват и започва гората.

Вътре чакат мечка, благороден елен, вълк, сърна, дива свиня, дива коза и дива котка, а в атракционната зала се чуват записи на птичи песни, мечешки рев и вълчи вой. В двора има „Зелена класна стая“ с меча бърлога, вълче леговище и алпинеум с планински цветя.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Растенията в музея са модели, изработени чрез керамична флористика, а земноводните и рибите са 3D фигури. Дарената през 2017 г. колекция събира хиляди насекоми.

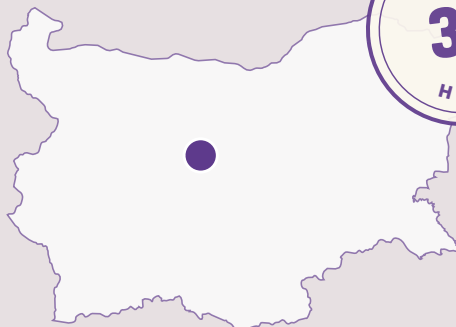
МИСИЯ Излез в двора и намери меча бърлога, вълче леговище и алпинеум с планински цветя.

СЪВЕТ Провери дали музеят приема посетители и кога работи. Троянският манастир е на 2 км, а оттук тръгва пътят към хижа „Амбарица“ – за преход тръгни рано, носи вода и топла греха.

НА МЯСТО Ежедневно 8:00–17:00, без почивен ден. Вход 3 €, учаци и пенсионери 2 €. (Проверено 27.10.2026)

31

КЪДЕ Е

Троянският манастир: автопортрет, кула и скривалище

На северната стена зографът е нарисувал и себе си, а отвън – „Колелото на живота“.

СЪБОРНАТА ЦЪРКВА НА манастира в Орешак е осветена през 1835 г., а през 1847–1848 г. Захарий Зограф я изписва отвътре и отвън. На северната стена в храма остава ктиторски портрети и свой автопортрет, а на външната – композицията „Колелото на живота“. Пететажната кула със звънарница е от 1866 г.

Около двора са дву- и триетажните гървени жилищни крила, а в един от ъглите – отбранителна кула. Тук Васил Левски създава революционен комитет начело с игумена Макарий. Днес се виждат скривалището на Апостола, стаята, в която е нощувал цар Борис III, и музейна сбирка с икони, утвар, старопечатни книги и ръкописи.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Според едно предание Богородица посочила мястото на сън на двама странстващи монаси, нощували тук с нейна икона. Друго предание свързва началото с монаси от Атон.

☐ **МИСИЯ** Потърси на северната стена в храма автопортрета на Захарий Зограф, а отвън – „Колелото на живота“.

СЪВЕТ Манастирът е действащ – облечи се скромно, пази тишина, за снимки вътре питай на място. На 15 август идват много поклонници; за спокойствие избери друг ден. Музейната сбирка провери предварително.

НА МЯСТО Храмът е отворен лятно 7:30–19:00, зимно 8:00–17:00; музеят 9:00–17:00. Входът е безплатен. (Проверено 27.10.2026)

Левски в Ловеч: печатница и собствени печати

Оръжие, малка печатница и печати, които Апостола сам е правил по турски образец.

ТИ СЪБИРАШ ПЕЧАТИ, а Левски е правил свои. В музея му в Ловеч се палят печатите, които е изработил сам по образец на турските, малка печатница, квитанции, хладно оръжие и негов оригинален портрет от 1870 г. Има и фотокопии на личното му тефтерче. Всичко е в архитектурно-историческия резерват „Вароша“.

Тук са и вещи на съратниците му: сабята на Христо Иванов – Големия, пушката на Филип Тотю и револверът на Васил Йонков – Гложенеца.

Музеят е основан през 1954 г. в дома на Иван Крачула, а днешната експозиция на две нива е обновена и открита през 2008 г.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Колекцията от лични вещи на Левски тук е най-богатата в страната. Сред другите експонати са макет на Покрития мост в Ловеч и сребърни съдове от XIX в.

☐ **МИСИЯ** Потърси печатите, които Левски сам е изработил по образец на турските, и малката му печатница.

СЪВЕТ Провери работното време предварително. Обуй удобни обувки за разходката из Вароша, а за снимане в залите питай на място. Ако имаш време, продължи към Кърчинското ханче, където Левски е заложен.

НА МЯСТО Ежедневно, зимно 9:00–12:00 и 13:00–17:00. Вход 4 €, ученици, студенти и пенсионери 3 €. (Проверено 27.10.2026)

Кърпина: ханчето, в което е заловен Левски

Пожар оставя само основите му – после ханчето е възстановено.

НА 27 ДЕКЕМВРИ 1872 г. в това ханче турската полиция залавя Васил Левски заедно с Никола Цвятков и ханджията Христо Цонев – Латинеца. Ханчето е наето по внушение на Левски от Ловчанския революционен комитет. След обесването на Апостола двамата са освободени, а ханчето е изоставено и в края на XIX в. изгаря – остават само основите му.

През лятото на 1901 г. проф. Параскев Стоянов заснема основите и записва размерите на стаите, а на 10 май 1931 г. възстановеното ханче е тържествено открито с дарения от общини и частни лица. В двора има плет, подобен на онзи, който Левски се опитва да прескочи, и скромнен паметник до стария бряст.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Старият бряст до паметника е повален от природна стихия през 1997 г., но специалисти от музея в Ловеч го изправят и консервират.

☐ **МИСИЯ** Намери в двора стария бряст със скромния паметник до него и постой миг в тишина.

СЪВЕТ Провери работното време предварително, а за снимане попитай на място. Мястото е свързано с трагично събитие – дръж се спокойно и с уважение. Продължи към музея „Васил Левски“ във Вароша в Ловеч.

НА МЯСТО Ежедневно, зимно 9:00–12:00 и 13:00–17:00. Вход 4 €, ученици, студенти и пенсионери 3 €. (Проверено 27.10.2026)

Деветашка пещера: зала със седем „окна“ в тавана

Дневната светлина влиза през свода, а зимата тук прекарват над 35 000 прилепа.

ВХОДНАТА ГАЛЕРИЯ ПОСТЕПЕННО се разширява и те извежда в огромна зала, висока до 60 м. В свода има седем естествени отвора, наречени „окната“, и през тях влиза дневна светлина. Пещерата е открита през 1921 г., дългата е 2442 м и по-навътре се разклонява на два ръкава: през единия тече малка река, другият е сух и по-топъл.

През миналия век тя служи за склад на храни от гържавния резерв и е засекретен военен обект; през 50-те години в нея се съхранява петрол. Днес тук зимува колония от над 35 000 прилепа, а за да не бъдат обезпокоявани в размножителния период, пещерата е затворена за посетители през юни и юли.

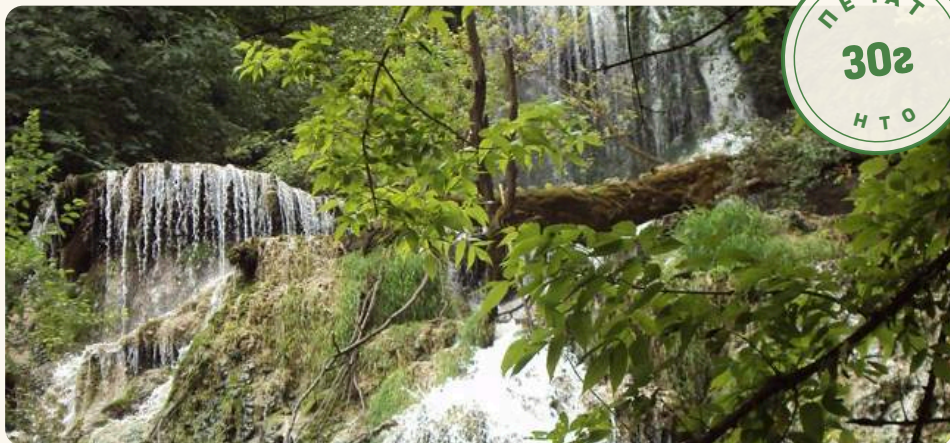
ЗНАЕШЕ ЛИ? През 2011 г. тук са снимани сцени от холивудския филм „Непобедимите 2“, а в палеолитните отложения са проучени костите на 136 вида птици.

МИСИЯ Вдигни глава в голямата зала и преброй седемте „окна“ в свода.

СЪВЕТ Пещерата е затворена през юни и юли – провери режима преди пътуване. Пътеката до входа е над километър и при влага е трудна: обуй здрави обувки и вземи топла греха. Не светвай към прилепите.

НА МЯСТО Ежедневно: лятно 8:00–20:00, зимно 9:00–16:00. Вход 1,53 €, учащи и пенсионери 1,02 €. (Проверено 27.10.2026)

Крушунски водопади: стъпала от бигор и Пръскалото

Река излиза от пещера и слиза по естествени прагове – най-високият е около 15 м.

РЕКА ПРОЙНОВСКА ИЗЛИЗА направо от Крушунската пещера и по пътя си натрупва бигор – пореста варовикова скала, която сама изгражда прагове. Всеки праг е отделен водопад, а заедно носят името Крушунски водопади. Първият и най-висок е Пръскалото – около 15 м.

Под него водата минава през редица по-малки безименни водопади и бистри басейни сред зеленина. Пътеката започва на около половин километър южно от селото, изкачва се срещу течението, минава по няколко мостчета и стига до Пръскалото и до пещерата, от която извират реката. Наоколо има още пещери – Маарата и Урушка маара.

ЗНАЕШЕ ЛИ? През XIII–XIV в. тук е имало обител на монаси исихасти – за нея напомнят запазените ниши и килии в скалите.

МИСИЯ Върви само по пътеката и преброй мостчетата, които пресичаш, докато стигнеш до Пръскалото.

СЪВЕТ Върви само по обозначената пътека, не се катери по бигорните прагове и не късай мъх. Камъните са хлъзгави – обувки със сцепление. През ноември 2015 г. край пътеката се срути скала: следи указанията и не стой под откосите.

НА МЯСТО Парк „Маарата“ е в южната част на с. Крушуна; екопътека покрай водопада. Вход 2,56 €, ученици 1,53 €. (Проверено 27.10.2026)

306

Вароша: огър, самовар и кутийка какао от Австрия

Трикраки столчета до виенски столове и легло, на което според разказите са спели от 7 до 27 души.

В ДРАСОВАТА КЪЩА ориентът и Европа делят една къща: трикраки столчета, ниска масичка и ракла стоят редом с виенски столове и руски самовар, а сред предметите има дори кутийка от какао, пристигнала от Австрия. В спалнята е един-единствен грамаден огър, върху който според разказите са спели от 7 до 27 души.

Рашовата къща, построена през 1835 г., е обзаведена почти изцяло по европейски: висока маса със столове, порцеланови съдове, настолни лампи, немски часовници, бюфет и детско люлеещо се кошче. В нея са и личните вещи на интелектуалеца Ненчо Рашев.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Пианото в Рашовата къща е свързано със създаването на химна „Върви, народе възродени“.

☐ **МИСИЯ** Намери в Драсовата къща грамадния огър и кутийката от какао, пристигнала от Австрия.

СЪВЕТ Не докосвай експонатите и мебелите. Провери работното време предварително, а за снимане питай на място. Ако си с деца, покажи им люлеещото се кошче и часовниците в Рашовата къща.

НА МЯСТО Комплексът е във Вароша, ул. „Христо Иванов – Големия“ № 16. Ежедневно, зимно 9:00–12:00 и 13:00–17:00. Вход 4 €, учащи и пенсионери 3 €. (Проверено 27.10.2026)

316

Троян: музей, роден в остъклен шкаф

Първите му експонати са еснафски книги, тапици и работи в читалищната библиотека.

ЕДИН ОСТЪКЛЕН ШКАФ в читалищната библиотека – оттам през 1924 г. започва музея на занаятите в Троян, по идея на учителя краевед Власи Лингорски. В него са подредени еснафски книги, тефтери, тапици, работи, оръжие и стари монети. През 1939 г. сбирката поема учителят по рисуване Петър Хаджиев: с гимназисти събира накити, керамика, медни и гървени съдове и носии, които от липса на място стоят на тавана.

През 1933 г. Троянската популярна банка показва изделия на местни майстори в Мюнхен. Идеята за самостоятелен музей узрява на конференция през 1962 г., а новата експозиция е открита на 3 октомври 1968 г. от акад. Ангел Балеvски – по случай вековния юбилей на Троян като граф.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Към музея от 1966 г. има Ателие на троянските майстори – сдружение на занаятчии, които правят реплики и копия на предмети от музейните фондове.

МИСИЯ Избери в залите едно изделие на троянските майстори и разгледай отблизо как е направено.

СЪВЕТ Провери работното време предварително, а за снимане в залите питай на място. Съчетаи музея с Троянския манастир и Природонаучния музей в Черни Осъм.

НА МЯСТО X–III пн–пт 9:00–17:00, сб 10:00–15:00; IV–IX ежедневно 9:00–17:00. Вход 5 €, ученици, студенти и пенсионери 3 €. (Проверено 27.10.2026)

Хоталич: градът, чието място дълго остава неизвестно

Археологът го търси край Севлиево и го намира на хълм над пролома на Росица.

ГОЛЯМ БЪЛГАРСКИ ГРАД между Търново и Ловеч, съществувал до края на XVII в. – а точното му място дълго остава неизвестно. Археологът Симеон Симеонов го търси близо до Севлиево и стига до извода, че е на Крушевския баир. Там започват разкопките и излизат цитадела с яки стени, порти, кула и църква, и подградие с жилища, работилници и пещи за метал и керамика.

През 2014 г. стените са реставрирани, а три средновековни къщи са възстановени – в тях има снимки и предмети. Между руините водят пътеки с табели. В Севлиево Хаджистояновото училище от 1844 г. е дом на Историческия музей; пръв учител в него е Петко Р. Славейков.

ЗНАЕШЕ ЛИ? В Хаджистояновото училище читалището, основано през 1870 г., изнася първите си представления – едно от тях гледа и Васил Левски.

МИСИЯ Следвай табелите между руините и намери трите възстановени средновековни къщи със снимки и предмети.

СЪВЕТ Хоталич е на хълм с неравен терен – обуй удобни обувки, носи вода, а през лятото и шапка. Първо разгледай „Археология“ в музея: находките помагат да си представиш крепостта.

НА МЯСТО Музей: пн–пт 8:30–17:00 с обедна почивка, сб 9:00–13:00, вход 2,05 €. Хоталич: 1.04–31.10, 9:30–18:00, вход 3,07 €. (Проверено 27.10.2026)

Габрово: училище, географски център и музей на хумора

Три обекта в един град – първото светско училище, поляната Узана и Домът на хумора.

НА 2 ЯНУАРИ 1835 г. в Габрово отваря врати първото българско светско училище. Днес Националният музей на образованието е в крило на Априловската гимназия и пази личната библиотека на Васил Априлов, а петте му зали проследяват обучението от IX в. до днес.

Учени от БАН изчисляват географския център на България по шест различни метода и излизат на поляната Узана под връх Исполин – с точност до 10 м. А пред входа на Дома на хумора и сатирата посетителите посрещат фигури на Хитър Петър, Чарли Чаплин, Дон Кихот и Санчо Панса.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Фондът на Дома на хумора наброява около 37 500 творби от автори от 173 гържави. Девизът му – „Светът е оцелял, защото се е смял“ – е на Рагой Ралин.

☐ **МИСИЯ** Намери пред входа на Дома на хумора и сатирата фигурите на Хитър Петър, Чарли Чаплин, Дон Кихот и Санчо Панса.

СЪВЕТ Узана е в планината – носи яке и вода гори през лятото.

НА МЯСТО Печатът за Узана е в хижа „Узана“ и хотел „Балканци“. Музей на образованието: IV–X 9:00–18:00, вход 3 €. (Проверено 27.10.2026)

Габрово: фабрично знаме от Виена и Къщата на спомените

Две сгради: барокова от 1904 г. и къща на около 180 години със салон на габровската мода.

ПЪЛЕН КОМПЛЕКТ СОКАЙ – старинно женско забраждане – е сред най-интересното в габровския музей, заедно с оръжието на гервентмъжиите, ятагана на Цанко Дюстабанов и банкнота от 20 лева. Сбирката започва през 1883 г. в Априловската гимназия, а основната експозиция е в бароковата сграда от 1904 г. на архитект Никола Лазаров.

Дечковата къща, на около 180 години, е „Къщата на спомените“. Минава се през кухнята, трапезарията, къшката и спалнята, а в салона на габровската мода са изложени облекла и предмети от фондовете. Експозицията показва как европейските влияния навлизат в домовете на габровци.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Знамето на фабриката на Иван Калпазанов, ушито във Виена през 1901 г., е единственото фабрично знаме, запазено в български музей.

☐ **МИСИЯ** Потърси пълния комплект сокай – старинното женско забраждане – и ятагана на войводата Цанко Дюстабанов.

СЪВЕТ Музеят и Дечковата къща са в различни сгради – провери работното време и на двата. За група деца питай за беседи, игри и работилници.

НА МЯСТО Печатът е в Регионалния исторически музей, ул. „Николаевска“ № 10, след посещение. Всеки ден 9:00–17:30. Вход 3 €, учаци и пенсионери 2 €. (Проверено 27.10.2026)

Етър: водното колело и майсторите на работа

Воденици, тепавица и валявици действат като някога, а майсторите работят пред очите ти.

ЕМБЛЕМА НА „ЕТЪР“ е водното колело. По десния бряг на река Сивек е подредена сбирка от съоръжения с водно задвижване: воденици, тепавица, валявици, бичкиджийница, гайтанджийска огая, стругове за гървени съдове и точило. Особеното е, че всички действат така, както в миналото.

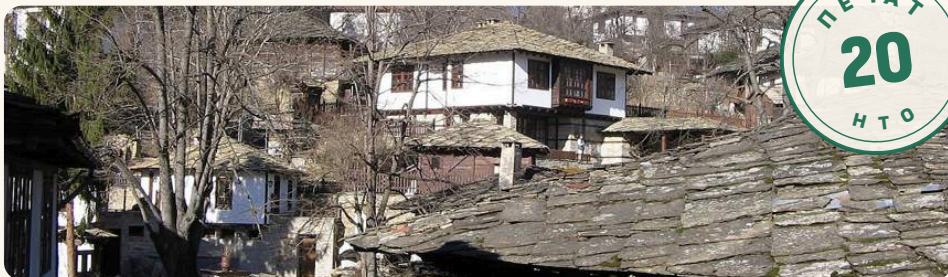
В занаятчийската чаршия има шестнадесет образа на балканската архитектура – работилници долу, жилища горе, кафене и дюкян – а майсторите работят пред очите на посетителите. Наоколо са часовниковата кула, църквата с училището, мостове, чешми, Кръстникколчовият хан, механа, мангра, пушило и сушилни за сливи.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Музеят започва с една воденица: първо е реставрирана заварената на място, после се добавят останалите сгради – някои пренесени, други изградени наново по точни заснемания.

☐ **МИСИЯ** Намери водното колело, емблемата на музея, и поспри край реката при действащите воденици и тепавицата.

СЪВЕТ Музеят е на открито, с неравни настилки и мостове край реката – обуй удобни обувки. Остави няколко часа за занаятчиите и водните съоръжения и провери работното време. Времето в Балкана се мени бързо – носи гъждобран.

НА МЯСТО Ежедневно, без почивен ден: лятно 9:00–19:00, зимно 9:00–17:00. Вход 7 €, ученици и студенти 3 €, пенсионери 4 €. (Проверено 27.10.2026)

Боженци: каменно селце, което търгува до Александрия

Селце с каменни покриви, дълбоки чардаци и търговци, стигали до Александрия.

ВЪЛНА, КОЖИ И востък от малко селце в Габровско стигат чак до Бесарабия, Букурещ, Виена, Цариград и Александрия. През втората половина на XVIII в. Боженци е административен и търговски център за околните колиби, а местните развиват овцевъдство, пчеларство и бубарство и работят като ковачи, абаджии и кожухари. След Освобождението пазарите в Османската империя се затварят и много семейства постепенно се изселват.

Старите къщи, покрити с каменни плочи, гледат към улицата: долу са работилници, обори и изби, а по външна стълба се стига до горния кат с верандата. Много фасади имат еркери и дълбоки чардаци. Църквата „Св. пророк Илия“ е една от малкото за времето си с разрешение за камбанария.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Според най-разпространеното предание селото е основано от болярката Божана, избягала от Търново. Първото писмено сведение за Боженци обаче е от османски данъчен регистър от 1750 г.

МИСИЯ Потърси камбанарията на църквата „Св. пророк Илия“ – камбаната е докарана от руския град Тула.

СЪВЕТ Селото е на хълмист терен със стари настилки – обуи обувки със сцепление. Много къщи са частни: уважавай дворовете и оградите. В църквата бъди тих и подходящо облечен, а работното време на музейните къщи провери.

НА МЯСТО Печат – в къщите-музеи „Баба Райна“, „Дончо Попов“ и „Менгема“. Ежедневно 9:00–17:15. Билет с беседа 6 €, ученици, студенти и пенсионери 4 €. (Проверено 27.10.2026)

Трявна: облогът за двете слънца на тавана

Две слънца на два тавана – и облог между майстор и калфа.

ШЕСТ МЕСЕЦА, две стаи, един облог – който ще направи по-хубав таван. От Гергьовден до Димитровден майсторът резбар Димитър Ошанеца и калфата му Иван Бочуковец работят всеки в своя стая. Майсторите от еснафа оглеждат таваните, възхищават се на Юлското слънце на калфата, но признават първенството на учителя с неговото Майско слънце.

Къщата е построена между 1804 и 1808 г. за хаджи Христо Даскалов, заможен търговец на розово масло и коприна. Висок чардак под широка стряха и каменен зид с бойници напомнят за годините на кърджалийски банди. Тук Левски и Ангел Кънчев създават тревненския таен комитет, а през Руско-турската война къщата е щаб на руската армия.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Към музея за резбарско и зографско изкуство принадлежат десет обекта – между тях и Музеят за азиатско и африканско изкуство.

МИСИЯ Вдигни глава в „Къщата със слънцата“ и сравни Юлското слънце на калфата с Майското на учителя му.

СЪВЕТ За повече от един обект остави цял ден за старата част на Трявна и провери работното време на всеки. В „Къщата със слънцата“ най-ценното е на таваните.

НА МЯСТО Ежедневно, IV–IX 9:00–18:00, X–III 9:00–17:00. Вход 3 €, пенсионери и студенти 2 €, ученици 1 €. (Проверено 27.10.2026)

Дряновски манастир: дупки от куршуми, оставени нарочно

Църквата е без стенописи, за да не се забрави какво е станало тук.

В КРАЯ НА април 1876 г. четата на поп Харитон превръща манастира „Св. Архангел Михаил“ в укрепление, което дни наред удържа многократно по-силна османска войска. Повечето въстаници загиват, а обителта и библиотеката ѝ изгарят. Църквата е осветена отново на 3 април 1877 г.: строителите нарочно запазват дупките от куршуми и шрапнели по зидовете и я оставят без стенописи.

На около 300 м западно, в отвесна варовикова скала, се отваря пещерата „Бачо Киро“ – многоетажен лабиринт с дължина около 3600 м, в който температурата е около 13 °C. Залите носят имена като „Дъждовната зала“, „Каменното цвете“ и „Езерото на щастие“, а в първата зала са открити следи от обитаване през палеолита.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Находките от първата зала на пещерата, публикувани през 2020 г., са сред най-ранните известни свидетелства за Homo sapiens в Европа.

МИСИЯ Потърси по зидовете на църквата дупките от куршуми и шрапнели, които строителите нарочно са запазили.

СЪВЕТ Манастирът е действащ – влизай в църквата с подходящо облекло и пази тишина. В пещерата е около 13 °C и влажно: вземи греха с дълъг ръкав и обувки със сцепление.

НА МЯСТО Манастирът е отворен 9:30–18:30, експозицията в него – 9:30–16:30. Вход за експозицията 4 €, пенсионери 3 €, ученици 2 €. (Проверено 27.10.2026)

22a

Дряново: майсторът, наричан „Чутовния архитектон“

Макети, чертежи и инструменти показват как един план става камък и дърво.

НИКОЛА ФИЧЕВ – Колю Фичето е роден в Дряново, учи дърводелство и зидария и става строител, когото съвременниците наричат „Чутовният архитектон“. В родния му град са останали Икономовата къща и каменният мост над Дряновска. Негово дело са и търновските храмове „Св. Николай“ и „Св. Св. Константин и Елена“, църквата „Света Троица“ в Свищов и мостът над Янтра при Бяла.

Музеят му е открит през 1969 г. в началото на квартал Гилей, който е запазил атмосферата на 40-те години на XIX в. В залите са инструменти, строителни документи, образци от дърворезба, макети, архивни снимки и чертежи на по-значимите му сгради.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Църквата „Свети Никола“ в Дряново от 1851 г. впечатлява с размерите си, а същият майстор е строил и известния мост над Янтра при Бяла.

☐ **МИСИЯ** Потърси в залите макетите и чертежите на значимите постройки и проследи как един план става камък и дърво.

СЪВЕТ Провери работното време на музея. Ако остане време, потърси в града запазените постройки на майстора – църквата „Свети Никола“ и каменният мост над Дряновска.

НА МЯСТО Ежедневно 8:30–12:00 и 13:00–17:30, без почивен ден. Вход 4 €, пенсионери 3 €, ученици 2 €. (Проверено 27.10.2026)

Царевец: 23 църкви на един скален хълм

Стена до 3,6 м дебелина, достъп само откъм запад и дворец на 2870 кв. м.

ДО СРЕДНОВЕКОВНИЯ ЦАРЕВЕЦ се е стигало само откъм запад. Стената по скалния венец е дебела около 2,4 м, а на места до 3,6 м, с бойници и кули. Вътре са разкрити основите на повече от 470 жилища, 23 църкви и 4 манастира. Дворецът заема около 2870 кв. м, а възстановеният патриаршески храм „Възнесение Господне“ се вижда от почти целия град.

Търново е столица на Второто българско царство от 1185 до 1396 г. Регионалният исторически музей в града пази над 200 000 предмета – от Хотнишкото златно съкровище до „Неделникът“ на Софроний Врачански. В сградата му е подписана Търновската конституция.

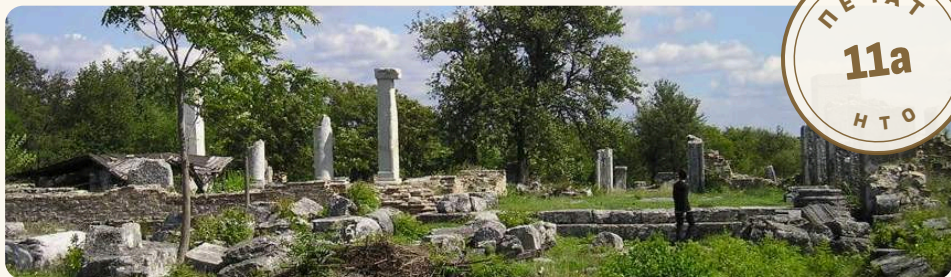
ЗНАЕШЕ ЛИ? Първите следи от живот на хълма са от късния халколит, около 4200 г. пр. Хр., а първите разкопки започват през 1886 г. с Карел Шкорпил.

МИСИЯ Потърси от различни места в града патриаршеския храм „Възнесение Господне“ – вижда се от почти целия град.

СЪВЕТ Хълмът е обширен, с наклони и стари каменни настилки – обуи удобни обувки и остави поне няколко часа. През лятото има малко сянка: носи вода и шапка.

НА МЯСТО Печат – в сувенирния магазин до касата на Царевец. Ежедневно: IV–IX 8:00–20:00, X 9:00–18:00, XI–III 9:00–17:00. Вход 7,67 €, учащи 3,07 €. (Проверено 27.10.2026)

Никополис ад Иструм: град на победата и готската азбука

Траян го основава след победите над даките, а Вулфила създава тук азбука за готите.

ТРАЯН ОСНОВАВА ГРАДА, за да отбележи победите си над даките. Името му означава „Град на победата при Истър“, тоест при Дунав. Улиците следват Хиподамовата система – пресичат се под прав ъгъл – и са настлани с големи каменни блокове, с тротоари и централен канал. Официалният език е гръцкият, а градът сече собствени бронзови монети.

Разкрити са централният площад с колонада, булевтерионът, одеонът, части от голяма баня, обществена латрина и две от крепостните порти. Пътят към форума минава покрай некропол, чиито гробни съоръжения напомнят повече на Северна Африка, отколкото на европейските римски провинции.

ЗНАЕШЕ ЛИ? През 347 г. император Констанций II позволява на готите на епископ Вулфила да се заселят в околността. Именно тук той създава азбука за готския език.

☐ **МИСИЯ** Потърси улиците с големи каменни блокове и централния канал и провери дали наистина се пресичат под прав ъгъл.

СЪВЕТ Обектът е на открито и се посещава основно от ранна пролет до късна есен – провери режима. Настилката е хлъзгава при дъжд, а през лятото сянката е малко. Не се качвай по зидовете и не премествай камъни.

НА МЯСТО Ежедневно: IV–IX 9:00–18:00, X 9:00–17:00, XI–III 9:00–16:30. Вход 5,11 €, учащи 2,56 €. През зимата – по предварителна заявка. (Проверено 27.10.2026)

Елена: къщата и училището, където „се леят“ даскали

Петко Славейков оприличава училището на работилница за отливване на учители.

ИМЕТО ДАСКАЛОЛИВНИЦА ИДВА от Петко Славейков, който оприличава класното училище в Елена на работилница, в която се отливат учители. Двуетажната сграда от камък и гърво е реставрирана през 1963 г. Горے са класните стаи и стаята на учителя, а в бившите дюкяни на приземния етаж са подредени икони, църковна утвар и стенописи от параклиса „Архангел Михаил“ в Шилковци.

В къщата-музей са родени Иларион Макариополски, брат му Никола Михайловски и синът на Никола – поетът сатирик Стоян Михайловски. Строена на три етапа около 1710–1715 г., тя е от камък и преобладаващо гърво, със широки стрехи, чардаци и решетъчни прозорци. Върху част от чардака има повдигнат огър, на който семейството е почивало през летните дни.

ЗНАЕШЕ ЛИ? През 1863 г. в една от стаите на къщата е учредено местното читалище „Напредък“. Наблизо стои часовниковата кула от 1812 г.

МИСИЯ Потърси върху чардака на къщата повдигнатия огър, на който семейството е почивало през лятото.

СЪВЕТ Провери работното време на музеите в Елена. Стълбите и поговете в старите къщи са гървени – върви спокойно и с удобни обувки.

НА МЯСТО Пн–пт 8:30–17:30, сб 9:30–16:30, нд и празници 9:30–13:30. (Проверено 27.10.2026)

Алеко в Свищов: грамофон без фуния и триножник

В дома му отсяда император, а 14-годишният Алеко работи като писар.

АЛЕКО СЕ РАЖДА тук на 1 януари 1863 г. в семейството на заможния търговец Иваница х. Константинов, а още приживе дарява къщата на общината. Музей в нея е уреден през 1926 г., а от 1979 г. тя е мемориален музей. През 1877 г., когато избухва Руско-турската война, в гома отсяда император Александър II, а после се настанява първото гражданско управление с Найден Геров.

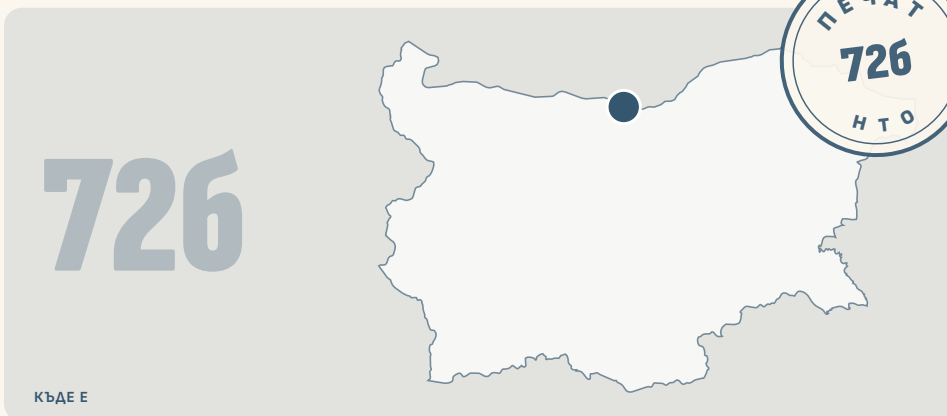
Личният архив на писателя е скромнен: около двайсет книги, вестници, снимки, мастилница, грамофон без фуния, триножник за фотоапарат, кутия за бръснарски принадлежности, адвокатско разрешително и три малки ръкописни тефтерчета. Най-силно впечатление остава експонираното в музея сърце на Алеко.

ЗНАЕШЕ ЛИ? На 27 август 1895 г. Алеко повежда около 300 души към Черни връх на Витоша – с това изкачване се свързва началото на организираното туристическо движение у нас.

МИСИЯ Потърси в личния му архив грамофона без фуния, триножника за фотоапарат и трите малки тефтерчета.

СЪВЕТ Прочети предварително откъс от „До Чикаго и назад“ или „Бай Ганьо“ – експозицията става по-лична.

НА МЯСТО Пн–пт 8:30–17:00, сб–нд 9:00–16:00. Вход 2,56 €, деца, ученици, студенти и пенсионери 1,28 €. (Проверено 27.10.2026)

КЪДЕ Е

Белене: римската крепост „Димум“ и лагерът на Персин

Римски гарнизон на Дунав и лагер, в който комунистическият режим затваря противниците си.

ЧАСТ ОТ СТЕНАТА и две кули на „Димум“ в Белене са възстановени във вида им от IV в. На брега на Дунав римляните гържат гарнизон и митница на границата с тракийските земи: от I до края на IV в. тук е разположена конна част. Разкрити са още западната и източната порта и щабът на гарнизона.

Лагерът е създаден през 1949 г. на Персин – най-големия от дунавските острови срещу Белене – и на съседни острови. Хиляди хора са изпратени тук, мнозина без съд и без определен срок: селяни, офицери, бивши министри, опозиционни политици, духовници. Първите затворници сами издигат колибите си от папур и върби.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Сред находките от „Димум“ има бронзова статуетка на Деметра (Изига), коланна тока, гривни и монети.

МИСИЯ Потърси в „Димум“ възстановените две кули и участъка от стената във вида им от IV в.

СЪВЕТ Достъпът до лагерните постройки на острова може да е ограничен – уточни условията предварително. Лагерът е място на памет за хиляди репресирани, затова бъди с уважение.

НА МЯСТО Кастелът „Димум“ е със свободен достъп. Организираният тур до лагера „Белене“ тръгва от католическата църква в Белене, където има паркинг. (Проверено 27.10.2026)

Плевен: три обекта за обсадата от 1877 г.

Бивша казарма, мавзолей и сграда, която сякаш стои на четири щика.

МУЗЕЯТ ЗАЕМА ДВУЕТАЖНА сграда от 1888 г., построена като казарма за Четвърти пехотен плевенски полк. Фондовете му надхвърлят 180 000 единици, а отделите обхващат археология, история, етнография и природа. Началото е поставено от Археологическото дружество от 1903 г., а в сегашната сграда музеят се мести през 1984 г.

Мавзолеят-параклис „Св. Георги Победоносец“ на площад „Възраждане“, завършен през 1907 г., е посветен на 31 000 руски и 7500 румънски воители, загинали в боевете за Плевен; средствата са събрани с доброволни гарения от цялата страна. В Скобелевия парк панорамата „Плевенска епопея 1877 г.“ е открита на 10 декември 1977 г. – точно сто години след освобождаването на Плевен.

ЗНАЕШЕ ЛИ? Към музея има постоянна експозиция, посветена на оперната певица Гена Димитрова, родом от Плевен.

☐ **МИСИЯ** Излез на площадките на покрива на панорамата и потърси Мъртвата голина, редутиите и Костницата в парка.

СЪВЕТ Провери работното време на трите обекта – може да се различава и да се променя със сезона. В мавзолея влизай прилично облечен и тих. Остави време за разходка в Скобелевия парк.

НА МЯСТО Панорамата е отворена ежедневно (X–III 9:00–16:30, IV–IX 9:00–17:30), вход 5,11 €. Музеят е почивен в неделя, мавзолеят – в неделя и понеделник. (Проверено 27.10.2026)

Уикенд маршрути

Четири примерни обиколки за събота и неделя. Всяка тръгва от голям град и събира по няколко печата. Подредбата е ориентирана: нагласи я според сезона и работното време на обектите.

1

На север от София: гора, костница, часовникови кули

Двудневна обиколка по северните склонове на Стара планина и в Ботевградското поле. По пътя те чакат манастир в гората, мемориал на Ботевите четници и два малки града, всеки с музей и часовникова кула.

2

От Асеновата крепост до римския Филипопол

Първият ден е в северните Родопи – крепост, музей и един от най-известните български манастири. Вторият минава в стария Пловдив, където римските паметници са в самия център на града.

3

От Царевец до резбарското изкуство в Трявна

Маршрутът обикаля Велико Търново за два дни. Първият е за средновековната столица и един античен град. Вторият води до възрожденски манастир, пещера и музей на резбарското изкуство.

4

Около Варна: музеи, скален манастир и нос Калиакра

Морски уикенд с археология. Първият ден е във Варна и около нея – музеи, римски терми и скалният Аладжа манастир. Вторият върви на север: Музеят на мозайките в Девня, дворецът и градината в Балчик и накрая нос Калиакра.

На север от София: гора, костница, часовникови кули

Двудневна обиколка по северните склонове на Стара планина и в Ботевградското поле. По пътя те чакат манастир в гората, мемориал на Ботевите четници и два малки града, всеки с музей и часовникова кула.

СЪБОТА: ГОРА, КОСТНИЦА, КУЛА

Започни от манастира „Седемте престола“ край Осеноваг. След него продължи към костницата на Ботевите четници при Скравена. Затвори деня в Ботевград: часовниковата кула и Историческият музей са последните две спирки за събота.

- Манастир „Седемте престола“ стр. 40
- Костница на Ботевите четници, Скравена стр. 39
- Часовникова кула и музей, Ботевград стр. 38

НЕДЕЛЯ В ЕТРОПОЛЕ

В Етрополе всичко се събира в един печат: историческият музей, часовниковата кула и манастирът „Света Троица“ в планината над града. Остави си време за краткия път до манастира. Спирката е една, затова денят може да мине без бързана.

- Музей, кула и манастир, Етрополе стр. 37

СЪВЕТ До 30.11.2026 залите на музея в Етрополе са затворени за ремонт, но печатите се слагат в музея.

СЪВЕТ Ако ти се ходи пеш, Вазовата екопътека в Искърското дефиле е близко.

СЪВЕТ Манастирите по маршрута са действащи, затова облечи се подходящо, преди да влезеш.

От Асеновата крепост до римския Филипопол

Първият ден е в северните Родопи – крепост, музей и един от най-известните български манастири. Вторият минава в стария Пловдив, където римските паметници са в самия център на града.

СЪБОТА: АСЕНОВГРАД И БАЧКОВО

Първата спирка е Асеновата крепост над голямата на Чепеларска река. След нея влез в историческия музей в Асеновград, а накрая продължи към Бачковския манастир. Подредбата е примерна – нагласи я според сезона и работното време на обектите.

	Асенова крепост, Асеновград	стр. 93
	Исторически музей, Асеновград	стр. 92
	Бачковски манастир, Бачково	стр. 94

НЕДЕЛЯ: АНТИЧЕН ПЛОВДИВ ПЕША

Целият ден е в центъра на Пловдив и минава без кола. Започни от античния театър, продължи към римския стадион и завърши при раннохристиянските базилики на Филипопол – всичко е на пешеходно разстояние.

	Античен театър и музеи, Пловдив	стр. 90
	Римски стадион, Пловдив	стр. 89
	Базиликите на Филипопол, Пловдив	стр. 91

СЪВЕТ Теренът в крепостта е неравен и каменист, така че удобните обувки и водата не са по желание.

СЪВЕТ В Пловдив остави колата и разглеждай пеша – вторият ден е планиран точно така.

От Царевец до резбарското изкуство в Трявна

Маршрутът обикаля Велико Търново за два дни. Първият е за средновековната столица и един античен град. Вторият води до възрожденски манастир, пещера и музей на резбарското изкуство.

СЪБОТА: ЦАРЕВЕЦ И НИКОПОЛИС АД ИСТРУМ

Прекарай сутринта на хълма Царевец и в Регионалния исторически музей. После се отбий до разкопките на римския град Никополис ад Иструм край Никълъ. Така в един ден си в средновековна столица и в античен град.

- Царевец и Исторически музей, Велико Тър... стр. 205
- Никополис ад Иструм, Никълъ стр. 206

НЕДЕЛЯ: ДРЯНОВО И ТРЯВНА

В Дряново започни с Дряновския манастир и пещерата „Бачо Киро“ – двата обекта делят един печат. Там е и музеят „Кольо Фичето“. Деният свършва в Трявна, в музея за резбарско и зографско изкуство.

- Дряновски манастир и пещера „Бачо Киро“ стр. 203
- Музей „Кольо Фичето“, Дряново стр. 204
- Музей за резбарско изкуство, Трявна стр. 202

СЪВЕТ На Царевец има много стъпала и наклони – предвиди за него поне половин ден.

СЪВЕТ В пещерите е хладно и през лятото, затова вземи и по-топла греха.

Около Варна: музеи, скален манастир и нос Калиакра

Морски уикенд с археология. Първият ден е във Варна и около нея – музеи, римски терми и скалният Аладжа манастир. Вторият върви на север: Музеят на мозайките в Девня, дворецът и градината в Балчик и накрая нос Калиакра.

СЪБОТА: ВАРНА И ОКОЛНОСТИТЕ

Започни с Регионалния исторически музей във Варна, после мини през парк-музея „Владислав Варненчик“. Накрая отиди до Аладжа манастир и римските терми. Така в рамките на града и околностите му събираш три печата.

	Регионален исторически музей, Варна	стр. 152
	Парк-музей „Владислав Варненчик“, Варна	стр. 151
	Аладжа манастир и Римски терми, Варна	стр. 154

НЕДЕЛЯ: ДЕВНЯ, БАЛЧИК, КАЛИАКРА

Сутринта започни с Музея на мозайките в Девня. След това продължи на север към двореца и ботаническата градина в Балчик. Затвори деня при нос Калиакра и в историческия музей в Каварна.

	Музей на мозайките, Девня	стр. 150
	Комплекс „Двореца“, Балчик	стр. 155
	Ботаническа градина, Балчик	стр. 156
	Исторически музей Каварна и нос Калиакра	стр. 157

СЪВЕТ Носът Калиакра е открит и ветровит – вземи връхна греха.

СЪВЕТ През активния сезон тръгни рано, за да избегнеш тълпите в Балчик.

Рекорди и странности

2925 м

Най-високият печат е връх Мусала (№ 80).

Втори е връх Вихрен с 2914 м, трети – връх Ботев с 2376 м.

17

печата в радиус от 10 км около центъра на

София. Най-гъстото място в книгата.

Разстоянията са по права линия, по координати.

С·Ю·З·И

Краищата на играта. На север е № 51

(Исторически музей), на юг – № 5а (Самуилова

крепост), на запад – № 26а (връх Руен), на изток –

№ 24в (Комплекс „Дуранкулак – Хаманджия“).

19

печата има в област Пловдив – най-много от

всички. На второ място е София (столица) с 17.

65

от страниците са музеи и галерии. Най-често

срещаният вид място в книгата.

100 + 81

номера без буква и номера с буква. Заедно са 181

страници за печат на 264 обекта.

Всичко е изчислено от координатите и фактите в справочника. Разстоянията са по права линия, а не по път – пътят е по-дълъг.

Правилата на планината

Времето, теренът и обхватът в планината се променят бързо. Тук са събрани спешните телефони и препоръките на Планинската спасителна служба (ПСС), МВР, БТС и националните паркове – проверени на официалните им сайтове. За НП „Пирин“ дирекцията публикува „Правила за безопасен туризъм“ на pirin.bg.

СПЕШНИ ТЕЛЕФОНИ

112

Единният европейски номер за спешни повиквания – безплатен, денонощен, без код. В планината поискай връзка с ПСС.

02 963 2000

Централен денонощен пост на ПСС в София – аварийен телефон на службата.

0887 100 237

Централен денонощен пост на ПСС, мобилен номер – аварийен телефон на службата.

0887 100 238

Мобилен номер на поста на ПСС – за справки и съвети; в съобщение на ПСС е сред аварийните.

Номерата се променят, затова провери актуалните на официалния сайт на ПСС (pss-bg.bg). На 26.08.2026 г. ПСС обяви, че закрива краткия номер 1470; ако го срещнеш в стари материали, разчитай на 112. Проверено на 27.10.2026 г.

1

Кажи на някого накъде тръгваш

Проучи маршрута и опасните места по него и го съобрази с опита, екипировката и възможностите на всички в групата. Кажете на близък човек накъде тръгваш, колко ще продължи преходът и кога се връщаш – и му кажи, ако промениш плана.

2

Провери прогнозата

Прегледай прогнозата „В планините“ на НИМХ (облачност, валежи, вятър, температури по височини) и „Планините днес“ на ПСС (станции, лавинна обстановка, уеб камери). Бъди готов да промениш маршрута или да се откажеш – връщането не е провал.

3**Следвай маркировката**

Най-често маркировката е лента от три ивици: средната е в цвета на маршрута, двете около нея са бели. Зимните стълбове са с черни и жълти ивици. Ако дълго не виждаш знак, по-сигурно е да се върнеш до последния, отколкото да продължиш наслухи.

4**Носи правилната екипировка**

Планински обувки, ярко облекло, което пази от вятър и вода, резервни топли грехи, шапка и ръкавици. Храна с резерв; течности – ориентир за възрастен 2,5–3 литра на ден. Карта и компас, не само телефон; телефонът да е зареден, с външна батерия.

5**Бури и лошо време**

Бурите по-често идват следобед, затова изкачай откритите била рано сутринта. При буря слез бързо от върха или билото, не се подслонявай под самотни гървета, стой далеч от вода, изключи електрониката и клекни върху изолация. При удар от мълния веднага звъни на 112.

6**Зима и лавини**

В лавиноопасен терен на склона е само един човек, другите го наблюдават от безопасно място; не спирай на пътя на лавината. Стръмен е склон над 30 градуса. Лавинната опасност има пет степени: при висока условията извън охраняваните писти са неблагоприятни, при много висока преходите са невъзможни – следи бюлетина на ПСС. При залегени участъци и пресли носи котки и никел, които умееш да ползваш.

7**Ако се изгубиш или пострадаш**

Запази спокойствие; първо безопасността – твоя и на пострадалия. Без обхват един човек отива до място със сигнал или до хижа с радиотелефон и носи записани симптоми. Щом спасителите са на път, остана на място, с включен телефон, и пази пострадалия от студа.

8**Правила в националните паркове**

Всеки парк има свой режим – провери сайта на дирекцията. В „Рила“ са забранени излизането извън маркираните маршрути, къпането в реките и езерата и огънят на открито; палатка – само на обозначени места. В „Централен Балкан“ със заповед от 14.07.2026 г. не се пали огън на открито никъде в парка.

9**Деца и начинаещи**

Групата се съобразява с възможностите на най-слабия, не се разделя и гържи под око най-неподготвените. Ходенето сам в планината е сериозен риск. Не е срамно да се върнеш, ако имаш съмнения. Ярки грехи и свирка за всеки.

Как га повикаш помощ

Набери 112 и поискай връзка с ПСС. Кажу името си, какво се е случило, къде точно е мястото и колко са пострадали. Без обхват един човек отива до място със сигнал или до хижа с радиотелефон и носи записани симптомите на пострадалия.

В РАНИЦАТА

Основно

- ☐ Маршрут и час на връщане, оставени на близък човек
- ☐ Храна с резерв и нещо сладко
- ☐ Течности – ориентиру за възрастен 2,5–3 литра на ден
- ☐ Спортна напитка
- ☐ Проверена прогноза за масива

Облекло

- ☐ Удобни планински обувки с релефна подметка
- ☐ Яке в ярък цвят, непронускащо вятър и вода
- ☐ Резервен топъл слой
- ☐ Шапка и ръкавици

Навигация и комуникация

- ☐ Карта и компас (и умение да ги ползваш)
- ☐ Напълно зареден телефон и външна батерия
- ☐ Мобилно приложение на ПСС
- ☐ Записани номера: 112, 02 963 2000, 0887 100 237
- ☐ Часовник с GPS, барометър и висотомер (по желание)

Аптечка и безопасност

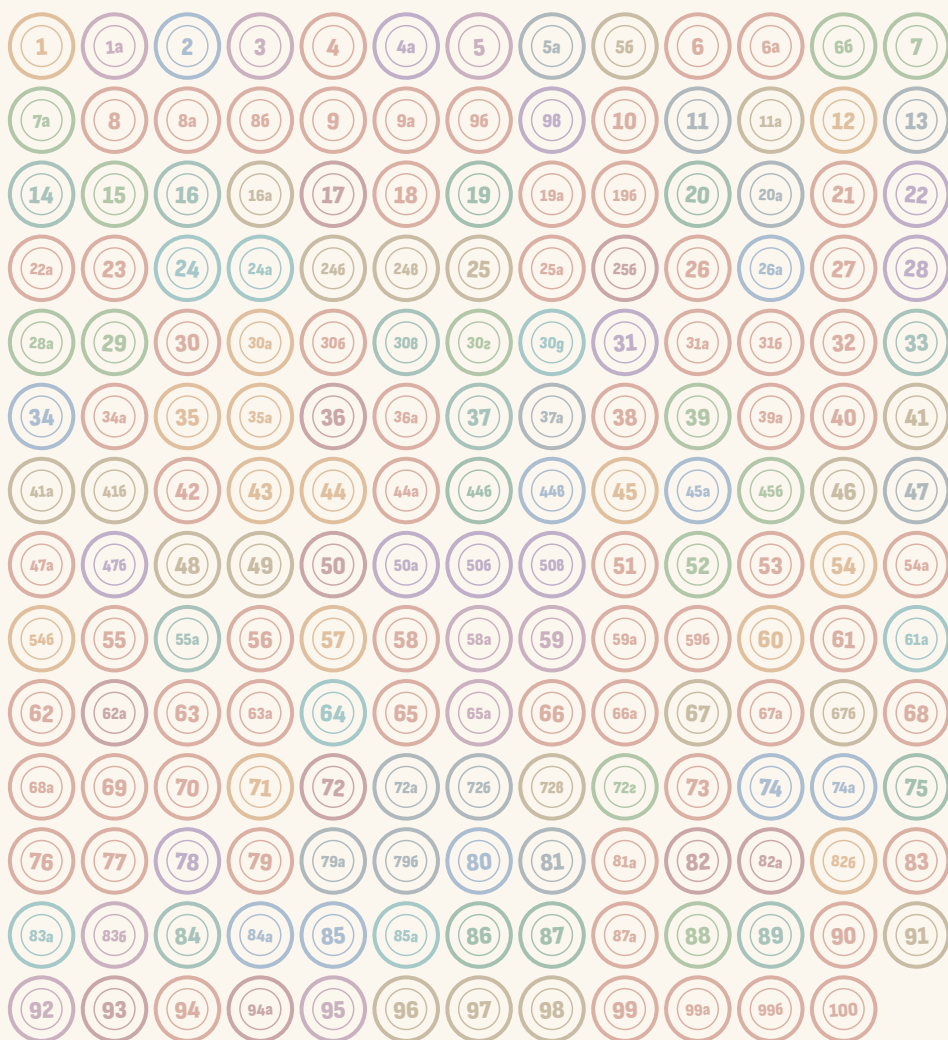
- ☐ Аптечка за първа помощ
- ☐ Ръкавици за еднократна употреба
- ☐ Изолацио фолио
- ☐ Свирка
- ☐ Челник и резервни батерии
- ☐ Планинска застраховка

Зимни условия

- ☐ Котки и пикел (и умение да ги ползваш)
- ☐ Лавинен уред, сонда и лопата при излизане извън пистите
- ☐ Проверена лавинна обстановка
- ☐ Информация за зимната маркировка по маршрута

Албум на печатите

Всеки печат е празен слот. Когато го хванеш, оцвети го – и гледай как албумът се пълни.

Дневник на ловеца

Отбелязвай какво си хванал. Номерата са по ред, както в книжката; в последната колона е страницата в тази книга.

✓ №	МЯСТО	ДАТА	СТР.
☐ 1	Музейни къщи и иконна изложба, Банско	_____	51
☐ 1a	Църква „Света Троица“, Банско	_____	52
☐ 2	Връх Вихрен, Пирин	_____	53
☐ 3	Църква „Св. Теодор Тирон и Стратилат“, Добърско	_____	50
☐ 4	Исторически музей и Кордопулова къща, Мелник	_____	55
☐ 4a	Роженски манастир, Рожен	_____	56
☐ 5	Храм „Св. Петка Българска“, Рупите	_____	57
☐ 5a	Самуилова крепост, Ключ	_____	59
☐ 5b	Хераклея Синтика, Рупите	_____	58
☐ 6	Археологически музей, Несебър	_____	136
☐ 6a	Музей на солта и куполна гробница, Поморие	_____	134
☐ 6b	Поморийско езеро, Поморие	_____	135
☐ 7	Природозащитен център „Пога“, Бургас	_____	132
☐ 7a	Скален феномен „Трите братя“, Айтос	_____	138
☐ 8	Исторически музей и Петрова нива, Малко Търново	_____	137
☐ 8a	Археологически музей, Созопол	_____	133
☐ 8b	Исторически музей, Царево	_____	139
☐ 9	Регионален исторически музей, Варна	_____	152
☐ 9a	Военноморски музей, Варна	_____	153
☐ 9b	Парк-музей „Владислав Варненчик“, Варна	_____	151
☐ 9c	Аладжа манастир и Римски терми, Варна	_____	154
☐ 10	Музей на мозайките, Девня	_____	150
☐ 11	Царевец и Исторически музей, Велико Търново	_____	205
☐ 11a	Никополска аг. Иструм, Никопол	_____	206

✓ №	МЯСТО	ДАТА	СТР.
☐ 12	Къща-музей „Алеко Константинов“, Свищов	_____	208
☐ 13	„Баба Вига“ и Исторически музей, Видин	_____	171
☐ 14	Пещера Магурата, Рабиша	_____	162
☐ 15	Белоградчишки скали и музей, Белоградчик	_____	163
☐ 16	Пещера Легеника и Исторически музей, Враца	_____	167
☐ 16a	Археологически комплекс „Калето“, Мезгря	_____	169
☐ 17	Връх Околчица – лобното място на Ботев	_____	168
☐ 18	Параход „Радецки“ и паметник на Ботев, Козлодуй	_____	170
☐ 19	Музей на открито „Емър“, Габрово	_____	200
☐ 19a	Музей на образованието, Узана, Дом на хумора	_____	198
☐ 196	Исторически музей и Дечкова къща, Габрово	_____	199
☐ 20	Резерват Боженци, Габровско	_____	201
☐ 20a	Хоталич и Исторически музей, Севлиево	_____	197
☐ 21	Музей за резбарско изкуство, Трявна	_____	202
☐ 22	Дряновски манастир и пещера „Бачо Киро“	_____	203
☐ 22a	Музей „Кольо Фичето“, Дряново	_____	204
☐ 23	Галерия и Дом-паметник „Йордан Йовков“, Добрич	_____	159
☐ 24	Комплекс „Двореца“, Балчик	_____	155
☐ 24a	Ботаническа градина, Балчик	_____	156
☐ 246	Исторически музей Каварна и нос Калиакра	_____	157
☐ 248	Комплекс „Дуранкулак – Хаманджия“	_____	158
☐ 25	Перперикон и манастир „Св. Йоан Предтеча“	_____	78
☐ 25a	Регионален исторически музей, Кърджали	_____	77
☐ 256	Дяволският мост, Ардино	_____	76
☐ 26	Галерия, музеи и „Св. Георги“, Кюстендил	_____	45
☐ 26a	Връх Руен, Осогово	_____	44
☐ 27	Исторически музей и Вароша, Благоевград	_____	47
☐ 28	Рилски манастир	_____	48
☐ 28a	Стобски пирамиди, Стоб	_____	46
☐ 29	Седемте рилски езера и хижа „Скакавица“	_____	49
☐ 30	Музей „Васил Левски“, Ловеч	_____	191
☐ 30a	Къкринско ханче, Къкрин	_____	192

✓ №	МЯСТО	ДАТА	СТР.
☐ 306	Етнографски музей, Ловеч	_____	195
☐ 308	Деветашка пещера, Деветаки	_____	193
☐ 30g	Крушунски водопади, Крушуна	_____	194
☐ 30g	Национален пещерен дом, Карлуково	_____	186
☐ 31	Троянски манастир, Орешак	_____	190
☐ 31a	Природонаучен музей, Черни Осъм	_____	189
☐ 316	Музей на занаятите, Троян	_____	196
☐ 32	Исторически музей, Тетевен	_____	188
☐ 33	Пещера „Съева гупка“, Брестница	_____	187
☐ 34	Връх Ком и музеите в Берковица	_____	165
☐ 34a	Исторически музей, Монтана	_____	166
☐ 35	Къща Доспевски, катедрала и музей, Пазарджик	_____	95
☐ 35a	Вила-музей „Ал. Стамболийски“, Славовица	_____	96
☐ 36	Оборище и Райна Княгиня, Панагюрище	_____	97
☐ 36a	Исторически музей, Стрелча	_____	98
☐ 37	Пещера „Снежанка“, Пещера	_____	85
☐ 37a	Крепост „Перистера“, Пещера	_____	86
☐ 38	Исторически музей, Батак	_____	84
☐ 39	Ждрелото на р. Ерма, Трън	_____	12
☐ 39a	Подземен минен музей, Перник	_____	14
☐ 40	Музей, мавзолей и Панорама, Плевен	_____	210
☐ 41	Античен театър и музеи, Пловдив	_____	90
☐ 41a	Римски стадион, Пловдив	_____	89
☐ 416	Базиликите на Филипопол, Пловдив	_____	91
☐ 42	Исторически музей, Перуцица	_____	88
☐ 43	Къща „Иван Вазов“ и Женски метох, Сопот	_____	101
☐ 44	Музей „Васил Левски“, Карлово	_____	102
☐ 44a	Исторически музей, Карлово	_____	108
☐ 446	Комплекс „Старинно Карлово“, Карлово	_____	109
☐ 448	Връх Каграфил и Свежен	_____	106
☐ 45	Музей „Христо Ботев“, Калофер	_____	105
☐ 45a	Връх Ботев, Стара планина	_____	104

✓ №	МЯСТО	ДАТА	СТР.
☒ 456	Райското пръскало, Стара планина	_____	103
☐ 46	Епископска базилика и музей, Сандански	_____	54
☐ 47	Асенова крепост, Асеновград	_____	93
☐ 47a	Исторически музей, Асеновград	_____	92
☐ 476	Бачковски манастир, Бачково	_____	94
☐ 48	Резерват „Абритус“, Разград	_____	176
☐ 49	Музей Исперих и резерват „Сборяново“	_____	177
☐ 50	Пантеон на възрожденците, Русе	_____	172
☐ 50a	Ивановски скални църкви, Иваново	_____	174
☐ 506	Басарбовски скален манастир	_____	173
☐ 508	Манастир „Св. Марина“, Каран Върбовка	_____	175
☐ 51	Исторически музей, Силистра	_____	180
☒ 52	Резерват „Сребърна“	_____	179
☐ 53	Музей на дунавския риболов, Тутракан	_____	178
☐ 54	Къща-музей „Хаджи Димитър“, Сливен	_____	128
☐ 54a	Галерия „Димитър Добрович“, Сливен	_____	129
☐ 546	Къща-музей „Сливенски бит“, Сливен	_____	126
☐ 55	Исторически музей, Велинград	_____	82
☒ 55a	Пещера Лепеница	_____	83
☐ 56	Пантеон на Георги Раковски, Котел	_____	127
☐ 57	Къща-музей „Йордан Йовков“, Жеравна	_____	130
☐ 58	Национален исторически музей, София	_____	16
☐ 58a	Боянска църква, София	_____	15
☐ 59	Храм „Св. Александър Невски“, София	_____	20
☐ 59a	Национален военноисторически музей, София	_____	27
☐ 596	Исторически музей, Гоце Делчев	_____	60
☐ 60	Макариополски и Даскалоливица, Елена	_____	207
☐ 61	Музей „Земята и хората“, София	_____	17
☒ 61a	НДК, София	_____	18
☐ 62	Етнографски музей и Национална галерия, София	_____	22
☐ 62a	Първи войнишки паметник, Алдомировци	_____	13
☐ 63	Музей, кула и манастир, Етрополе	_____	37

✓ №	МЯСТО	ДАТА	СТР.
☐ 63a	Национална галерия – Двореца, София	_____	23
☐ 64	Софийски зоопарк	_____	29
☐ 65	Природонаучен музей, София	_____	21
☐ 65a	Софийска синагога	_____	25
☐ 66	Музей на спорта, София	_____	19
☐ 66a	Антропологичен музей, София	_____	28
☐ 67	Тракийска гробница, Старосел	_____	99
☐ 67a	Археологически музей и Римска гробница, Хисаря	_____	100
☐ 67b	Римски терми, Хисаря	_____	110
☐ 68	Археологически музей при БАН, София	_____	24
☐ 68a	Политехнически музей, София	_____	26
☐ 69	Музей и манастир, Чипровци	_____	164
☐ 70	Исторически музей, Брацигово	_____	87
☐ 71	Къща-музей „Пејо Яворов“, Чирпан	_____	140
☐ 72	Монумент „Света Богородица“, Хасково	_____	112
☐ 72a	Крепостта и гробницата при Мезек	_____	114
☐ 72b	„Димум“ и лагерът „Белене“	_____	209
☐ 72b	Вила „Армира“, Ивайловград	_____	115
☐ 72c	Природозащитен център, Магжарово	_____	113
☐ 73	Музеи и обсерватория, Димитровград	_____	111
☐ 74	Хижа „Алеко“, Витоша	_____	30
☐ 74a	Черни връх, Витоша	_____	31
☐ 75	Копривицица – архитектурен резерват	_____	41
☐ 76	Музей „Каранова могила“, Нова Загора	_____	122
☐ 77	Исторически музей, Клисурса	_____	107
☐ 78	Манастир „Седемте престола“	_____	40
☐ 79	Исторически музей, Самоков	_____	33
☐ 79a	Цари Мали град, Белчин	_____	32
☐ 79b	Траянови врата и Костенски водопад	_____	35
☐ 80	Връх Мусала, Рила	_____	34
☐ 81	Мисионис и Славейковото училище	_____	181
☐ 81a	Исторически музей, Попово	_____	182

✓ №	МЯСТО	ДАТА	СТР.
☐ 82	Костница на Ботевите четници, Скравена	_____	39
☐ 82a	Часовникова кула и музей, Ботевград	_____	38
☐ 82b	Къща-музей „Елин Пелин“, Байлово	_____	36
☐ 83	Исторически музей, Смолян	_____	70
☐ 83a	Планетариум, Смолян	_____	69
☐ 83b	Църква „Св. Константин и Елена“, Момчиловци	_____	74
☐ 84	Ухловица и Агушеви конаци, Могилица	_____	71
☐ 84a	Връх Снежанка, Пампорово	_____	68
☐ 85	Голям Перелик и Чудните мостове	_____	66
☐ 85a	НАО Рожен и Музей на карста, Чепеларе	_____	72
☐ 86	Етнографски комплекс, Златоград	_____	75
☐ 87	Архитектурен резерват Широка лъка	_____	67
☐ 87a	Шаренка и Кристална зала, Мадан	_____	73
☐ 88	Триградско ждрело и Дяволското гърло	_____	65
☐ 89	Ягодинска пещера и Буйновско ждрело	_____	64
☐ 90	Исторически музей и паметници, Стара Загора	_____	121
☐ 91	Казанлъшка гробница и музей „Чудомир“	_____	120
☐ 92	Храм-паметник „Рождество Христово“, Шунка	_____	119
☐ 93	Връх Шунка – Паметник на свободата	_____	118
☐ 94	Музей, крепост и пещера „Бисерна“, Шумен	_____	145
☐ 94a	„Създатели на българската гържава“, Шумен	_____	147
☐ 95	Томбул джамия, Шумен	_____	146
☐ 96	Резерват „Плиска“ и Голямата базилика	_____	149
☐ 97	Мадарски конник, Мадара	_____	148
☐ 98	Резерват „Велики Преслав“	_____	144
☐ 99	Исторически музей и Кабиле, Ямбол	_____	124
☐ 99a	Безистен, Ямбол	_____	123
☐ 99b	Музей на бойната слава, Ямбол	_____	125
☐ 100	Етнографско-археологически музей, Елхово	_____	131

БЛАГОДАРНОСТИ

Снимките

Снимките са от Уикимедия Комънс. Показани са номерът на печата, авторът и лицензът. Лицензите СС изискват посочване на автора (общественото достояние – не); тези със „SA“ изискват и споделяне на производните под същия лиценз.

- 1 BeshevI · CC BY-SA 4.0
- 1a Christian Koehn (fragwürdig) · CC BY-SA 3.0
- 2 Snacumup · CC BY-SA 4.0
- 3 Nadina · CC BY-SA 3.0
- 4 Svilen Enev · CC BY-SA 3.0
- 4a Reinhard P. Braun~commonswiki · CC BY-SA 2.5
- 5 Svik · CC BY-SA 3.0
- 5a Vassia Atanassova - Spiritia · CC BY-SA 3.0
- 5b Jan Stözek · CC BY-SA 4.0
- 6 Bin im Garten · CC BY-SA 3.0
- 6a Pz.ISIP · CC BY-SA 3.0
- 6b Rob Bowker · CC BY 2.0
- 7 Evgord · CC BY-SA 4.0
- 8 www.vacacionesbulgaria.com · CC BY-SA 4.0
- 8a Vamppi · CC BY-SA 3.0
- 9 Extrawurst · CC BY-SA 3.0
- 9a Snacumup (Spasimir Pilev) · CC BY-SA 4.0
- 9b www.vacacionesbulgaria.com · CC BY-SA 4.0
- 10 Vassia Atanassova - Spiritia · CC BY-SA 3.0
- 11 www.vacacionesbulgaria.com · CC BY-SA 4.0
- 11a Nk · общественото достояние
- 12 Mincov · CC BY 3.0
- 13 Petar Iankov · CC BY 2.5
- 14 Nk · общественото достояние
- 15 Vassia Atanassova - Spiritia · CC BY-SA 3.0
- 16 Martin Marinov · CC BY-SA 3.0
- 16a G.Garitan · CC BY-SA 4.0
- 17 Dzverbg · CC BY 2.5
- 18 Petar Iankov · CC BY 2.5
- 19 www.vacacionesbulgaria.com · CC BY-SA 4.0
- 19a Muxал Ореал · CC BY 2.0
- 19b Snacumup · CC BY-SA 3.0
- 20 Ivelin Mincov · CC BY-SA 3.0
- 20a Borislavlm87 · CC BY-SA 4.0
- 21 Юлия Нунова · CC BY-SA 3.0
- 22 Todor Bozhinov · CC BY-SA 3.0
- 23 Svilen Enev · CC BY-SA 3.0
- 24 Andrei Stroe · CC BY-SA 3.0
- 24a Lju · CC BY-SA 4.0
- 24b Spiridon Manoliu · CC BY 3.0
- 24c Ivan Vajsov · CC BY-SA 4.0
- 25 Nenko Lazarov · CC BY 2.5
- 25a Stanimir Stoyanoff · CC BY 3.0
- 25b Marie Ccheidzeová · CC BY-SA 4.0
- 26 Edal Anton Lefterov · CC BY-SA 3.0
- 26a Deyan Vasilev (Dido3) · CC BY-SA 3.0
- 27 Muxал Ореал · CC BY 2.0
- 28 Raggatt2000 · CC BY-SA 3.0
- 28a Michal Valach · CC BY-SA 4.0
- 29 Vance.95 · CC BY-SA 4.0
- 30 Snacumup · CC BY-SA 3.0
- 30a Mihal Orela · CC BY 3.0
- 30b Mincov · CC BY 3.0
- 30c Vislupus · CC BY-SA 4.0
- 30d Givern · CC BY-SA 4.0
- 32 Vassia Atanassova - Spiritia · CC BY-SA 3.0
- 33 Edal Anton Lefterov · CC BY-SA 3.0
- 34 Deyan Vasilev (Dido3) · CC BY-SA 3.0
- 34a Vassia Atanassova - Spiritia · CC BY-SA 3.0
- 35 Чузом · CC BY-SA 4.0
- 35a Snacumup (Spasimir Pilev) · CC BY-SA 4.0
- 36 Gitanes232 · CC BY-SA 4.0
- 37 Vassia Atanassova - Spiritia · общественото достояние
- 37a Pgranayotov · CC BY-SA 4.0
- 38 Bin im Garten · CC BY-SA 3.0
- 39 Termininja · CC BY-SA 4.0
- 39a Snacumup · CC BY-SA 3.0
- 40 Todor Bozhinov / Тодор Божинов / Martyr · CC BY-SA 3.0
- 41 Ramón · CC BY-SA 2.0
- 41a Ivanowitsch · CC BY-SA 3.0
- 41b Realsteel007 · CC BY 3.0
- 42 Vassia Atanassova - Spiritia · общественото достояние
- 43 vislupus · CC BY-SA 4.0
- 44 Michal Valach · CC BY-SA 4.0
- 45 T.Y. for Utar Signal · CC BY-SA 3.0
- 45a Ivelin Mincov · CC BY 2.5
- 45b krassiu @ Flickr · CC BY 2.0
- 46 Kmrakmra · CC BY-SA 3.0
- 47 Todor Bozhinov / Тодор Божинов · CC BY-SA 3.0
- 47a Spasimir Pilev · CC BY-SA 4.0
- 47b Reneman · CC BY 2.0 de
- 48 Vladimir Petkov · CC BY-SA 2.0
- 49 Izvora · общественото достояние
- 50 Mark Ahsmann · CC BY-SA 4.0
- 50a Hans A. Rosbach · CC BY-SA 3.0
- 50b Diego Delso · CC BY-SA 4.0
- 50b Ivelin Mincov · CC BY-SA 3.0
- 51 Svilen Enev · CC BY-SA 3.0
- 52 Zhivko77 · CC BY-SA 4.0
- 53 Vislupus · CC BY-SA 4.0
- 54b Litev · CC BY-SA 4.0
- 55a Eola · CC BY-SA 4.0
- 56 Snacumup · CC BY-SA 3.0
- 58 Ann Wuyts · CC BY 2.0
- 58a Todor Bozhinov / Тодор Божинов · CC BY-SA 3.0
- 59 Plamen Agov (user:MrPanyGoff) · CC BY-SA 4.0
- 59a Bin im Garten · CC BY-SA 3.0
- 59b Кочев · CC BY-SA 4.0
- 60 www.vacacionesbulgaria.com · CC BY-SA 4.0
- 61 MrPanyGoff · CC BY-SA 3.0
- 61a Deensel · CC BY 2.0
- 62 Pudelek (Marcin Szala) · CC BY-SA 3.0
- 62a Angomup · CC BY-SA 4.0
- 63 Vassia Atanassova - Spiritia · CC BY-SA 3.0
- 63a MrPanyGoff · CC BY-SA 3.0
- 64 Maymay · CC BY-SA 3.0
- 65 Nenko Lazarov · CC BY 2.5
- 65a Plamen Agov (Пламен Азов) · CC BY-SA 3.0
- 66 Georgi Kalaydzhiiev; hosted by Ivan Tabakov · CC BY-SA 3.0
- 66a Spiritia · CC BY-SA 4.0
- 67 Svilen Enev · CC BY 3.0
- 67a Spasimir Pilev · CC BY-SA 4.0
- 68 Klearchos Kapoutsis · CC BY 2.0

- 68a** Edal Anton Lefterov · CC BY-SA 3.0
- 69** Megan · общественно достояние
- 71** Tangens2 · общественно достояние
- 72** Dessi star · CC BY-SA 4.0
- 72a** Klearchos Kapoutsis · CC BY 2.0
- 72b** Klearchos Kapoutsis · CC BY 2.0
- 72c** Interact-Bulgaria · CC BY-SA 4.0
- 74** Nikolay Rainov · CC BY 2.5
- 74a** Tanasy · CC BY-SA 4.0
- 75** Interact-Bulgaria · CC BY-SA 4.0
- 77** Vislupus · CC BY-SA 4.0
- 78** Svik at Bulgarian Wikipedia · CC BY-SA 3.0
- 79** Vassia Atanassova - Spiritia · CC BY-SA 3.0
- 79a** Ivanka Yordanova · CC BY-SA 4.0
- 79b** maneve · CC BY-SA 4.0
- 80** Preslav~commonswiki · общественно достояние
- 81** MrPanyGoff · CC BY-SA 3.0
- 82** Dimitar Boevski · CC BY-SA 4.0
- 82a** Edal Anton Lefterov · CC BY-SA 3.0
- 82b** Vassia Atanassova - Spiritia · общественно достояние
- 83** Svik at Bulgarian Wikipedia · CC BY-SA 3.0
- 83a** Vislupus · CC BY-SA 4.0
- 84** Kiril Kapustin · CC BY 2.5
- 84a** Ky4eee · CC BY-SA 3.0
- 85** Pearlytear · CC BY-SA 4.0
- 85a** Daniel · CC BY-SA 2.0
- 87** Edal Anton Lefterov · CC BY-SA 3.0
- 88** Evgeni Dinev · CC BY 2.0
- 89** Gogotoooo · CC BY-SA 4.0
- 90** Asen01 · общественно достояние
- 91** Roweromaniak · CC BY-SA 3.0
- 92** Bernadetta · CC BY-SA 3.0
- 93** Jeroen Kransen, Netherlands · CC BY-SA 2.5
- 94** Сначум · CC BY-SA 3.0
- 94a** Klearchos Kapoutsis · CC BY 2.0
- 95** Vamppi · CC BY-SA 3.0
- 96** Amanev3 · CC BY-SA 4.0
- 97** Diego Delso · CC BY-SA 4.0
- 98** Izvora · общественно достояние
- 99** Pamporoff · общественно достояние
- 99a** Litev · CC BY-SA 4.0
- 100** Svilen Enev · CC BY-SA 3.0

СТО МЕСТА. ЕДИН ПЕЧАТ НА ВСЯКО.

Музеи с тайни стаи, манастири, пещери, крепости и върхове – от Витоша до Дунава и от Пирин до Черно море.

Всяка страница е за един печат: снимка, история, факт, мисия и съвет. В края – дневник, в който да отбелязваш какво си хванал.

181 СТРАНИЦИ ЗА ПЕЧАТ

8 ГЛАВИ ОБРАТНО НА ЧАСОВНИКОВАТА СТРЕЛКА

4 УИКЕНД МАРШРУТА · ДНЕВНИК НА ЛОВЕЦА